

jager

Ik hoor aan het eind
van de klankgroep
een lange klank
aa, oo of uu.

Ik schrijf **a, o of u.**

“De leerkracht doet ertoe!”

*Praktijkonderzoek over instructie, begeleiding en remediëring van de leerkracht
bij effectief spellingonderwijs.*

Lieke van der Leeuw
Studentnummer: 2033494
Master Special Educational Needs
Interne Begeleider
Begeleider Huib Geldof
Juni 2012

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding	6
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling.....	9
1.1. De aanleiding	9
1.2. Onderzoeksvraag en doelstelling	10
1.3. De deelvragen.....	11
1.4. Waar en met wie vindt het onderzoek plaats	12
1.5. Huidige situatie.....	12
1.6. Gewenste situatie.....	12
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing	14
2.1 Leerlijn spelling groep 5.....	14
2.2 Het proces van leren spellen	15
2.3 Factoren die van invloed zijn op spellingsonderwijs	19
2.4 Opbouw van een effectieve spellingles.....	23
2.5 Tips voor de hulp aan zwakke spellers	25
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie	27
3.1 De onderzoeksmethodiek	27
3.2 Opzet van het onderzoek	28
3.3 Betrokkenen	29
3.4 Keuze en verantwoording van dataverzamelmateriaal.....	30
3.5 Triangulatie.....	31
3.6 Hoe wordt de data geanalyseerd?	32
3.6.1. Enquête.....	32
3.6.2. CITO Spelling M5 & E5	33
3.6.3. Kijkwijzer Spellingles.....	33
3.6.4. Evaluatieformulier	34
3.7. Ethiek	35

3.8.	Betrouwbaarheid en validiteit.....	35
Hoofdstuk 4	Data analyseren en resultaten	36
4.1	Enquête.....	36
4.2	CITO Spelling M5 en E5.....	42
4.3	Kijkwijzer Spelling	45
4.3.1	Start van de les	46
4.3.2	Instructie.....	47
4.3.3	Inoefening.....	48
4.3.4	Verlengde instructie	48
4.3.5	Evaluatie/ Feedback	49
4.4	Evaluatieformulier	49
Hoofdstuk 5	Conclusies	52
5.1	De onderzoeksvraag	52
5.2	Deelvragen.....	52
5.2.1	Deelvraag 1 ‘Hoe ziet goed spellingonderwijs eruit?’	52
5.2.2	Deelvraag 2 ‘Wat wordt er op dit moment gedaan bij leerlingen die uitvallen op de CITO spelling?’	52
5.2.3	Deelvraag 3 ‘Hoe begeleid je kinderen met een spellingachterstand?’	55
5.3	Slotconclusie	56
5.4	Aanbevelingen	58
5.5	Tot slot.....	59
Hoofdstuk 6	Evaluatie	60
6.1	Wat betekent de conclusie voor de onderzoeksschool?	60
6.2	Wat heeft het onderzoek opgeleverd?	60
6.3	Hoe heb ik het onderzoek ervaren en wat heb ik ervan geleerd?	61
6.4	Wat heeft het onderzoek betekend voor mij?	62
6.5	Wat levert dit op met het oog op de toekomst?.....	62
Literatuurlijst		64
Bijlagen		66

Samenvatting

Vanuit de opleiding Master SEN Interne begeleiding, heb ik onderzoek gedaan naar het instrueren, begeleiden en remediëren van de leerkracht aan leerlingen die een onvoldoende score behalen op de CITO Spelling, met het doel de spellingresultaten te laten stijgen.

De aanleiding van het onderzoek is ontstaan door twee factoren.

De eerste reden waardoor dit onderzoek is ontstaan zijn de teruglopende resultaten door de gehele school op het gebied van spelling. Niet alleen leerlingen met dyslexie of een andere beperking, ook andere leerlingen laten resultaten zien die tegenvallen.

Naast de teruglopende resultaten komt daarbij mijn eigen handelingsverlegenheid op het gebied van spellingonderwijs om de hoek kijken als tweede reden. Ik voelde mezelf niet voldoende bekwaam om deze leerlingen te instrueren, begeleiden en remediëren. Zowel in mijn rol van leerkracht als interne begeleider kwam ik tekort op het gebied van spelling. Door hierover in gesprek te gaan met de directie, de intern begeleiders en de leerkrachten merkte ik dat ik niet de enige was met deze vragen. De gehele school was op zoek naar antwoorden. Reden genoeg om dit als onderwerp voor dit onderzoek te gebruiken.

Vandaar de onderzoeksvraag: 'Hoe kunnen de leerkrachten de leerlingen die uitvallen bij de CITO het beste instrueren, begeleiden en remediëren op het gebied van spelling, zodat hun spellingresultaten stijgen?'

In hoofdstuk 1 beschrijf ik de aanleiding van dit onderzoek. Hierin wordt een beeld geschetst van de teruglopende spellingresultaten en mijn handelingsverlegenheid. Ook worden in hoofdstuk 1 de doelen beschreven die ik wil bereiken met dit onderzoek.

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden ben ik gestart met een literatuuronderzoek. In de literatuur ben ik op zoek gegaan naar antwoorden op de theoretische deelvragen 'Hoe ziet goed spellingonderwijs eruit?' en 'Hoe begeleid je kinderen met een spellingachterstand?' Deze theorie beschrijf ik in hoofdstuk 2.

Dit onderzoek is gebaseerd op het boek 'Basisprincipes praktijkonderzoek' (Harinck, 2010). Door de stappen van dit boek systematisch te doorlopen is er een onderzoek ontstaan dat dichtbij de dagelijkse praktijk ligt.

Na het literatuuronderzoek is de onderzoeksmethodologie tot stand gekomen. Dit wordt beschreven in hoofdstuk 3. Deze methodologie is ingezet om de antwoorden op de onderzoeksvragen te verscherpen. Een enquête en een kijkwijzer worden ingezet om

antwoorden te zoeken op de onderzoeksvraag 'Wat wordt er op dit moment gedaan bij leerlingen die uitvallen op de CITO Spelling?' De CITO Spelling is ingezet om de uiteindelijke resultaten van de leerlingen te meten.

Middels de enquête en de gestructureerde observaties ben ik gaan onderzoeken hoe spelling in de praktijk onderwezen wordt in de groepen 5. Deze gegevens heb ik steeds geanalyseerd en besproken met de leerkrachten van de groepen 5 in een coachingsgesprek.

Daarnaast hebben er momenten van scholing plaatsgevonden. Het eerste scholingsmoment was een presentatie aan de leerkrachten van de groepen 5 en de directie. Deze presentatie bevatte theoretische en praktische informatie over 'Effectief Spellingonderwijs' met daarbij een koppeling naar de taal- en spellingmethode 'Taal Actief'. De achterliggende gedachte hierbij was dat de theorie direct inzetbaar moest zijn en aansloot binnen de dagelijkse praktijk in groep 5. Het tweede moment van scholing bestond uit het bekijken van videobeelden van een effectieve spellingles. Met behulp van deze beelden spiegelde de leerkrachten hun eigen leerkrachtgedrag om zich op die manier bewust te worden van hun eigen leerproces. Wat gaat al goed? Waar liggen nog knelpunten?

De data die ik verzameld heb via de verschillende onderzoeksinstrumenten, heb ik geanalyseerd en geïnterpreteerd. Dit is te lezen in hoofdstuk 4. Ik heb 3 meetmomenten gehad binnen mijn onderzoek, de startmeting, de tussenmeting en eindmeting. Na het analyseren van de data zijn er conclusies getrokken, deze staan in hoofdstuk 5 beschreven. Hierin geef ik ook antwoord op mijn onderzoeksvraag en de hierbij aansluitende deelvragen. Met hieruit volgend mijn aanbevelingen voor de school m.b.t. het begeleiden, instrueren en remediëren van leerlingen die uitvallen op de CITO Spelling.

In hoofdstuk 6 evalueer ik dit onderzoek. Hierin reflecteer ik op mijn handelen, mijn ervaringen, het proces en de opbrengsten van het onderzoek.

Inleiding

Mijn naam is Lieke van der Leeuw en ik ben werkzaam op een basisschool in Eindhoven. Ik ben in juni 2006 afgestudeerd aan de Pabo in Eindhoven. Na mijn afstuderen ben ik eerst een aantal maanden werkzaam geweest als invalleerkracht binnen de Stichting voor Katholiek en Protestants-Christelijk Onderwijs, ook wel bekend als de SKPO. Vanaf december 2006 ben ik werkzaam op mijn huidige school. De afgelopen jaren ben ik werkzaam geweest als groepsleerkracht van een groep 4 of 5. Ik doe dit met veel plezier en enthousiasme. Vooral de leerlingen die extra zorg behoeven zijn voor mij een enorme uitdaging. Toch merkte ik steeds weer dat ik op zoek was naar meer verdieping binnen het onderwijs. De afgelopen jaren heb ik dan ook verschillende cursussen gevolgd, onder andere een cursus vanuit het steunpunt autisme, een BHV cursus, gymbevoegdheid en een cursus rouwverwerking. Omdat ik nogal leergierig van aard ben, brachten deze cursussen me niet de verdieping waarop ik gehoopt had. Ik wilde nog meer leren. Vandaar dat ik vorig schooljaar dan ook gestart ben met de Master SEN; interne begeleider. Ik volg de opleiding met veel plezier en de opgedane kennis probeer ik direct toe te passen in de praktijk.

Afgelopen december kwam er een vacature voor interne begeleider vrij waarop ik heb gesolliciteerd. Deze sollicitatie had een positieve afloop en sinds januari 2012 ben ik 2 dagen in de week werkzaam als interne begeleider op de onderzoeksschool. De afwisseling tussen interne begeleider en groepsleerkracht brengt me de voldoening waar ik naar op zoek was.

De school waar ik werkzaam ben, vanaf nu ook wel de onderzoeksschool genoemd, valt onder het bestuur van de SKPO: Stichting Katholiek en Protestants Christelijk Onderwijs Eindhoven e.o. Onder dit bestuur vallen zo'n veertig verschillende basisscholen.

De onderzoeksschool vormt samen met Korein Kinderplein, Peuterplaza, CKE het spilcentrum Blixembosch. Spilcentrum Blixembosch werkt vanuit de volgende visie: ieder kind krijgt in het spilcentrum de mogelijkheid om te ontdekken wie hij of zij is, om zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid te ontwikkelen en om eigen talenten tot bloei te laten komen.

Op de onderzoeksschool gaan leerkrachten en leerlingen met elkaar om op basis van gelijkwaardigheid, waarbij ze erkennen en accepteren dat ieder mens verschillend is. Het

streven naar relatie, autonomie en competentie probeert men op de onderzoeksschool te vertalen in:

- het samen creëren van een veilige en uitdagende schoolomgeving;
- het vormgeven aan adaptief onderwijs voor kinderen door leerkrachten;
- het bevorderen van verantwoordelijkheid, zelfvertrouwen, mondigheid en zelfstandigheid van kinderen;
- het regelmatig bespreken en doorgeven van belangrijke normen en waarden met alle betrokkenen (school, kinderen en ouders);
- het iedereen een eerlijke kans geven.

De onderzoeksschool vindt het belangrijk om via een duidelijke, gestructureerde aanpak de mogelijkheden van ieder kind zo goed mogelijk te ontwikkelen, zowel cognitief, sociaal-emotioneel, lichamelijk als creatief.

Elke dag gaan er zo'n 1053 leerlingen naar de onderzoeksschool.

Binnen de organisatie zijn zo'n 90 mensen werkzaam. Bestaande uit: 5 directieleden, 4 intern begeleiders, 1 ICT-er, 3 Remedial teachers, 1 leerkracht SOVA training, 1 leerkrachtbegeleider, 1 leerkracht van de plusklas, 1 vakdocent muziek, 68 leerkrachten, 2 administratieve medewerksters, 2 conciërges en 1 huishoudelijk medewerkster. Er mag dus rustig gesproken worden over een grote schoolorganisatie.

Op de onderzoeksschool neemt de leerling zorg een belangrijke plek in. Binnen de organisatie is er een mogelijkheid tot RT, sociale vaardigheidstraining (SOVA) en naast verschillende projecten voor meer begaafden is er ook de mogelijkheid om deel te nemen aan een plusklas. Alle leerlingen worden 5x per jaar besproken in een zorgoverleg tussen de groepsleerkracht(en) en de intern begeleiders.

Mijn motivatie om het spellingonderwijs op de onderzoeksschool nader te onderzoeken is ontstaan vanuit mijn eigen verlegenheidssituatie. In de klas signaleerde ik dat de resultaten van spelling steeds verder terugzakten. Zowel bij de CITO Spelling¹, als bij de methode gebonden dictees. Vooral bij afname van de CITO Spelling in januari groep 5 (midden groep 5/M5) loop ik er telkens weer tegenaan dat er steeds meer leerlingen een onvoldoende score

¹ CITO, primair en speciaal onderwijs, Spelling. Voor groep 3 tot en met 8.

behalen. Naast leerlingen met dyslexie of andere spellingproblemen, scoren ook andere leerlingen steeds zwakker op het gebied van spelling. Naast de zwakke resultaten is de motivatie van de leerlingen ook matig. Hoe zou dit komen? En vooral hoe zouden we dit kunnen voorkomen?

Als groepsleerkracht mis ik de bagage om deze leerlingen optimaal te kunnen begeleiden en instructie te geven. Ik voel me niet voldoende bekwaam op het gebied van spellingonderwijs. Hoe hoort goed spellingonderwijs er eigenlijk uit te zien?

Ik merkte op dat ik hierin niet alleen stond, maar dat veel leerkrachten van onze school met dezelfde vragen rondliepen. Naast de leerkrachten werd dit probleem ook gesignaleerd door de interne begeleiders en de directie. Doordat de achteruitgang in de spellingresultaten door alle partijen erkend wordt, verwacht ik draagvlak voor mijn onderzoek. Het is ten slotte iets waar de school dagelijks mee in aanraking komt. Hierdoor ervaar ik het onderwerp van mijn onderzoek dan ook als zeer zinvol, omdat de school er in de dagelijkse praktijk direct mee aan de slag kan. Redenen genoeg om me hier verder in te verdiepen.

Na de afronding van mijn onderzoek wil ik in eerste instantie bereiken dat de leerkrachten op de hoogte zijn van wat goed spellingonderwijs is. Hiermee doel ik op kennis hebben van de opbouw van een goede spellingles, de leerlijnen, het proces van hoe een kind leert spellen, verschillende strategieën in kunnen zetten etc. Kort samengevat; ik wil dat de leerkrachten zich weer voldoende bekwaam voelen en niet alleen voelen maar ook voldoende bekwaam zijn om goed spellingonderwijs te verzorgen op de onderzoeksschool. Met deze bagage op zak streef ik er vervolgens naar dat de spellingresultaten zullen stijgen en dat de leerlingen meer plezier zullen beleven aan het vak spelling.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

1.1. De aanleiding

Vanuit mijn eigen praktijksituatie valt me op dat er steeds meer leerlingen onvoldoendes scoren bij het vak spelling. Op de onderzoeksschool wordt sinds drie jaar gewerkt met de vernieuwde taal- en spellingmethode van Taal actief. Dit is de derde versie van Taal actief. Vooral bij de CITO Spelling is de afname duidelijk zichtbaar. Deze dalende trend is zichtbaar door de gehele school. Landelijk gezien zijn er meer scholen die kampen met een zichtbaar dalende trend in hun spellingresultaten. Daarnaast wordt er op meer scholen een verschil ervaren tussen de spellingtoetsen van de methode en die op de CITO toetsen (Janson, D. J. 2011).

Persoonlijk loop ik er tegenaan dat het lastig is dat er steeds meer leerlingen in de groep een onvoldoende score behalen voor het vak spelling. Daarnaast speelt de handelingsverlegenheid om deze leerlingen optimaal te kunnen begeleiden, instrueren en remediëren hierbij een belangrijke rol.

Om de daling in resultaten concreet te schetsen is hieronder een tabel weergegeven vanuit het leerlingvolgsysteem Parnassys.

Tabel 'Opbrengsten CITO Spelling'

Schooljaar	3-II	n=	3-III	n=	4-II	n=	4-III	n=	5-II	n=	5-III	n=	6-II	n=	6-III	n=	7-II	n=	7-III	n=	8-II	n=
2006 / 2007	3,9	130	3,8	131	3,7	140	3,4	139	3,2	131	3,4	131	3,3	154	3,5	154						
2007 / 2008	3,7	168	3,5	169	3,7	129	3,2	132	3,2	142	3,3	142	3,2	135	3,3	137	3,2	155	3,2	156		
2008 / 2009	3,7	147	3,5	146	3,4	170	3,1	170	3,3	139	3,0	139	3,3	137	3,3	138	3,1	139	3,3	138	3,2	157
2009 / 2010	3,8	140	3,4	140	3,3	154	3,1	154	3,1	161	3,0	160	3,1	145	2,8	145	3,2	142	3,2	144	3,3	140
2010 / 2011	3,6	153	3,5	151	3,2	144	2,9	144	3,0	155	2,9	154	3,2	160	2,9	159	2,8	147	3,3	146	3,2	143
	3,7		3,5		3,4		3,1		3,2		3,1		3,2		3,2		3,1		3,2		3,3	

In de tabel zijn de toetsresultaten van de CITO Spelling van de afgelopen 5 schooljaren weergegeven. Aan de linkerkant worden de schooljaren weergegeven met daarachter steeds 2 balken per leerjaar. (bijvoorbeeld 3-II en 3-III) De eerste balk geven de midden toetsen (3-II = M3) weer en de tweede balk de eindtoetsen (3-III = E3).

De onderzoeksschool is door de inspectie ingedeeld als categorie 1 school, dat houdt in dat er vanuit de onderwijsinspectie verwacht wordt dat de niveauwaarden van CITO toetsen liggen

tussen 3.2 en 3.5. In de tabel is af te lezen dat deze score in het schooljaar 2010 – 2011 niet meer behaald wordt bij de onderstaande toetsafnames in de groepen:

4III = Eind groep 4, 5II = Midden groep 5, 5III = Eind groep 5, 6III = Eind groep 6 en 7II = Midden groep 7.

In de opbrengsten van de tabel wordt de terugloop in resultaten ook zichtbaar.

Bijvoorbeeld bij de groepen 5 (afname 5III):

CITO spelling Eind groep 5 in schooljaar 2006 – 2007 = 3,4 in niveauwaarden.

CITO Spelling Eind groep 5 in schooljaar 2010 – 2011 = 2,9 in niveauwaarden.

Dat is een daling van 0,5 in niveauwaarden in 5 jaar.

1.2. Onderzoeksvraag en doelstelling

In de tabel in paragraaf 1.1 werd de afname in de spellingresultaten zichtbaar op de onderzoeksschool. Het is belangrijk om de leerlingen die uitvallen zo te begeleiden, dat ze de volgende keer beter scoren. Wat kunnen de leerkrachten van groep 5 doen om de spellingresultaten te verbeteren van leerlingen die onvoldoende scoren bij de CITO Spelling?

Doel in het onderzoek

Wanneer dit onderzoek afgerond is zijn de volgende zaken helder:

- De leerkrachten van groep 5 weten wat goed spellingonderwijs is.
- De onderzoeksschool weet welk leerkrachtgedrag in groep 5 de beste spellingresultaten oplevert.
- De onderzoeksschool weet hoe de leerkrachten van groep 5 de leerlingen die uitvallen bij de CITO het beste kunnen instrueren, begeleiden en remediëren op het gebied van spelling.

Doel van het onderzoek

Ik wil de leerkrachten van parallel 5 coachen hoe ze de leerlingen die uitvallen bij de CITO spelling het beste kunnen begeleiden. Ik wil dat de leerlingen die uitvallen op de CITO spelling betere resultaten halen.

Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag:

Hoe kunnen de leerkrachten de leerlingen die uitvallen bij de CITO het beste instrueren, begeleiden en remediëren op het gebied van spelling, zodat hun spellingresultaten stijgen?

Hieruit afgeleide deelvragen:

1. Hoe ziet goed spellingonderwijs eruit?
2. Wat wordt er op dit moment gedaan bij leerlingen die uitvallen op de CITO spelling?
3. Hoe begeleid je kinderen met een spellingachterstand?

1.3. De deelvragen

Deelvragen met subvragen:

1. Hoe ziet goed spellingonderwijs eruit?
 - a. Hoe leren kinderen spellen?
 - b. Welke strategieën en instructieprincipes zijn van belang bij het leren spellen?
 - c. Welke factoren zijn van invloed op effectief spellingonderwijs?
 - d. Welke leerkrachtvaardigheden zijn van belang voor effectief spelonderwijs?
 - e. Hoe is een effectieve spellingles opgebouwd?
 - f. Welke remediërende materialen zijn geschikt om in te zetten?
2. Wat wordt er op dit moment gedaan bij leerlingen die uitvallen op de CITO spelling?
 - a. Hoe ziet de opbouw van een spellingles eruit?
 - b. Hoe ziet een verlengde instructie eruit?
 - c. Welke remediërende materialen worden ingezet om leerlingen met spellingproblemen te begeleiden?
3. Hoe begeleid je kinderen met een spellingachterstand?
 - a. Welke spellingcategorieën komen er aan bod in groep 5?
 - b. Welke opbouw van een spellingles levert de beste resultaten op?
 - c. Welk soort instructie is het meest effectief?

- d. Welke remediërende materialen leveren verbetering in de resultaten op?
- e. Welke leerkrachtvaardigheden leveren het beste resultaat op?

1.4. Waar en met wie vindt het onderzoek plaats

Dit onderzoek vindt plaats op een basisschool in Eindhoven. Om het onderzoek af te bakenen wordt het onderzoek alleen uitgevoerd in de groepen 5. In een later stadium zou het onderzoek voortgezet kunnen worden in de groepen 4, 6, 7 en 8.

De groepen 5 bestaan uit 5 verschillende klassen. Over deze 5 klassen zijn 143 leerlingen verdeeld. In de groepen 5 zijn 4 fulltime leerkrachten werkzaam, 2 parttime leerkrachten en een LIO stagiaire.

1.5. Huidige situatie

De CITO resultaten van Spelling zakken terug door de gehele school. In sommige leerjaren worden de verwachte niveauwaarden van de Onderwijsinspectie niet meer behaald. Dit staat beschreven in paragraaf 1.1 'De Aanleiding'. Er zijn naast kinderen met dyslexie ook steeds meer andere leerlingen die een onvoldoende score behalen op de CITO Spelling. Deze leerlingen behoeven (extra) instructie, begeleiding en remediëring. Op dit moment wordt veel gebruik gemaakt van de remediërende methode "Zelfstandig spellen" of "Spelling in de lift", naast de reguliere methode Taal Actief. In alle groepen 5 maken alle leerlingen de opdrachten in het werkboek zelfstandig, zonder begeleiding van de leerkracht. De leerkrachten geven af en toe verlengde instructie bij het vakgebied spelling. Een aantal leerkrachten geeft aan dat zij de zwakke spellers niet voldoende kunnen begeleiden.

1.6. Gewenste situatie

Na de afronding van dit onderzoek wil ik in eerste instantie bereiken dat de leerkrachten op de hoogte zijn van wat goed spellingonderwijs is. Dat de leerkrachten bekend zijn met de opbouw van een effectieve spellingles, het geven van verlengde instructie bij spelling, de leerlijnen, het proces van hoe een kind leert spellen en verschillende strategieën, zodat zij zwakke spellers voldoende kunnen begeleiden.

Kort samengevat wil ik dat de leerkrachten meer bekwaam zijn om goed spellingonderwijs te verzorgen op de onderzoeksschool. Met deze bagage op zak streef ik er vervolgens naar dat de

spellingresultaten zullen stijgen. Met deze stijgende resultaten wil ik de bereiken dat de spellingresultaten zodanig stijgen dat de gestelde norm door de inspectie weer behaald wordt. Tot slot streef ik ernaar dat zowel de leerkrachten, als de leerlingen meer plezier zullen beleven aan het vak spelling.

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

Om de centrale onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is een theoretische verdieping van groot belang. De theoretische onderbouwing, die te lezen is in hoofdstuk 2, vormt de basis voor het gehele van onderzoek. Vanuit de theoretische bevindingen wordt antwoord gegeven op de volgende deelvragen: 'Hoe ziet goed spellingonderwijs eruit?' en 'Hoe begeleid je kinderen met een spellingachterstand?'

2.1 Leerlijn spelling groep 5

Het is belangrijk dat een leerkracht op de hoogte is van de doelen die in een bepaald schooljaar moeten worden gehaald. Pas wanneer de leerkracht de doelen voor haar groep helder voor ogen heeft, kan zij nagaan of haar onderwijs voldoende aansluit bij de groep als geheel en bij de individuele leerling in het bijzonder (Druenen, van Gijsel, Scheltinga & Verhoeven 2011).

Tussendoelen gevorderde geletterdheid ²

Het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling (SLO) heeft tussendoelen gevorderde geletterdheid opgesteld. Bij de groepen 5 tot en met 8 wordt gebruik gemaakt van de tussendoelen gevorderde geletterdheid. In de tussendoelen gevorderde geletterdheid wordt aan de volgende acht leerlijnen aandacht besteed. De leerlijnen moeten overigens wel weer in samenhang met elkaar worden gezien:

- leerlijn 1: lees- en schrijfmotivatie
- leerlijn 2: technisch lezen
- leerlijn 3: spelling en interpunctie
- leerlijn 4: begrijpend lezen
- leerlijn 5: strategisch schrijven
- leerlijn 6: informatieverwerking
- leerlijn 7: leeswoordenschat
- leerlijn 8: reflectie op geschreven taal

² SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling. *Tussendoelen Gevorderde Geletterdheid*.

Leerlijn 3: Spelling en interpunctie – Middenbouw

- 3.1 Kinderen zijn in staat klankzuivere woorden correct te spellen.
- 3.2 Ze kennen de spelling van woorden met homofonen³ (ei-ij, au-ou, g-ch)
- 3.3 Ze passen de gelijkvormigheidsregel⁴ toe (hond-honden, kast-kastje)
- 3.4 Ze passen de analogieregel⁵ toe (hij zoekt, hij vindt)
- 3.5 Ze kunnen eenvoudige interpunctie duiden en toepassen: gebruik hoofdletters, punt, vraagteken en uitroepetekens.
- 3.6 Ze kunnen hun spelling- en interpunctiefouten onderkennen en corrigeren.

2.2 Het proces van leren spellen

Leren spellen is een proces dat zich bij de meeste kinderen niet spontaan ontwikkelt. Het is een complex proces dat aangeleerd moet worden. Ontwikkeling op het gebied van spelling bestaat uit aangeleerde vaardigheden die het resultaat zijn van gericht en instructief onderwijs. Deze ontwikkeling is dan ook niet los te zien van het onderwijssysteem, waarin in een doorgaande lijn door de schooljaren heen aan deze vaardigheden gewerkt wordt (Druenen, van Gijsel, Scheltinga & Verhoeven 2011). In deze paragraaf wordt beschreven hoe kinderen leren spellen en welke strategieën en instructieprincipes hierbij van belang zijn.

Het geheugen

Spellen is meer dan alleen een woordbeeld uit het geheugen oproepen. Dit betekent dat we in de spellingdidactiek niet eenzijdig aandacht moeten besteden aan de visuele voorstelling van een woord. Van elk woord is bepaalde informatie vastgelegd in het woordgeheugen, in de vorm van identiteiten van woorden.

De volgende identiteiten zijn te onderscheiden:

- Akoestische identiteit; hoe een woord klinkt
- Articularische identiteit; hoe je een woord uitspreekt

³ Homofonen = Woorden met dezelfde klanken, maar verschillende betekenissen. Uit de context moet de juiste betekenis worden afgeleid. Bijvoorbeeld: rouw en rauw.

⁴ Gelijkvormigheidsregel = Deze regel geeft aan dat een woord zoveel mogelijk hetzelfde wordt geschreven. De regel houdt de spelling van woorden constant bij mogelijke uitspraakverschillen in samengestelde woorden. Bijvoorbeeld: kast - kastje

⁵ Analogieregel = Deze regel geeft aan dat je een vergelijking kunt maken naar een ander woord, om zo achter de juiste schrijfwijze te komen. Bijvoorbeeld: *lengte, dus óók grootte*.

Bovenstaande identiteiten worden vaak onder één noemer gebracht: de fonologische identiteit.

- Semantische identiteit; wat de betekenis is
- Morfologische identiteit; hoe het is opgebouwd met bijv. voor- en achtervoegsels
- Syntactische identiteit; hoe je het in een zin kunt gebruiken
- Orthografische identiteit; hoe je het moet schrijven

Alle identiteiten moeten aan de orde komen. Op die manier wordt de schrijfwijze van een woord verankerd in het geheugen. Vooral meerlettergrepige woorden of leenwoorden komen hiervoor in aanmerking. Door niet alleen aandacht te besteden aan het visuele woordbeeld, maar op een veelzijdige manier het woord te behandelen, zal de juiste schrijfwijze gemakkelijker aangeleerd kunnen worden (Huizinga, 2010).

Spellingbewustzijn en Spellinggeweten

Naast het geheugen zijn er nog twee factoren van belang om spelling goed te kunnen leren, namelijk spellingbewustzijn en spellinggeweten. Spellingbewustzijn is dat de speller zich tijdens het schrijven van teksten bewust is van de spellingregels die hij/zij op dat moment zou kunnen toepassen. Spellinggeweten is de wil om woorden op de juiste manier te spellen (Oepkes 2006). De leerkracht speelt hierbij een belangrijke rol. Het is de taak van de leerkracht om spellingbewustzijn en spellinggeweten te creëren bij kinderen.

Gebruik van strategieën

De manieren die een speller gebruikt om tot de juiste schrijfwijze van een woord te komen, worden spellingstrategieën genoemd. Hierbinnen wordt een verdeling gemaakt in directe- en indirecte spellingstrategieën. Met directe spellingstrategie wordt bedoeld dat het spellen geautomatiseerd is en je er niet meer over na hoeft te denken.

Er zijn vijf indirecte strategieën te onderscheiden die kunnen worden ingezet om een woord te schrijven:

1. De fonologische strategie

- Elementaire spelhandeling = Een woord wordt geanalyseerd in de afzonderlijke fonemen⁶ waar de juiste grafemen⁷ aan gekoppeld worden.

Bijvoorbeeld: /m/, /aa/ en /n/ = maan. Je schrijft wat je hoort.

- Klankclusterstrategie= Een woord wordt geanalyseerd in klankgroepen waar de juiste fonemen aan gekoppeld worden (aai/ooi/oei, eeuw/ieuw/uw, nk).

Bijvoorbeeld. /k/ en /ieuw/ = kieuw. Dit worden ook wel luisterwoorden genoemd.

2. De woordbeeldstrategie

Hierbij gaat het om woorden waarvan je moet weten hoe je ze moet schrijven. Bij deze strategie is de betekenis van een woord van groot belang. Bijvoorbeeld ei/ij, ou/au en leenwoorden. Hier wordt een beroep op het woordgeheugen gedaan.

Dit worden ook wel weetwoorden genoemd. Aan te leren door inprenting.

3. De analogiestrategie

Woorden worden geschreven door ze te vergelijken met andere woorden. Bomen is met één /o/ dus dromen ook. Deze woorden worden ook wel net-als- of voorbeeldwoorden genoemd.

De analogiestrategie is niet altijd een betrouwbare strategie. Overeenkomst in klank betekent nog niet altijd overeenkomst in schrijfwijze. Zand en kant zijn wel rijmwoorden, maar worden niet op een overeenkomstige manier gespeld.

4. De regelstrategie

Deze wordt toegepast bij niet-klankzuivere woorden en woorden met vaste klankgroepen. Dit worden ook wel regelwoorden genoemd. Deze zijn aan te leren door expliciete aanbidding van regels.

5. De hulpstrategie

Zelfbedachte geheugensteuntjes of hulpregels.

Zodra leerlingen verschillende strategieën kunnen toepassen, zijn ze niet afhankelijk van één manier en komen gemakkelijker tot het oplossen van een spellingprobleem. Het is dan ook belangrijk dat de leerkracht goed op de hoogte is van de verschillende strategieën en hoe je die aanbiedt. De leerkracht moet model staan en kinderen leren om verschillende strategieën toe te passen door het hardop voor te doen en in te oefenen (Huizinga 2010).

⁶ Foneem = Een spraakklank die betekenisverschil tussen klankgroepen veroorzaakt.

⁷ Grafeem = De tekens waarmee wij fonemen weergeven. Dit kan een letter zijn, maar ook een lettercombinatie.

Instructieprincipes

Er is veel onderzoek gedaan naar welke instructieprincipes het beste werken. Uit onderzoek van Bosman (2004) is gebleken dat een spellinginstructie die onderstaande vier aspecten in zich had, de beste resultaten opleverde.

- Spellenvanuit het geheugen. Oefenen van woorden die niet zichtbaar zijn. Ze moeten zich het woord voorstellen.
- Oefenen van het hele woord. Niet alleen het moeilijke deel van een woord wordt gespeld en geoefend, maar er is aandacht voor het hele woord. Bij voorkeur in context.
- Directe feedback. Direct horen of zien dat woorden goed of fout geschreven zijn. Hierbij is het van belang dat een kind niet alleen te horen krijgt dat het fout is, maar ook wát er fout is. (Bosman, van Huygevoort & Noten 2009). Een goede vorm is spellingfouten van kinderen opschrijven en het correcte ernaast zetten. Zo worden woord- en klankbeelden beter aan elkaar gekoppeld.
- Motorische training van de grafemen. Woorden (over)schrijven.

Herhaling, oefening, directe feedback en een duidelijke relatie tussen spraak en spelling zijn van belang om tot een goed spellingproces te komen. Voor de praktijk houdt dit onder andere in dat je van een spellingles een actieve instructieles moet maken waarbij wordt gestart vanuit de klankvorm. Laat kinderen naar aanleiding van een auditief aangeboden woord bedenken wat het kenmerk van de te leren categorie is. Leg daarna pas uit welke strategie nodig is. Oefen dit (bij voorkeur in duo's) in en geef directe feedback op de aanpak.

2.3 Factoren die van invloed zijn op spellingsonderwijs

In deze paragraaf beschrijft de onderzoeker welke factoren van invloed zijn en welke leerkrachtvaardigheden bepalend zijn voor effectief spellingonderwijs.

Instructie

In verschillende boeken, artikelen en op websites (Veenstra & Korstanje 2011, Bosman, van Huygevoort & Noten 2009, Janson 2011, Oepkes 2006 & Druenen, van Gijssel, Scheltinga & Verhoeven 2011) wordt telkens aangehaald dat een doelgerichte en expliciete instructie van wezenlijk belang is. Door doelgerichte instructie kun je spellinglessen effectiever laten verlopen. Alleen dan is een kind geholpen. Door alleen oefenstof aan te bieden leren kinderen niet spellen. Modelleren waarbij door hardop voordragen de te nemen stappen verwoord worden is een effectieve vorm die hierbij gebruikt kan worden (Oepkes 2006). De leerkracht speelt hierin een belangrijke rol.

Herhaling

Om woordbeelden te verankeren in het lange termijn geheugen en regels te automatiseren, moeten eerder behandelde categorieën regelmatig herhaald worden.

Bespreek het proces van leren spellen

Om goed te weten te komen hoe je een woord moet schrijven volg je een aantal stappen: we luisteren goed naar een woord; we verdelen een woord in klanken of in klankgroepen; we herkennen wat er moeilijk in het woord is; we bedenken hoe we dat probleem kunnen oplossen en als we het hebben opgeschreven controleren we alles. Wie een woord al kent (heeft geautomatiseerd) kan een paar stappen overslaan: dan schrijf je na het horen of denken het woord direct goed op. Kinderen moeten weten dat om die vaardigheid te krijgen goed oefenen nodig is. Het schema hieronder kan de leerkracht ondersteunen om de stappen te bespreken en welke instructieaspecten hierbij van belang zijn.

fase	kernactiviteit	oefenen	instructie-aspecten	aandachtspunt voor de leerlingen	extr
1	Horen (denken)	Nazeggen (stil uitspreken); (even) kunnen onthouden	(Her)ken je dit woord? Wat zijn lastige klanken / klankcombinaties om te herkennen / uit te spreken? Wat maakt ze lastig? Welk woord klinkt ook zo?	Goed uitspreken; wat zijn moeilijke klanken?	woordenschat
2	Onderscheiden (auditief)	Opeenvolgende fonemen herkennen en kunnen benoemen; bij samengestelde woorden (eerst) de klankgroepen (of betekenis-volle woorddelen) herkennen en benoemen.	Welke medeklinker(s) hoor je vooraan / achteraan; hoor je korte of lange klank(en)? Maak de klankgebaren erbij. (bij samengestelde woorden:) Klap het woord: hoeveel stukken hoor je? Waar hoor je de klemtoon? Hoor je bekende stukken? Waar?	Hoor ik de goede volgorde? Hoor ik ze allemaal? (niet teveel en niet te weinig) Hoor ik waar de klemtoon is?	
3	Herkennen / identificeren	Hoor ik klanken of klankcombinaties waarbij ik speciaal moet opletten? Moet ik een regel toepassen? Zijn er letters nodig die ik niet hoor of letters niet nodig die ik wel hoor? Is het een woord uit het Engels of het Frans? Weet ik (nog) hoe ik achter de schrijfwijze van die moeilijke letters kan komen? Is er een hoofdletter nodig hier?	Zou je dit woord kunnen schrijven zoals je het hoort? Welk stukje van dit woord zou wel eens anders geschreven kunnen worden dan je op het eerste gehoor denkt? Zijn er stukjes in dit woord die je doet denken aan een regel of aan een ander woord dat je al kent? [Verder de specifieke instructie die bij een bepaalde moeilijkheid hoort]	Herken ik dit woord? Herken ik stukjes uit dit woord? Moet ik hier een regel toepassen? Hoort hier een verhaal bij? Ken ik zoiets al uit andere woorden? Enzvoort	
4	Opschrijven	Goed opletten dat ik alles wat ik heb herkend en bedacht ook zo opschrijf; ik moet alle letters duidelijk herkenbaar schrijven.	Wat zouden vergissingen kunnen zijn bij het opschrijven? Weet je (nog) wanneer een woord met een hoofdletter moet?	Zie ik het voor me? Opletten dat ik alle struikelpunten goed doe.	
5	Controleren	Staat er nu wat ik heb gehoord / gedacht? Heb ik de juiste kenmerken herkend?	Lees precies wat je hebt geschreven. Klopt het, geen vergissingen gemaakt? Duidelijk leesbaar?	Heb ik nu aan alles gedacht? Klopt wat er nu staat?	

(Dolf Janson, juli 2010)

Effectieve oefenvormen

Leerlingen moeten vooral actief het hele woord produceren. Door coöperatieve werkvormen in te zetten (werken in tweetallen; aan elkaar een dictee geven, samen nakijken, samen woorden inprenten, elkaar een tip geven bij het spellen van woorden in een tekst) kunnen leerlingen zelfstandig en effectief oefenen. Door samen te werken worden ze gestimuleerd om hun manier van herkennen onder woorden te brengen en goed na te gaan of ze samen de correcte redenering volgen en de juiste keuzes maken. Een voorbeeld van effectieve oefenvormen is het 5-woordendictee. Als leerkracht kies je vijf woorden, woorden die lang geleden aan bod zijn geweest of die juist kortgeleden behandeld zijn. Laat de woorden direct na dit korte dictee

zien; de leerlingen krijgen zo het juiste woordbeeld (weer) te zien. En de leerkracht kan met hen bespreken waarom het woord zo geschreven moet worden.

Een ander voorbeeld van een effectieve oefenvorm is inprenting. Visuele inprenting blijkt een effectief middel te zijn om woordbeelden vast te houden. Leerlingen krijgen zo het woordbeeld sneller onder de knie en ze kunnen het beter onthouden. Dit vraagt wel een systematische aanpak, waarin de volgorde essentieel is:

- het woord horen (zeg het woord dus);
- er even over kunnen denken (wacht dus even);
- naar het woord kijken (laat het woord nu pas zien);
- benoemen wat er moeilijk is in het woord;
- het (voorbeeld)woord laten verdwijnen en het (dus) uit het hoofd opschrijven;
- het goed nakijken (waarbij het woord dus weer zichtbaar is);
- het uitspreken (zodat woord- en klankbeeld weer aan elkaar gekoppeld worden)

Deze aanpak is zo effectief doordat kinderen starten met luisteren en ze de kans krijgen dat klankbeeld in gedachten aan letters te koppelen (in het werkgeheugen), terwijl ze vervolgens direct feedback krijgen door het woord te zien. Daarmee wordt hun keuze bevestigd of direct gecorrigeerd. Zo slijpt de koppeling van klankbeeld en woordbeeld in. Na het opschrijven volgt een tweede feedbackmoment, zodat het woord correct in het langetermijngeheugen wordt opgeslagen. (van den Berg & Hereijgens, Taalpilots) Het is overigens niet verstandig om woorden alleen maar in te prenten, omdat kinderen dan geen strategie leren en alleen woorden kunnen schrijven waarvan het woordbeeld is opgeslagen (Huizinga 2010). Wanneer je bij deze vorm ook de regels en analogie betreft, is het een zeer effectieve vorm.

Leertijd

Voor spellingzwakke kinderen is het van belang dat ze minimaal twee uur per week oefenen met spelling. Ze moeten minimaal vier keer per week geprikkeld worden op spellingcategorieën en -strategieën. Dagelijkse oefening van een half uur, waarbij de leerkracht actief betrokken is, zou ideaal zijn (Cöp, Bosman 2004, Veenstra 2008).

Differentiatie

Uiteraard hebben niet alle kinderen evenveel instructie en leertijd nodig om te leren spellen, dus zal hierbinnen moeten worden gedifferentieerd.

Rijke leeromgeving

Leren spellen is een actief proces en kan alleen goed geleerd worden door veel te schrijven. Vaardigheden van spellen en schrijven moeten voortdurend op elkaar betrokken worden. Dit versterkt de verbindingen in het geheugen tussen letters en klanken. Het functioneert dan ook niet als aparte vaardigheid en moet zo veel mogelijk functioneel zijn. Betekenisvolle schrijfactiviteiten kunnen zijn: uitnodigingen, brieven, schoolkrant, werkstuk, aankondigingen, advertenties. Zolang het belang van correct spellen maar duidelijk is (Huizinga 2010, Oepkes 2006, Masquillier). Het gaat hier om het toepassen van spelling, bijvoorbeeld door gebruik te maken van effectieve oefenvormen. Ook het maken van een woordmuur en woordspellen horen hierbij.

Doorgaande lijn binnen de school

Voor zwakke spellers is het niet eenduidig gebruiken van spellingregels verwarrend. Voor hen is het alsof ze steeds iets nieuws leren. Dit betekent dus dat iedereen (ook de hulp buiten de klas zoals remedial teacher) dezelfde spellingregels moet gebruiken en ze op dezelfde manier moet verwoorden. Hang de spellingregels en geheugensteuntjes op. Als de spellingregels en geheugensteuntjes zichtbaar in de klas hangen, dan kan de leerkracht hier steeds naar verwijzen. Dit verhoogt de kans dat de leerlingen de regel gaan onthouden en gaan gebruiken (van den Berg & Hereijgers, Taalpilots, Janson 2011).

Leerkrachtvaardigheden

De leerkracht is een belangrijke spil in het leren van kinderen (Oepkes 2006). Als leerkracht moet je model staan. Door hardop voor te denken laat je bijvoorbeeld zien dat je over spellingbewustzijn beschikt en dat draagt bij aan een positieve spellingattitude van kinderen. Eveneens moet je een positieve en motiverende houding hebben. Daarnaast moet je om kunnen gaan met de fasen van de les en beschikken over vaardigheden om in interactie te gaan. Gericht feedback is hierbij belangrijk. Uiteraard is het creëren van een veilige, maar uitdagende leeromgeving ook van belang.

Wat moet een leerkracht verder nog kennen en kunnen in het kader van effectief spelling-onderwijs?

- Kunnen organiseren.
- Didactische kennis hebben; kennis hebben van de strategieën, het proces van leren spellen en weten hoe je die kunt toepassen.
- Beschikken over verschillende effectieve oefenvormen.
- Op de hoogte zijn van de leerlijnen van spelling.
- Ontwikkeling volgen, observeren, risico leerlingen signaleren en daar direct op reageren door interventies te plegen.

2.4 Opbouw van een effectieve spellingles

In deze paragraaf zal ik een korte samenvatting geven van de voorwaarden die een spellingles effectief maken. Aansluitend daarop zal ik beschrijven hoe een effectieve spellingles is opgebouwd.

Voorwaarden voor een effectieve spellingles:

- Doelgerichte en systematische instructie (expliciet aanleren van strategieën door laten zien, voordoen, verwoorden, begeleide oefening, gerichte feedback).
- Gebruik maken van het auditieve, visuele en motorische kanaal.
- Interactie, afwisseling en betrokkenheid creëren.
- Aandacht voor spellingbewustzijn en –geweten.
- Voldoende leertijd en herhaling (differentiatie).
- Consistente didactische aanpak.

(Schraven 2010, Janson 2011, Veenstra & Korstanje 2001)

Bovenstaande punten kunnen ondergebracht worden in een model voor directe instructie. Bosman (2006) geeft aan dat binnen directe instructie kinderen wel gestimuleerd moeten worden om zelf over spelling na te denken.

Een model dat hier goede mogelijkheden voor biedt, is het IGDI-model Spelling (Interactieve, Gedifferentieerde, Directe Instructiemodel). Dit model is ontwikkeld door Tseard Veenstra van CPS. Het model is te vinden in bijlage 6. De volgende stappen staan centraal bij het IGDI-model:

1. Start les
2. Oriëntatie les
3. Presentatie/ Uitleg
4. (In)Oefening van de strategieën en samenwerkend leren
5. Zelfstandig of in duo's toepassen
6. Evaluatie
7. Periodieke terugblik

Het doorlopen van de verschillende les fasen zorgt ervoor dat kinderen op een actieve manier met spelling bezig zijn. Voor de invulling van het directe instructiemodel zijn twee aandachtspunten van belang: zorg voor veel interactie en neem tijdens het inoefenen en de verwerking coöperatieve werkvormen op waarbij kinderen moeten samenwerken. Hierdoor leren ze van elkaar.

Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5 t/m 8 (Druenen, van Gijssel, Scheltinga & Verhoeven 2011) heeft een lesopbouw opgezet, die aansluit bij de voorwaarden van een effectieve spellingles.

Tijdsplanning	Inhoud	
Fase 1 0 – 10 minuten	Hele jaargroep a. Introductie nieuwe les b. Terugblik (voorkennis activeren) c. Oriëntatie op het doel van de les d. Uitleg/ Instructie e. Samen oefenen	
Fase 2 10 – 25 minuten	Zwakke spellers Extra uitleg en verlengde begeleide inoefening.	Gemiddelde/Goede spellers Zelfstandige verwerking basisstof en eventueel verrijkingstof, gevolgd door feedback.
Fase 3 25 – 40 minuten	Zwakke spellers Zelfstandig werken: - Basisstof - Herhalings-/verrijkingstof Feedback	Gemiddelde/Goede spellers Zelfstandige verwerking basisstof en eventueel verrijkingstof, gevolgd door feedback.
Fase 4 40 – 45 minuten	Hele jaargroep a. Evaluatie b. Terug- en vooruitblik	

(gebaseerd op: Houtveen, Mijs, Vernooy, & Roelofs, 2000; Leenders, Naafs, & van den Oord, 2002)

2.5 Tips voor de hulp aan zwakke spellers

Omdat dit onderzoek zich vooral richt op de leerlingen die een onvoldoende score behalen op de CITO Spelling, volgen er vanuit de theorie nog zes tips, die ondersteunend kunnen zijn voor de instructie, begeleiding en remediëring van een zwakke speller.

Zes tips voor de hulp aan zwakke spellers

1. Geef zwakke spellers meer instructie- en oefentijd.

Zwakke spellers profiteren van meer begeleidingsmomenten met de leerkracht, bijvoorbeeld nog eens spellingregels herhalen en toepassen. Daarnaast profiteren zwakke spellers van meer zelfstandig oefenen, bijvoorbeeld door het gebruik van een computerprogramma of het zelf inprenten van woorden.

2. Remedieer met de methode die u in de klas gebruikt.

Zwakke spellers hebben behoefte aan meer tijd, maar niet aan andere leerstof, dus remedieer binnen de methode. Sommige methodes kennen verlengde instructie in de klassikale lessen en remediëringslessen na een toets. Mocht u daarnaast andere mogelijkheden zoeken: herhaal wat aan bod gekomen is, laat de woorden nog eens analyseren, vraag naar oplossingswijzen etc. Ook al vindt de hulp buiten de groep plaats, dan nog kan er gebruik gemaakt worden van de spellingmethode. Een andere (remediërings)methode gebruikt vaak andere begrippen en spellingregels en dit is voor zwakke spellers verwarrend.

3. Geef spellers snelle feedback.

Zwakke spellers zijn vaak onzeker over hun resultaat, de vraag en hun oplossingswijze. Als ze meteen te zien krijgen wat het juiste woordbeeld is, onthouden ze het beter, weten ze of ze het goed opgeschreven hebben en weten ze of ze de juiste oplossingsmanier gebruikt hebben. Hebben ze het woord fout geschreven, dan zien ze het goede woordbeeld en horen ze de juiste oplossingswijze.

4. Oefen met de zwakke spellers extra fonologische vaardigheden.

Zwakke spellers hebben ook nog moeite met vaardigheden op klankniveau: ze vinden het lastig om een woord in klanken te verdelen, om letters in de goede volgorde te zetten, om verschillen tussen klanken die op elkaar lijken te horen (zoals lange en korte klinkers, s en z, f en v) en om een woord in klankgroepen te verdelen. Oefenen van deze vaardigheden tot in groep 8 is nodig en zinvol.

5. Geef zwakke spellers een opzegboekje.

Om het geheugen van zwakke spellers te ondersteunen is het raadzaam om te werken met een opzoekboekje. Zo kunnen ze steeds even opzoeken welke regel het ook al weer was.

6. Laat zwakke spellers letters onthouden door klankgebaren.

Er zijn kinderen die al bij het aanvankelijk spellen problemen ervaren. Zij hebben baat bij extra ondersteuning bijvoorbeeld met klankgebaren, waardoor ze de klank-tekenkoppelingen beter gaan onthouden (van den Berg & Herijgens Taalpilots).

Samenvatting

Naast het verkrijgen van antwoorden op de deelvragen ‘Hoe ziet goed spellingonderwijs eruit?’ en ‘Hoe begeleid je kinderen met een spellingachterstand?’ is de theoretische onderbouwing gebruikt om de leerkrachten in de praktijk te coachen tijdens de spellinglessen. De lesopbouw van de spellingles met hierin verwerkt; het proces van leren spellen, strategieën, (verlengde) instructie, effectieve oefenvormen voor inoefening en het geven van feedback spelen hierbij een belangrijke rol. De leerlijn spelling, het proces van leren spellen, factoren die van invloed zijn op spellingonderwijs, de opbouw van een effectieve spellingles en de tips voor zwakke spellers vanuit de theoretische onderbouwing zijn verwerkt in een presentatie om de leerkrachten bij te scholen op het gebied van spelling. Tijdens de momenten van coaching wordt door de onderzoeker verwezen naar de theorie in deze presentatie. Dit maakt dat de theoretische onderbouwing de rode draad is voor het gehele onderzoek. In hoofdstuk 3 wordt de opzet van dit onderzoek beschreven, met hierbij de gebruikte methodieken, die ontstaan zijn vanuit de theoretische onderbouwing in hoofdstuk 2.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

Onderzoeken is in wezen niets anders dan een manier om tot kennis te komen. We willen iets weten, we zitten met een vraag. Vervolgens proberen we die vraag op een systematische manier te beantwoorden, langs een methodische weg (Harinck 2010). In hoofdstuk 3 wordt de methodische weg van dit onderzoek beschreven. In dit hoofdstuk wordt beschreven welke methodieken gebruikt worden om op een systematische manier antwoord te vinden op de deelvragen en uiteindelijk de centrale onderzoeksvraag.

3.1 De onderzoeksmethodiek

Het onderzoek is interpretatief onderzoek. Deze term staat voor een aantal onderzoeksmethoden die de menselijke zingeving centraal stellen (Harinck 2010). Kenmerken van een interpretatief onderzoek:

- Het vindt plaats in de natuurlijke situatie, waarin mensen leven. Het gaat om hun handelen in de eigen leefsituatie.
- Het is gericht op het ontdekken van de betekenissen en regels die in zo'n situatie spelen en op de geldigheid van die regels.
- Er wordt gebruik gemaakt van meerdere bronnen en methoden, en het levert vooral kwalitatieve, ongestructureerde gegevens op. Die kunnen verkregen zijn via:
 - * langdurige observaties in de natuurlijke situatie;
 - * gesprekken met betrokkenen tijdens en naar aanleiding van de observaties;
 - * door betrokkenen vervaardigde documenten;
 - * opdrachten waarin betrokkenen iets van betekenissen kunnen laten zien.

Dit onderzoek komt overeen met bovengenoemde punten. Onder de term 'interpretatief onderzoek' behoort ook het kwalitatief onderzoek. Het onderzoek sluit direct aan bij de onderwijskundige praktijk. Het doel van dit onderzoek is de kwaliteit van het spellingonderwijs verbeteren, met het uiteindelijke doel om de spellingresultaten te verbeteren. De spellingresultaten op de onderzoeksschool zakken terug, dit werd eerder al beschreven in hoofdstuk 1. De teruglopende spellingresultaten maakt dat er gekeken moet worden naar de kwaliteit van spellingonderwijs in de praktijk. Wat gaat er al goed tijdens de lessen spelling en wat kan er nog verbeterd worden. Hierdoor mogen we spreken over een kwalitatief onderzoek.

Om goede en gedegen aanbevelingen te kunnen doen en een vergelijking tussen de methode, de praktijk en de theorie te kunnen maken zal de praktijk eerst in beeld gebracht moeten worden. Dit deel van het onderzoek zal dan ook vooral beschrijvend zijn. Het vervolgonderzoek waarbij alles met elkaar in verband gebracht wordt en naar overeenkomsten en verschillen gezocht wordt, zal meer vergelijkend van aard zijn. Hieronder wordt verder beschreven hoe de opzet van het onderzoek er concreet uit zal zien.

3.2 Opzet van het onderzoek

Voorafgaand aan dit onderzoek zal er een literatuuronderzoek plaatsvinden. Door middel van dit literatuuronderzoek zullen de volgende zaken duidelijk moeten worden:

- Hoe ziet goed spellingonderwijs eruit?
- Hoe begeleid je kinderen met een spellingachterstand?

Deze kennis zal uiteindelijk verwerkt worden in een 'Kijkwijzer Spellingles'. Met behulp van deze kijkwijzer wordt er op drie verschillende momenten geobserveerd, tijdens de beginmeting, tussenmeting en eindmeting.

Voorafgaand aan de afname van de CITO Spelling zullen de leerkrachten van de groepen 5 een enquête invullen. Deze enquête geeft antwoord op de vraag "Wat wordt er op dit moment gedaan bij leerlingen die uitvallen op de CITO Spelling M5?" Vanuit deze gegevens ontstaat een helder beeld van wat er al gebeurt met de leerlingen en dus ook van wat er nog moet gebeuren. De punten waarvan blijkt dat deze nog niet gebeuren, zullen eveneens verwerkt worden in de kijkwijzer. De leerkrachten van de groepen 5 zullen dan aan de hand van de observatie tijdens de beginmeting, de toets gegevens CITO Spelling M5 van de leerlingen en de verwerking van de enquête gecoacht worden.

Het deel van de onderzoeksgroep dat bestaat uit leerlingen zal gevormd worden aan de hand van de resultaten van CITO Spelling groep 5. Deze toets wordt afgenomen in januari. Dit afname moment noemt men midden groep 5 (M5). Na de afname CITO Spelling ontstaat de onderzoeksgroep vanuit leerlingen. Uit vier verschillende groepen 5 worden alle leerlingen met een D-score geselecteerd voor dit onderzoek. De leerlingen met een E-score worden wel meegenomen met de begeleiding, maar zullen niet gebruikt worden bij de metingen. Leerlingen met een E-score zijn vaak leerlingen met dyslexie of een andere spellingproblematiek. Deze leerlingen zijn vaak minder leerbaar.

De leerkrachten zullen gecoacht en bijgeschoold worden bij de begeleiding van deze leerlingen op de volgende punten:

- instructie
- leerkrachtgedrag
- remediërende materialen

De bijscholing zal op twee verschillende momenten plaatsvinden in een parallelvergadering. De onderzoeker heeft ervoor gekozen om de leerkrachten gezamenlijk bij te scholen in een vergadering. Hiermee bereikt de onderzoeker alle leerkrachten tegelijk in één bijeenkomst. De coaching zal plaatsvinden na iedere observatie met de kijkwijzer, in de vorm van individuele coaching gesprekken. Mochten de leerkrachten meer contactmomenten behoeven, dan kunnen deze plaatsvinden op aanvraag van de leerkrachten.

Na de afname van de CITO Spelling M5 zullen de leerkrachten zelf antwoorden zoeken op de vraag “Hoe komt het dat deze leerlingen uitvallen op de CITO Spelling?” In het eerste coachingsgesprek worden de leerkrachten individueel begeleid bij de analyse van de toets en het voeren van een diagnostisch gesprek met de leerlingen. Bij de tussenmeting zal weer een observatie plaatsvinden tijdens de spellingles met behulp van de kijkwijzer. Aan de hand van de ingevulde kijkwijzer en het logboek zullen de leerkrachten opnieuw gecoacht worden om de leerlingen van de onderzoeksgroep optimaal te begeleiden.

Bij de eindmeting wordt de CITO Spelling opnieuw afgenomen bij alle de leerlingen. Deze toets wordt afgenomen in mei. Deze afname wordt ook wel de CITO Spelling Eind groep 5 (E5).

De behaalde resultaten van de leerlingen tijdens dit meetmoment, zullen meegenomen worden in de eindmeting van dit onderzoek. Tot slot bestaat deze eindmeting uit een laatste observatie met de kijkwijzer tijdens de spellinglessen. Zo ontstaat er een helder beeld van wat veranderd is rondom de begeleiding en instructie van de leerlingen uit de onderzoeksgroep. Verder zullen de leerkrachten nogmaals de enquête invullen, zodat zij zelf zicht krijgen op hun eigen leerproces

Als afsluiting van dit onderzoek zullen alle betrokken leerkrachten een evaluatieformulier invullen over het gehele traject en mijn begeleiding in de rol van coach. Met de resultaten van het evaluatieformulier ontstaat een beeld van wat het onderzoek uiteindelijk opgeleverd heeft. Zie bijlage 8 voor een visuele uitwerking van de opzet van dit onderzoek.

3.3 Betrokkenen

De betrokkenen binnen dit onderzoek zijn de leerkrachten van de groepen 5. In totaal zijn er vijf groepen 5 op de onderzoeksschool. Aan dit onderzoek zullen vier fulltime leerkrachten van groep 5 meewerken. In de vijfde groep 5 is de onderzoeker zelf parttime werkzaam. Om die reden is heel

bewust gekozen om de vijfde groep wel deel te laten nemen aan het onderzoek, alleen worden er geen metingen meegenomen van de leerkracht. Naast de leerkrachten zijn ook de leerlingen van de onderzoeksgroep, de resterende leerlingen van groep 5, de interne begeleider van de middenbouw, het afdelingshoofd van de middenbouw en de directrice onderwijs en personeel betrokken binnen dit onderzoek. De leerkrachten van de groepen 5 en de leerlingen van groep 5 zijn degenen die een grote rol spelen bij de praktische uitvoering van dit onderzoek. De interne begeleider middenbouw, het afdelingshoofd middenbouw en de directrice onderwijs en personeel volgen het proces vanaf de zijlijn. Zij hebben meer een adviserende rol binnen het onderzoek.

3.4 Keuze en verantwoording van dataverzamelmateriaal

In dit onderzoek worden de vier onderstaande methodieken gebruikt om data te verzamelen tijdens de drie meetmomenten; startmeting, tussenmeting en eindmeting:

- Enquête

De enquête zal tijdens de startmeting en de eindmeting ingezet worden. De leerkrachten van de groepen 5 vullen de enquête in. De onderzoeker heeft voor een enquête gekozen, omdat op deze manier een beeld geschetst wordt van de opgedane kennis van de leerkrachten gedurende het onderzoek. Dat geeft de onderzoeker informatie over de kennis van de leerkrachten van de groepen 5 met betrekking tot de begeleiding, instructie en remediëring van leerlingen op het gebied van spellingonderwijs. De enquête is te vinden in bijlage 1.

- CITO Spelling M5 & E5

Met de toetsen Spelling volgt u nauwkeurig de ontwikkeling van de spellingvaardigheid bij leerlingen tijdens de hele basisschoolperiode en kunt u gerichte hulp bieden waar nodig. Daarnaast geven de resultaten van de toetsen u een beeld van de ontwikkeling van de leerling, de groep als geheel en van het spellingonderwijs op uw school (CITO, 2012)⁸. Met behulp van de behaalde resultaten van de onderzoeksgroep kan gemeten worden of de leerlingen vooruitgaan. De onderzoeker heeft gekozen om de CITO Spelling te gebruiken om twee redenen, de eerste reden is dat met de toetsresultaten snel en overzichtelijk in beeld gebracht kan worden of de leerlingen vooruit zijn gegaan tussen de twee toetsmomenten M5 en E5. De tweede reden om de CITO Spelling te

⁸ CITO, primair en speciaal onderwijs, Spelling. Voor groep 3 tot en met 8.
http://www.cito.nl/nl/onderwijs/primair%20onderwijs/alle_producten/33b64e7510da4a7f9183337b0fd5bb92.aspx

gebruiken is dat de resultaten van deze toets mede de aanleiding vormen voor dit onderzoek, zie hoofdstuk 1.

- Kijkwijzer Spellingles

De kijkwijzer zal tijdens de start-, tussen- en eindmeting ingezet worden bij de observatie van de spellinglessen in de groepen 5. Met behulp van deze kijkwijzer krijgt de onderzoeker een beeld van hoe de spellinglessen in de praktijk verlopen. Met deze informatie kan de onderzoeker de leerkrachten gericht coachen tijdens de individuele coachingsgesprekken. De onderzoeker heeft gekozen om te werken met een kijkwijzer, om gericht te kunnen onderzoeken. Een gestructureerde observatie, met behulp van een kijkwijzer, maakt dat de onderzoeker gericht observeert en daarnaast bij de spellinglessen, tijdens alle drie de meetmomenten, bij alle leerkrachten van groep 5, naar dezelfde punten kijkt. De kijkwijzer is te vinden in bijlage 9.

- Evaluatieformulier

Het evaluatieformulier zal ingezet worden als laatste instrument tijdens de eindmeting. Met behulp van het evaluatieformulier krijgt de onderzoeker een beeld van hoe de leerkrachten het onderzoek ervaren hebben, wat het voor hen heeft opgeleverd en hoe zij de onderzoeker hebben ervaren als coach. Het evaluatieformulier is te vinden in bijlage 12.

3.5 Triangulatie

In een onderzoek is triangulatie een belangrijk kwaliteitscriterium. Onder triangulatie verstaat men het gebruik van meerdere gegevensbronnen, informanten of methodieken om de validiteit van het onderzoek te vergroten. Het gaat vaak om betekenisgeving, percepties van verschillende belanghebbende (Harinck 2010).

Bij het literatuuronderzoek is de onderzoeker uitgegaan van meerdere bronnen om een zo betrouwbaar mogelijk beeld te krijgen. Door gebruik te maken van veel verschillende boeken, artikelen, websites en wetenschappelijke onderzoeken is er sprake van brontriangulatie.

De enquête wordt na de verwerking besproken met de leerkracht. De observaties die gedaan zijn met behulp van de kijkwijzer worden telkens met de leerkracht besproken. Er is sprake van methodetriangulatie omdat bij dezelfde data bron verschillende methodieken worden gebruikt.

Vanuit meerdere invalshoeken wordt dezelfde onderzoeksvraag onderzocht. Er wordt op verschillende manieren informatie verzameld, door middel van een enquête, een kijkwijzer, de CITO Spelling, het evaluatieformulier en theorie.

3.6 Hoe wordt de data geanalyseerd?

3.6.1. Enquête

Van de enquête wordt per leerkracht een individuele verwerking gemaakt. De kleuren die gebruikt zijn bij de verwerking van de enquête komen overeen met de kleuren van het leerlingvolgsysteem Parnassys. Dit maakt dat het voor de leerkrachten en de coach snel duidelijk wordt waar de leerpunten en knelpunten zitten. In de tabel kunt u de uitleg over de verschillende kleuren aflezen.

		Altijd
	Goed	Vaak
	Enigszins	Af en toe
	Niet	Nooit

Deze verwerking van de enquête wordt individueel besproken met de leerkracht.

De enquête zal niet alleen individueel verwerkt worden. Er zal ook een gezamenlijke uitwerking gemaakt worden. Deze gezamenlijke verwerking zal op de volgende manier uitgewerkt worden.

Algemeen	Startmeting		Eindmeting	
Ik ben op de hoogte van de leerlijn spelling van groep 4 tot en met groep 8	25%	75%	25%	75%
Ik weet welke spellingcategorieën er in mijn leerjaar aan bod komen	75%		25%	75%
Ik weet hoe kinderen leren spellen	25%	75%	100%	

Bij de gezamenlijke verwerking van de enquête spelen de kleuren van het leerlingvolgsysteem Parnassys weer een grote rol. Naast de kleuren zijn de verschillen tussen de start- en eindmeting in procenten aflezen. Deze verwerking brengt de groei van de leerkrachten in beeld.

Bijvoorbeeld: Bij de startmeting gaf 25% van de leerkrachten aan dat zij 'weten hoe kinderen leren spellen'. 75% van de leerkrachten heeft hier enigszins een beeld van. Tijdens de eindmeting geeft 100% van de leerkrachten aan dat zij goed 'weten hoe kinderen leren spellen.'

De volledige uitwerkingen en bevindingen van de enquête zijn te lezen in hoofdstuk 4.

3.6.2. CITO Spelling M5 & E5

De toetsgegevens zullen als volgt verwerkt worden.

Namen Leerlingen Leerkracht 5B	Spelling E4	Spelling M5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen E4 en M5	Spelling E5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen M5 en E5
Leerling 6	2,1 = C	1,0 = D	-1,1	1,3 = D	+0,3
Leerling 7	2,3 = C	1,6 = D	-0,7	1,8 = D	+0,2

Per klas zijn in overleg met de leerkracht leerlingen geselecteerd voor de onderzoeksgroep. Dit zijn leerlingen uit groep 5 met een D-score voor de CITO Spelling. De leerlingen staan verdeeld per klas, bijvoorbeeld 5A of 5B. Daarnaast zullen er drie toetsmomenten weergegeven worden.

Spelling E4 = CITO Spelling, afname eind groep 4, juni 2011

Spelling M5 = CITO Spelling, afname midden groep 5, januari 2012

Spelling E5 = CITO Spelling, afname eind groep 5, mei 2012

De drie toetsen zullen gewaardeerd worden in niveauwaarden, letters en kleur.

Tussen de toetsmomenten zijn twee kolommen toegevoegd. Ontwikkeling in niveauwaarden tussen E4 en M5 en ontwikkeling in niveauwaarden tussen M5 en E5. In deze kolommen is af te lezen hoeveel de leerlingen van de onderzoeksgroep gestegen of gedaald zijn in niveauwaarden. De volledige uitleg en verwerking van de scores van de CITO Spelling wordt beschreven in hoofdstuk 4.

3.6.3. Kijkwijzer Spellingles

Van de kijkwijzers wordt per leerkracht een individuele verwerking gemaakt. De kleuren die gebruikt zijn bij de verwerking van de enquête komen overeen met de kleuren van het leerlingvolgsysteem Parnassys. Deze zijn in de tabel hieronder uitgewerkt.

	+	Gezien
	+/-	Deels gezien
	-	Niet gezien

Dit maakt dat het voor de leerkrachten en de coach snel duidelijk wordt waar de leerpunten en knelpunten zitten. Daarnaast zullen een aantal opvallendheden woordelijk beschreven worden. Deze verwerkingen worden telkens besproken met de leerkracht tijdens een individueel coachingsgesprek. Een voorbeeld van de individuele verwerking van de kijkwijzer is te vinden in bijlage 10.

Naast de individuele verwerking is er ook een gezamenlijke uitwerking van de kijkwijzer. Bij de gezamenlijke verwerking wordt gebruik gemaakt van dezelfde kleuren als bij de individuele verwerking van de kijkwijzer.

			Leerkracht F	Leerkracht L	Leerkracht N	Leerkracht S
AFSLUITING	De leerkracht bespreekt de les na	Startmeting				
		Tussenmeting				
		Eindmeting				

De tabel geeft per leerkracht weer hoe deze scoorde tijdens de start-, tussen-, en eindmeting. Deze verwerking brengt in beeld hoe de spellinglessen in de praktijk gegeven worden door de leerkracht.

3.6.4. Evaluatieformulier

Het evaluatieformulier is ingevuld door de leerkrachten na de laatste observatie met de kijkwijzer, na het invullen van de enquête en na de afname van de CITO Spelling E5. De verwerking van het evaluatieformulier geeft de onderzoeker een beeld van hoe de leerkrachten het onderzoek ervaren hebben, wat het voor hen heeft opgeleverd en hoe zij de onderzoeker hebben ervaren als coach.

	Niet goed	Redelijk goed	Goed	Zeer goed
Inhoud (Hoe heb je de gekozen onderwerpen/ behandelde theorie ervaren?)			III	I
Inhoudelijke kennis (Heb je ervaren dat je kennis hebt opgedaan over het spellingonderwijs?)		I		III

In bovenstaande tabel is een deel van de uitwerking van het evaluatieformulier weergegeven. Het evaluatieformulier is ingevuld door de vier leerkrachten van de groepen 5. Voor iedere leerkracht staat een streepje. Per onderdeel zijn telkens vier streepjes verwerkt.

Bijvoorbeeld: Drie van de vier leerkrachten hebben de inhoud goed ervaren en een leerkracht heeft de inhoud als zeer goed ervaren.

Daarnaast hebben de leerkrachten ook nog in antwoord gegeven op de volgende drie open vragen:

- Wat had het traject (nog) beter kunnen maken?
- Wat had de coaching (nog) beter kunnen maken?
- Overige opmerkingen

3.7. Ethiek

Voor dit onderzoek zijn de ethische uitgangspunten van praktijkonderzoek in acht genomen door de onderzoeker (Fontys OSO 2011, Ethische Uitgangspunten van Praktijkonderzoek). Alle betrokkenen worden voor de uitvoering van het onderzoek geïnformeerd. De directie heeft hun goedkeuring gegeven om dit onderzoek te mogen uitvoeren. De verwerking van de enquête, de verwerking van de kijkwijzer, de toetsgegevens van CITO Spelling en het evaluatieformulier zullen in anonimiteit worden beschreven om de privacy te waarborgen. In paragraaf 3.3 'Betrokkenen' werd beschreven dat de onderzoeker zelf parttime werkzaam is in groep 5. Vanuit ethische uitgangspunten is er dan ook gekozen om geen metingen mee te nemen van de leerkrachten van deze groep 5.

3.8. Betrouwbaarheid en validiteit

Met betrouwbaarheid wordt verwezen naar de herhaalbaarheid, de nauwkeurigheid van een 'meting' (Harinck 2011). De betrouwbaarheid van dit onderzoek is terug te vinden doordat zowel bij de startmeting, (de tussenmeting) als de eindmeting gebruik gemaakt wordt van dezelfde onderzoeksinstrumenten, namelijk de enquête, de observatie aan de hand van de kijkwijzer en de CITO Spelling. De verwerking van de methodieken gebeurt telkens op dezelfde manier. Het onderzoek wordt door dezelfde persoon afgenomen, waardoor er geen verschil in de interpretatie van de onderzoeksgegevens kan ontstaan. De observatie met de kijkwijzer heeft steeds plaatsgevonden op dezelfde dag en op hetzelfde tijdstip bij alle vier de leerkrachten. Een onderzoek is valide wanneer er triangulatie wordt toegepast. In dit onderzoek is er sprake van methodetriangulatie. In paragraaf 3.5 'Triangulatie' werd dit al eerder beschreven. Daarnaast is er voor dit onderzoek gebruik gemaakt van 'critical friends'. Zij hebben de ontwikkelde instrumenten, de verwerkingen en alle facetten van het onderzoek gevolgd. Gedurende al deze fases hebben zij kritisch meegedacht en waar nodig feedback gegeven.

Hoofdstuk 4 Data analyseren en resultaten

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten uitgewerkt. De onderzoeker beschrijft in hoofdstuk 4 de bevindingen van de uitgewerkte resultaten. Deze bevindingen zijn tot stand gekomen vanuit de analyses van de methodieken. De data zijn geanalyseerd zoals dit eerder werd beschreven in paragraaf 3.6 'Hoe wordt de data geanalyseerd?'

4.1 Enquête

De enquête is ingevuld door de leerkrachten van de groepen 5 voordat het onderzoek van start ging in de praktijk. De startmeting vond plaats in de laatste week van januari.

Tijdens de startmeting geeft de enquête een beeld van het spellingonderwijs in de praktijk. Wat gebeurt er al in de klas op dat moment, maar óók wat moet er nog gebeuren, oftewel wat kan er aangepast worden om het spellingonderwijs te verbeteren?

Na de praktijkuitvoering van het onderzoek hebben de leerkrachten van de groepen 5 de enquête nogmaals ingevuld met de kennis die ze hebben opgedaan. Deze eindmeting vond plaats in de tweede week van mei.

De enquête is individueel verwerkt per leerkracht en besproken met de desbetreffende leerkracht tijdens een van de coachingsmomenten. Zie bijlage 2 voor een voorbeeld van de individuele verwerking van de enquête.

Naast de individuele verwerking is er ook een gezamenlijke verwerking gemaakt. Hieronder volgt de gedeeltelijke verwerking van de enquête. De onderzoeker heeft ervoor gekozen om alleen de opvallendheden te beschrijven die betrekking hebben op de centrale onderzoeksvraag '*Hoe kunnen de leerkrachten de leerlingen die uitvallen bij de CITO het beste instrueren, begeleiden en remediëren op het gebied van spelling, zodat hun spellingresultaten stijgen?*'. De gehele verwerking van de enquête is bijgevoegd in bijlage 3.

Algemeen

De punten die naar voren komen in het kopje algemeen behoren volgens de theoretische onderbouwing tot algemene voorwaarden om goed spellingonderwijs te kunnen verzorgen. Hieruit blijkt dat het voor leerkrachten van belang is om kennis te hebben van de volgende zaken:

- Leerlijn van spelling van groep 4 tot en met 8 (Druenen van Gijssel, Scheltinga, & Verhoeven, 2011, Aarnoutse & Verhoeven 2003).

- Kennis hebben van de spellingcategorieën die aan bod komen (Druenen van Gijssel, Scheltinga, &Verhoeven, 2011).
- Kennis hebben van de stappen hoe kinderen leren spellen. (van den Berg, Hereijgens, Taalpilots, Janson 2011).
- Dezelfde regels binnen de school hanteren (Druenen van Gijssel, Scheltinga, &Verhoeven, 2011, van den Berg, Hereijgens, Taalpilots, Janson 2011).

Vandaar dat deze punten meegenomen worden in de verwerking en analyse van de enquête. Zij vormen de basis om goed spellingonderwijs te kunnen verzorgen.

Algemeen	Startmeting		Eindmeting	
Ik ben op de hoogte van de leerlijn spelling van groep 4 tot en met groep 8	25%	75%	25%	75%
Ik weet welke spellingcategorieën er in mijn leerjaar aan bod komen	75%		25%	75%
Ik weet hoe kinderen leren spellen	25%	75%	100%	
Ik voel me bekwaam om goed spellingonderwijs te geven	100%		100%	
Binnen de school worden dezelfde spellingregels gebruikt	75%	25%	50%	50%

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- Bij zowel de start- als de eindmeting geeft 25% van de leerkrachten aan goede op de hoogte te zijn van de leerlijn spelling van groep 4 tot en met groep 8. Dit blijft gelijk. Met de scholing, in de presentatie, is ingestoken op de leerlijn gevorderde geletterdheid en de leerlijn van 'Taal Actief' groep 5. Hierbij zijn niet alle groepen aanbod gekomen, omdat dit onderzoek zich vooral richt op groep 5.
- Bij de startmeting geeft 25% van de leerkrachten aan dat zij goed op de hoogte zijn van hoe een kind leert spellen. 75% geeft aan hier enigszins van op de hoogte te zijn. Bij de eindmeting geeft 100% van de leerkrachten aan goed op de hoogte te zijn van hoe een kind leert spellen. Dit is een stijging van 75%.
- Bij zowel de start- als de eindmeting geeft 100% van de leerkrachten aan zich bekwaam te voelen om goed spellingonderwijs te geven. In de loop van het onderzoek en vooral bij de momenten van bijscholingen geven leerkrachten aan dat wanneer ze dit opnieuw in zouden moeten vullen. Ze dit anders zouden invullen bij de startmeting.
- Bij de startmeting geeft 75% van de leerkrachten aan dat binnen de school enigszins dezelfde regels gebruikt worden. 25% van de leerkrachten geeft aan dat er door de school niet

dezelfde regels gebruikt worden. Bij de eindmeting geeft 50% van de leerkrachten aan dat binnen de school dezelfde spellingregels goed gebruikt worden. De andere 50% geeft aan dat deze regels enigszins hetzelfde gebruikt worden in de gehele school. De leerkrachten die bij de eindmeting enigszins invulden, geven hierbij aan 'dat de spellingregels in de groepen 5' nu wel op één lijn liggen, alleen nog niet door de gehele school.

Instructie

Verschillende boeken, artikelen en websites geven aan dat instructie een essentieel onderdeel van de spellingles is. (Veenstra & Korstanje 2011, Janson 2011, Huizinga 2010). De leerkracht speelt hierbij een belangrijke rol. Dit onderzoek richt zich op de instructie, remediëring en begeleiding van de leerkrachten met als uiteindelijke doel de resultaten van de leerlingen te verbeteren. Om die reden wordt het gedeelte 'instructie' vanuit de enquête apart belicht.

Instructie	Startmeting			Eindmeting	
Ik maak de leerlingen bewust van wat ze gaan leren	75%		25%	100%	
Ik maak de leerlingen bewust waarom ze iets leren	25%	75%		50%	50%
Ik probeer een relatie te leggen tussen het doel van de les en de belevingswereld van de leerlingen	50%	25%	25%	50%	50%
Ik bekijk samen met de leerlingen wat er al bekend is over het onderwerp	50%	50%		50%	50%
Ik geef vooraf aan wat de opbouw van de les is	75%		25%	75%	25%
Ik start de les met een auditief voorbeeld van de spellingcategorie	50%	25%	25%	75%	25%
Ik start de les met een visueel voorbeeld van de spellingcategorie	50%	50%		75%	25%
Ik verwoord hoe je spellingproblemen aanpakt en doe dit hardop voor (modeling)	25%	75%		75%	25%
Ik laat de kinderen kennismaken met verschillende spellingstrategieën*	50%		50%	50%	50%

* Spellingstrategie = De manier die een speller gebruikt om tot de juiste schrijfwijze van een woord te komen. (Huizinga, H. 2010)

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- Bij het punt 'Ik geef vooraf aan wat de opbouw van de les is' is er een achteruitgang tussen de start- en de eindmeting te zien. Voorafgaand aan het onderzoek vulde 75% van de leerkrachten in dat ze de opbouw van de les vooraf altijd bespraken met de leerlingen. 25%

van de leerkrachten gaf aan dit vaak te doen. Met de kijkwijzer is gebleken dat dit niet het geval is, zie paragraaf 4.3 Kijkwijzer Spelling. Dit verklaart de achteruitgang.

- Vanuit de Kijkwijzer Spelling, zie paragraaf 4.3, is gebleken dat 75% van de leerkrachten de spellingles start met een visueel voorbeeld van de spellingcategorie. In de verwerking van de enquête ziet men dat bij de startmeting 50% van de leerkrachten aangeeft de instructie van de spellingcategorie altijd te starten met een auditief voorbeeld van de spellingcategorie. 25% van de leerkrachten geeft aan dit vaak te doen en 25% van de leerkrachten geeft aan dit af en toe te doen. Bij de eindmeting geeft 75% van de leerkrachten aan dat zij de instructie altijd starten met een auditief voorbeeld van de spellingcategorie. 25% van de leerkrachten geeft aan dit vaak te doen.
- Bij de startmeting 'ik start de les met een visueel voorbeeld van de spellingcategorie' geeft 50% van de leerkrachten aan dit altijd te doen en 50% geeft aan dit vaak te doen. Bij de eindmeting geeft 75% van de leerkrachten aan altijd te starten met een visueel voorbeeld van de spellingcategorie. 25% van de leerkrachten geeft aan nooit te starten met een visueel voorbeeld van de spellingcategorie. Dit valt te verklaren, zie paragraaf 4.3 kijkwijzer Spelling. Vanuit de theorie is gebleken dat de effectieve spellinginstructie gestart moet worden met een auditief voorbeeld van de spellingcategorie. De leerkracht die aangeeft nooit te starten met een visueel voorbeeld van de spellingcategorie heeft de theorie letterlijk opgevolgd en hierbij dus aangegeven nooit te starten met een visueel voorbeeld. De andere leerkrachten geven aan de instructie ook auditief te starten, maar geven hierna ook een visueel voorbeeld.

Remediëring

Vanuit de theoretische onderbouwing in hoofdstuk 2 is gebleken dat een (verlengde) instructie, waarbij de leerkracht model staat en het hardop voordoet belangrijk is. (Veenstra & Korstanje 2011, van den Berg & Hereijgens, Taalpilots, Janson 2011) Daarnaast wordt er ook geadviseerd om de zwakke spellers te remediëren vanuit de methode (van den Berg & Hereijgens, Taalpilots, Janson 2011). Wanneer er gebruikt wordt gemaakt van een andere methode, kan dit verwarrend zijn voor zwakke spellers. Hierbij kunnen effectieve oefenvormen een belangrijke rol spelen, deze zijn in te zetten naast de methode (van den Berg & Hereijgens, Taalpilots). Door samen te werken worden ze gestimuleerd om hun manier van herkennen onder woorden te brengen en goed na te gaan of ze samen de correcte redenering volgen en de juiste keuzes maken. Tijdens de scholing van de leerkrachten zijn de volgende (effectieve) oefenvormen aangereikt, om in te zetten als remediering

voor de zwakke spellers: Oefenvorm 5 woordendictee, Oefenvorm Inprenting, Computerprogramma 'Taal Actief', oefenen van fonologische vaardigheden en een categorieboekje.

Remediëring	Startmeting				Eindmeting		
Ik geef pre-teaching voor spelling *	25%	25%	25%	25%	25%	50%	25%
Ik geef verlengde instructie voor spelling *	100%				50%	50%	
Ik geef deel instructie voor spelling *	50%		25%	25%	25%	50%	25%
Ik vind dat ik zwakke leerlingen voldoende kan begeleiden	50%		50%		25%	75%	
Ik remedieer vanuit de methode	25%	25%	50%		100%		
Ik remedieer ander, nl: o Spelling in de lift o Zelfstandig Spellen o o o	25%	50%		25%	25%	25%	50%
* Pre teaching = instructie ter voorbereiding op de les die komen gaat							
* Verlengde instructie =extra instructie na afloop van de basisinstructie om meer en langer te oefenen							
* Deelinstructie = instructie over andere categorieën dan in de les aan de orde zijn (m.b.v. handelingsplan)							

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- De scholing van dit onderzoek is vooral ingestoken op de verlengde instructie en de deel instructie. Pre teaching is niet aan bod gekomen.
- 100% van de leerkrachten remedieert bij de eindmeting vanuit de methode. Hierbij gebruikt 50% van de leerkrachten nooit een andere methode om te remediëren, 25% af en toe een andere methode en 25% van de leerkrachten nog vaak een andere methode.

Ik zet de computer in als hulpmiddel voor alle leerlingen	50%	25%	25%	25%	50%	25%
Ik zet de computer in voor zwakke leerlingen	50%	25%	25%	25%	75%	
Ik maak gebruik van computerprogramma's bij spelling: ☐ Taal Actief Spelling ☐ Ambrasoft ☐ ☐ ☐	50%	25%	25%	50%	50%	
Ik doe extra spellingactiviteiten naast de methode, nl: ☐ 5-woordendictee ☐ duo-dictee ☐ bloonen ☐ bespreken van woorden die ter sprake komen bij andere lessen ☐ ☐	25%	75%		25%	50%	25%
Ik heb de spellingregels die aanbod komen zichtbaar in de klas hangen tijdens het spellingthema	100%			100%		
Ik heb alle spellingregels zichtbaar in de klas hangen gedurende het hele schooljaar	50%	50%	25%	25%	50%	

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- Bij de startmeting deed 75% van de leerkrachten nooit extra spellingactiviteiten naast de methode. 25% van de leerkrachten deed dit af en toe. Bij de eindmeting zet 25% van de leerkrachten altijd extra spellingsactiviteiten naast de methode. 50% doet dit vaak en 25% van de leerkrachten doet dit af en toe. Dit is een zichtbare vooruitgang.

Algemene bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag n.a.v. enquête

- De resultaten van de startmeting van de enquête wijken af met de bevindingen vanuit de praktijk wanneer je deze vergelijkt met de resultaten van de startmeting van de kijkwijzer.

4.2 CITO Spelling M5 en E5

Om te meten of de resultaten van de leerlingen op de CITO Spelling vooruit gaan speelt de onderzoeksgroep een belangrijke rol. Hieronder is een legenda in de tabellen af te lezen. Dit ter ondersteuning om de verwerking van de toetsscores van de leerlingen af te lezen.

Uitleg kleuren

	= D/E score = onvoldoende
	= C score = Matig/voldoende
	= B score = Ruimvoldoende
	= A score = Goed

Uitleg cijfers (=niveauwaarden)

0 – 0,9	= E score = Onvoldoende
1,0 – 1,9	= D score = Onvoldoende
2,0 – 2,9	= C score = Matig/ voldoende
3,0 – 3,9	= B score = Ruimvoldoende
4,0 – 5,0	= A score = Goed

De onderstaande resultaten geven de start- en eindmeting weer van de leerlingen van de onderzoeksgroep uitgesplitst per groep. Onder de tabel zijn bevindingen beschreven die betrekking hebben op de centrale onderzoeksvraag.

Namen Leerlingen Leerkracht 5A	Spelling E4	Spelling M5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen E4 en M5	Spelling E5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen M5 en E5
Leerling 1	2,3 = C	1,3 = D	-1,0	0,9 = E	-0,4
Leerling 2	2,0 = C	1,8 = D	-0,2	2,0 = C	+0,2
Leerling 3	2,3 = C	1,8 = D	-0,5	1,6 = D	-0,2
Leerling 4	4,2 = A	1,8 = D	-2,4	1,9 = D	+0,1
Leerling 5	3,0 = B	1,8 = D	-1,2	2,4 = C	+0,6

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- In groep 5A zijn van de 5 leerlingen in de onderzoeksgroep 3 leerlingen vooruitgegaan tussen CITO Spelling M5 en E5. Twee leerlingen zijn gedaald in hun resultaten.
- In groep 5A is 60% van de leerlingen van de onderzoeksgroep vooruitgegaan tussen CITO Spelling M5 en E5. 40% van de leerlingen is achteruitgegaan.

Namen Leerlingen Leerkracht 5B	Spelling E4	Spelling M5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen E4 en M5	Spelling E5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen M5 en E5
Leerling 6	2,1 = C	1,0 = D	-1,1	1,3 = D	+0,3
Leerling 7	2,3 = C	1,6 = D	-0,7	1,8 = D	+0,2

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- In groep 5B zijn van de 2 leerlingen in de onderzoeksgroep 2 leerlingen vooruitgegaan tussen CITO Spelling M5 en E5.
- In groep 5B is 100% van de leerlingen van de onderzoeksgroep vooruitgegaan tussen CITO Spelling M5 en E5.

Namen Leerlingen Leerkracht 5C	Spelling E4	Spelling M5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen E4 en M5	Spelling E5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen M5 en E5
Leerling 8	0,9 = E	1,3 = D	-0,4	1,3 = D	0,0
Leerling 9	1,8 = D	1,9 = D	-0,1	1,4 = D	-0,5
Leerling 10	2,0 = C	1,9 = D	-0,1	2,6 = C	+0,7
Leerling 11	0,9 = E	1,3 = D	-0,4	0,8 E	-0,5

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- In groep 5C zijn van de 4 leerlingen in de onderzoeksgroep 1 leerling gelijk gebleven, 1 leerling vooruitgegaan en twee leerlingen achteruitgegaan tussen CITO Spelling M5 en E5.
- In groep 5C is 25% van de leerlingen van de onderzoeksgroep gelijk gebleven, 25% vooruitgegaan en 50% achteruitgegaan tussen CITO Spelling M5 en E5.

Namen Leerlingen Leerkracht 5D	Spelling E4	Spelling M5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen E4 en M5	Spelling E5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen M5 en E5
Leerling 12	2,4 = C	1,3 = D	-1,1	1,3 = D	0,0
Leerling 13	2,5 = C	1,0 = D	-1,5	0,9 = E	-0,1
Leerling 14	3,0 = B	1,9 = D	-1,1	1,0 = E	-0,9
Leerling 15	0,7 = E	1,5 = D	-0,8	1,3 = D	-0,2
Leerling 16	2,3 = C	1,9 = D	-0,4	3,3 = B	+1,4
Leerling 17	3,2 = B	1,9 = D	-1,3	1,6 = D	-0,3

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- In groep 5D zijn van de 6 leerlingen in de onderzoeksgroep 1 leerling gelijk gebleven, 1 leerling vooruitgegaan en 4 leerlingen achteruitgegaan tussen CITO Spelling M5 en E5.
- In groep 5D is 16,67% van de leerlingen van de onderzoeksgroep gelijk gebleven, 16,67% vooruitgegaan en 66,67% achteruitgegaan tussen CITO Spelling M5 en E5.
- In groep 5D is leerling 16 vooruit gegaan naar een B score.
- In groep 5D vallen leerling 13 en 14 in de risicogroep van dyslexie na de afname van de DST-NL⁹.

Namen leerlingen Leerkracht 5E	Spelling E4	Spelling M5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen E4 en M5	Spelling E5	Ontwikkeling in niveauwaarden tussen M5 en E5
Leerling 18	1,5 = D	1,6 = D	-0,1	1,6 = D	0,0
Leerling 19	1,7 = D	1,4 = D	-0,3	1,8 = D	+0,4
Leerling 20	1,5 = D	1,1 = D	-0,4	0,9 = E	-0,2
Leerling 21	2,1 = C	1,1 = D	-1,0	1,4 = D	+0,3

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- In groep 5E zijn van de 4 leerlingen in de onderzoeksgroep 1 leerling gelijk gebleven, 2 leerlingen vooruitgegaan en een leerling achteruitgegaan tussen CITO Spelling M5 en E5.
- In groep 5E is 25% van de leerlingen van de onderzoeksgroep gelijk gebleven, 50% vooruitgegaan en 25% achteruitgegaan tussen CITO Spelling M5 en E5.

Algemene bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag n.a.v. CITO Spelling

- De resultaten van de CITO Spelling zijn wisselend, zowel per klas als per leerling individueel. Hierin is geen trend te ontdekken.
- Van de gehele onderzoeksgroep zijn:
 - * 9 leerlingen gestegen in niveauwaarden tussen CITO Spelling M5 en E5. Dat betekent dat procentueel gezien 42,8% van de leerlingen van de onderzoeksgroep vooruitgegaan is in resultaat voor de CITO Spelling.

⁹ De DST-NL is een screeningsinstrument dat aangeeft hoe groot het risico op dyslexie bij een leerling is.

- * 3 leerlingen zijn gelijk gebleven in niveauwaarden tussen CITO Spelling M5 en E5. Dat betekent dat procentueel gezien 14,3% van de leerlingen van de onderzoeksgroep niet vooruit- en niet achteruit is gegaan in resultaat voor de CITO Spelling.
- * 9 leerlingen gedaald in niveauwaarden tussen CITO M5 en E5. Dat betekent dat procentueel gezien 42,8% van de leerlingen van de onderzoeksgroep achteruitgegaan is in resultaat voor de CITO Spelling.

4.3 Kijkwijzer Spelling

In dit onderzoek heeft de onderzoeker op 3 momenten spellinglessen geobserveerd in groep 5 met behulp van een kijkwijzer. Het eerste meetmoment, de startmeting, vond plaats in de laatste week van januari. Het tweede meetmoment, de tussenmeting, vond half maart plaats. En het laatste meetmoment, de eindmeting, vond half april plaats.

De kijkwijzer is individueel verwerkt per leerkracht en besproken met de desbetreffende leerkracht tijdens de coachingsmomenten. Zie bijlage 10 voor een voorbeeld van de individuele verwerking van de kijkwijzer.

Naast de individuele verwerking is er ook een gezamenlijke verwerking gemaakt. Hieronder volgt de gedeeltelijke verwerking van de kijkwijzer. De onderzoeker heeft ervoor gekozen om alleen bevindingen te beschrijven die betrekking hebben op de centrale onderzoeksvraag. De gehele verwerking van de kijkwijzer is bijgevoegd in bijlage 11.

De verwerking van de kijkwijzer is in dit hoofdstuk uitgesplitst in de volgende les fasen:

- Start van de les
- Instructie
- Inoefening
- Verlengde instructie
- Evaluatie/ Feedback

4.3.1 Start van de les

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- Leerkracht L. blikt bij de tussenmeting niet terug op de voorgaande spellingles. Dit deed ze bij de start wel. Bij de eindmeting is er ook een terugblik.
- Leerkracht F. maakt bij de tussenmeting de leerlingen deels bewust van wat ze gaan leren. 'Ze vertelt in haar les wat de leerlingen vandaag gaan doen', zonder het woord 'leren' te benoemen. Bij de eindmeting benoemt ze dit zeer expliciet.
- Leerkracht S. maakt tijdens de eindmeting de leerlingen bewust van waarom zij de spellingcategorie moeten leren. De andere leerkrachten doen dit tijdens geen enkele meting.
- Leerkracht S. bekijkt bij de tussenmeting wel samen met de leerlingen naar wat er al bekend is over het onderwerp, bij de start- en eindmeting doet ze dit niet. Dit is opvallend.
- Leerkracht F. geeft bij de startmeting niet aan wat de opbouw van de les is. Bij de tussenmeting geeft zij dit deels aan en bij de eindmeting niet. Leerkracht F. geeft aan dit lastig te vinden en hierop nog gecoacht te worden. Dat zie je ook terug in de enquête.

Bevindingen m.b.t. de enquête

- Tijdens de startmeting bij de enquête geeft 50% van de leerkrachten aan dat zij vaak kijken met de leerlingen naar wat er al bekend is over het onderwerp. De andere 50% geeft aan dit altijd te doen. Vanuit de kijkwijzer blijkt tijdens de startmeting dat geen van de leerkrachten met de leerlingen kijkt naar wat er al bekend is over het onderwerp. Bij de eindmeting van de enquête blijven de getallen gelijk, waardoor het lijkt of er geen groei heeft plaatsgevonden. Terwijl de eindmeting van de kijkwijzer aangeeft dat twee leerkrachten nu aangeven wat er al bekend is over het onderwerp, één leerkracht doet het deels en de andere niet.
- Bij de startmeting van de enquête geeft 75% van de leerkrachten aan de leerlingen altijd bewust te maken van wat ze gaan leren. 25% geeft aan dit vaak te doen. De startmeting met de kijkwijzer geeft weer dat een van de leerkrachten dit niet doen tijdens de spellingles.
- Bij 'een relatie leggen met de belevingswereld' komt vanuit de enquête naar voren bij de startmeting dat 50% van de leerkrachten dit altijd doet, 25% van de leerkrachten dit vaak doet en dat 25% van de leerkrachten dit af en toe doet. Bij de observatie met de kijkwijzer blijkt dat 50% van de leerkrachten een relatie legt met de belevingswereld. 50% van de leerkrachten doet dit niet.

- Bij 'de leerkracht geeft aan wat de opbouw van de spellingles is' geven de leerkrachten bij de startmeting van de enquête het volgende aan: 75% van de leerkrachten geeft de opbouw van de les altijd aan bij de leerlingen 25% doet dit vaak. Vanuit de observatie met de kijkwijzer blijkt dat de leerkrachten in de praktijk geen van allen de opbouw van de les vooraf aangeven bij de leerlingen.

4.3.2 Instructie

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- Leerkracht S. start bij de eindmeting met de kijkwijzer niet met een auditief voorbeeld van het te leren woord uit de spellingcategorie. Bij de tussenmeting wel.
- Leerkracht L. heeft geen vooruitgang laten zien bij het hardop voordoen van de stappen. De leerkracht laat de kinderen de stappen voordoen.
- Leerkracht F. heeft geen vooruitgang laten zien bij het verwoorden van de stappen door de kinderen. Deze leerkracht geeft hierbij zelf aan dat zij al jaren zelf de stappen voordoet. Ze vergeet hierbij af en toe om de leerlingen dit na te laten doen.
- Drie van de vier leerkrachten maken bij de eindmeting met de kijkwijzer geen gebruik van concreet materiaal. Leerkracht S. maakte bij de tussenmeting wel gebruik van concreet materiaal. Een mogelijke verklaring hierbij is dat niet alle spellinglessen zich gemakkelijk lenen om concreet materiaal in te zetten.

Bevindingen m.b.t. de enquête

- Bij de startmeting van de enquête geeft 50% van de leerkrachten aan altijd te starten met een auditief voorbeeld van de te leren spellingcategorie. 25% van de leerkrachten geeft aan dit vaak te doen en 25% van de leerkrachten geeft aan dit af en toe te doen. Bij de startmeting van de kijkwijzer blijkt in de praktijk dat drie van de vier leerkrachten niet starten met een auditief voorbeeld van een woord uit de te leren spellingcategorie.
- Bij de startmeting van de enquête geeft 75% van de leerkrachten vaak de spellingproblemen hardop te verwoorden voor de leerlingen. 25% geeft aan dit altijd te doen. De startmeting met de kijkwijzer laat zien dat in de praktijk drie van de vier leerkrachten de stappen enigszins voordoen en één leerkracht niet.
- Bij de startmeting van de enquête geeft 50% van de leerkrachten aan dat ze de kinderen vaak laten kennismaken met verschillende spellingstrategieën, de andere 50% geeft aan dit af en toe te doen. Vanuit de observatie met de kijkwijzer is gebleken dat drie van de vier

leerkrachten geen gebruik maakt van strategieën bij de instructie. één van de leerkrachten maakt gebruik van één of twee strategieën.

- Bij de eindmeting van de enquête geeft 25% van de leerkrachten weer nooit te starten met een visueel voorbeeld vanuit de spellingcategorie tijdens de start van de les. Vanuit de kijkwijzer blijkt dat alle leerkrachten gedurende alle metingen gebruik maken van zowel auditieve als visuele voorbeelden om de spellingcategorie aan te bieden.

4.3.3 Inoefening

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- Leerkracht F. heeft geen vooruitgang laten zien bij 'de leerkracht laat de leerlingen in tweetallen/groepjes inoefenen'. De leerkracht geeft in de coachingsgesprekken aan dat ze dit te druk vindt.
- Leerkracht N. laat bij de startmeting leerlingen verwoorden hoe ze strategieën toepassen in de les, ook bij de eindmeting zie je dit terug. Bij de tussenmeting laat leerkracht N. dit deels zien. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de aangeboden spellingcategorie zich niet leende om verschillende spellingstrategieën in te zetten.
- Leerkracht L. zorgde tijdens de startmeting af en toe voor interactie. Tijdens de tussenmeting was er helemaal geen interactie en bij de eindmeting zorgde de leerkracht wel voor interactie.

4.3.4 Verlengde instructie

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- In de startmeting van de kijkwijzer is af te lezen dat 3 van de vier leerkrachten geen verlengde instructie geven. De leerlingen gaan na de reguliere instructie aan de slag. Eén van de leerkrachten geeft wel verlengde instructie.
- Bij de eindmeting is af te lezen dat alle leerkrachten verlengde instructie geven.
- Leerkracht L. geeft tijdens de startmeting deels verlengde instructie door langs enkele leerlingen te lopen en kort de stappen te herhalen.
- Leerkracht S. deed bij de startmeting de stappen deels voor aan de leerlingen. Bij de tussenmeting deed ze dit vaak en bij de eindmeting doet leerkracht S. de stappen niet hardop voor.
- Leerkracht F. en leerkracht S. herhalen de strategieën niet tijdens de verlengde instructie.

4.3.5 Evaluatie/ Feedback

Bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag

- Leerkracht F. laat de leerlingen bij de tussenmeting vertellen wat ze geleerd hebben. Bij de eindmeting laat de leerkracht de leerlingen dit niet herhalen.
- Leerkracht F. laat de leerlingen niet vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen. Tijdens geen enkele meting zie je dit terug. Leerkracht N. laat tijdens de tussenmeting de leerlingen deels vertellen hoe het ging en wat ze anders gaan doen. Tijdens de eindmeting laat ze dit de leerlingen niet vertellen.
- Leerkracht F. controleert bij de evaluatie tijdens de tussenmeting deels of de doelen behaald zijn. Bij de eindmeting gebeurt dit niet.

Algemene bevindingen m.b.t. de onderzoeksvraag n.a.v. Kijkwijzer Spelling

- De resultaten van de startmeting van de kijkwijzer wijken af met de bevindingen van de leerkrachten wanneer je deze vergelijkt met de resultaten van de startmeting van de enquête.
- De kijkwijzer laat zien dat de leerkrachten op veel gebieden groei hebben laten zien in hun lessen spellingonderwijs.

4.4 Evaluatieformulier

De verwerking van het evaluatieformulier geeft de onderzoeker een beeld van hoe de leerkrachten van de groepen 5 het onderzoek hebben ervaren, wat het voor hen heeft opgeleverd en hoe zij de onderzoeker hebben ervaren als coach. Dit is in de tabel verwerkt.

	Niet goed	Redelijk goed	Goed	Zeer goed
Inhoud (Hoe heb je de gekozen onderwerpen/ behandelde theorie ervaren?)			III	I
Inhoudelijke kennis (Heb je ervaren dat je kennis hebt opgedaan over het spellingonderwijs?)		I		III
Relatie met de praktijk (Hoe sluit de inhoud aan bij de praktijk? Is deze inzetbaar in de praktijk?)		I	I	II
Relatie met de methode (Hoe sluit de inhoud aan bij de methode? Is deze inzetbaar bij de methode?)			III	I
De effectiviteit van de werkvormen (Hoe zijn de werkvormen bruikbaar in de praktijk? Levert het resultaat op?)		I	III	
Resultaten van de leerlingen (Hoe passen de leerlingen de stappen toe in CITO, de les én methode gebonden dictees?)		I	III	

Deskundigheid van de coach (Had de coach kennis van zaken? Kon de coach je vragen beantwoorden?)				III
Betrokkenheid van de coach (Denk aan gewekt vertrouwen, warmte en inzet)				III
Kwaliteit van de communicatie met de coach (Denk aan duidelijke afspraken, coachingsgesprekken, presentatie scholing etc.)			I	III
Professionaliteit van de coach (Hoe heb je de professionaliteit van de coach in het algemeen ervaren?)				III
Totaaloordeel van het onderzoek Spellingonderwijs			II	II

Opvallendheden, verklaringen en bevindingen van het evaluatieformulier

- Op de volgende punten wordt door 1 leerkracht redelijk goed ingevuld; inhoudelijke kennis, relatie met de praktijk, effectiviteit van de werkvormen en resultaten van de leerlingen. Deze punten worden verwerkt bij de conclusies en aanbevelingen in hoofdstuk 5.
- De punten die te maken hebben met hoe de leerkrachten de coach ervaren hebben worden verwerkt in hoofdstuk 6 'Evaluatie'.

Verwerking van de open vragen op het evaluatieformulier

Wat had het traject (nog) beter kunnen maken?

Leerkracht: 'Ik vond het leerzaam en ik heb veel bruikbare tips gekregen om mijn spellingonderwijs met kleine aanpassingen effectiever te maken. Ik vind de werkvormen bruikbaar, maar heb nog geen vaste plek gevonden om deze in te kunnen zetten. Je hebt aangeboden mee te kijken, maar ik zou samen (evt. met de parallel) nog beter willen kijken naar waar/wanneer we de werkvormen het best in kunnen zetten.'

Leerkracht: 'Tussentijds ervaringen uitwisselen samen, dus leren van elkaars kwaliteiten/suggesties/ideeën. Opgenomen video's van elkaar bekijken.'

Leerkracht: 'Langere tijd, voorbereiding beter; veel werk, maar als dit eerder bij ons lag hadden we op tijd kunnen beginnen.'

Leerkracht: 'De werkvormen die geïntroduceerd werden waren erg interessant. Alleen was het knippen en sorteren van de woordkaartjes ontzettend veel werk. Gelukkig kun je met één keer uitzoeken en sorteren heel wat jaren vooruit. De werkvormen spreken erg aan bij de kinderen en zijn door de instructiekaartjes gemakkelijk in gebruik.'

Wat had de coaching (nog) beter kunnen maken?

Leerkracht: 'Niets, ik heb de coaching als heel positief ervaren!'

Leerkracht: 'Gezamenlijke gesprekken met de parallel, zodat we ondertussen ook leren van elkaar en nog extra tips van elkaar krijgen.'

Leerkracht: 'Doordat er een aantal bijeenkomsten zijn doorgeschoven had ik vrij laat door wat ik moest doen. Als je iets wil inbrengen in de klas, dan is het fijn om daar hulp bij te hebben, dat heb ik duidelijk nodig, over wat ik met de werkvormen kon doen en hoe ik dit het beste kon doen. Dit wist ik vrij laat hoe ik dit het beste kon doen.'

Leerkracht: 'Ik heb voldoende gehad aan de coaching. Ik kon altijd bij Lieke terecht met mijn vragen en ik heb dit als zeer prettig ervaren. Ze drong alle informatie niet aan je op, maar ze was altijd bereikbaar om je vooruit te helpen.'

Overige opmerkingen

Leerkracht: 'Ik denk dat de periode waarin we aan het spellingonderwijs gewerkt hebben vrij kort is om al resultaat te zien. Ik ben heel benieuwd wat het resultaat is op langere termijn (als we vanaf het begin van het schooljaar gaan werken met deze lesopbouw, werkvormen e.d. en als er schoolbreed zo gewerkt gaat worden). Ik zie in ieder geval al verbetering bij methodedicties en spellingbewustheid!'

Leerkracht: 'Heb het als heel fijn ervaren. Veel goede tips en ideeën gekregen. Steeds heel inzichtelijk hoe je ervoor stond, wat je werkpunten waren. Veel hulpmaterialen aangereikt gekregen. Bedankt!'

Leerkracht: 'Jammer van de korte tijd en de resultaten. Ik vermoed dat dit ook te maken heeft met de andere manier van werken. Ze denken nu veel beter na over de regels maar alles gaat door elkaar en daardoor zie je dat ze maar de helft van de stappen doen.'

Leerkracht: 'Ik denk dat dit onderzoek van Lieke een hele goede aanvulling is op de methode 'Taal Actief'. Deze methode schiet op meerdere gebieden tekort, maar met de informatie en praktische tips en materialen is de kwaliteit van het spellingonderwijs zichtbaar omhoog gegaan.'

Hoofdstuk 5 Conclusies

In dit hoofdstuk worden de conclusies van het onderzoek beschreven. Hieronder wordt eerst de centrale onderzoeksvraag nogmaals benoemd. Van daaruit worden de deelvragen kort beantwoord om tot een slotconclusie te komen aan het einde van het hoofdstuk.

5.1 De onderzoeksvraag

De vraag die centraal heeft gestaan gedurende het onderzoek is:

Hoe kunnen de leerkrachten de leerlingen die uitvallen bij de CITO het beste instrueren, begeleiden en remediëren op het gebied van spelling, zodat hun spellingresultaten stijgen?

5.2 Deelvragen

Er zijn drie deelvragen opgesteld met daarbij subvragen om de antwoorden zo gericht mogelijk te zoeken. Hieronder worden de deelvragen uitgewerkt. Op sommige deelvragen is eerder in dit onderzoek al antwoord gegeven, vandaar in dit hoofdstuk een korte beschrijving met een verwijzing naar het desbetreffende hoofdstuk.

5.2.1 Deelvraag 1 ‘Hoe ziet goed spellingonderwijs eruit?’

In hoofdstuk 2 ‘De theoretische onderbouwing’ is uitgebreid terug te lezen hoe goed spellingonderwijs eruit moet zien. Vanuit deze theorie zijn de enquête en de kijkwijzer opgesteld. Deze zijn vervolgens ingezet bij het praktische gedeelte van dit onderzoek, waarin de leerkrachten gecoacht werden door de onderzoeker.

5.2.2 Deelvraag 2 ‘Wat wordt er op dit moment gedaan bij leerlingen die uitvallen op de CITO spelling?’

Om antwoord op deze vraag te krijgen zijn de enquête en de kijkwijzer ingezet. Beide instrumenten helpen naar het zoeken van antwoorden op de bovenstaande deelvraag ‘Wat wordt er op dit moment gedaan bij leerlingen die uitvallen op de CITO Spelling’? De onderzoeker heeft de bevindingen van hoofdstuk 4 ‘Data analyseren en resultaten’ uitgewerkt in een SWOT analyse. Er is gebruik gemaakt van de gegevens van de enquête, de kijkwijzer, de CITO resultaten en het evaluatieformulier.

In het vak sterkten komen punten naar voren waarop alle leerkrachten goed/altijd/vaak scoorden. De sterkten bestaan uit punten die positief veranderd zijn in de loop van het onderzoek een aantal van de punten verliepen voorheen ook al goed.

In het vak zwakten komen punten naar voren waarop alle leerkrachten niet goed/ niet/nooit/af en toe scoorden. Bij de start van het onderzoek scoorden de leerkrachten hier niet goed op en na het coaching traject scoorden de leerkrachten hier eveneens niet goed op. Deze zwakten zouden ook omschreven kunnen worden als leerpunten of actiepunten voor in de toekomst.

In het vak kansen komen de punten waarop de leerkrachten wisselend scoorden. Sommige leerkrachten scoren hier al goed op anderen minder.

In het vak kansen ligt ontwikkeling. Hier kunnen de leerkrachten leren van elkaars kwaliteiten. In het vak belemmeringen komen punten die de leerkrachten zouden kunnen belemmeren in hun verdere ontwikkeling met betrekking tot het spellingonderwijs.

Sterkten	Zwakten
- De leerkrachten van groep 5 voelen zich bekwaam om goed spellingonderwijs te geven. - De leerkrachten zijn op de hoogte van de spelling categorieën in groep 5. - De leerkrachten weten hoe een kind leert spellen. - De leerkrachten van groep 5 maken na het afnemen van een dictee een foutenanalyse van de leerlingen die onvoldoende scoren. - De leerkrachten remediëren vanuit de methode. - De leerkrachten maken de leerlingen bewust van wat ze gaan leren. - De leerkrachten starten de les met een auditief voorbeeld. - De leerkrachten geven verlengde instructie. - De leerkrachten maken gebruik van verschillende strategieën. - De leerkrachten geven concrete voorbeelden van woorden uit de categorie. - De leerkracht biedt de lesstof op verschillende manieren aan. - De leerkracht legt uit waarbij gericht is op het lesdoel. - De leerkracht houdt rekening met verschillen tussen kinderen. - De leerkracht zorgt voor interactie. - De leerkracht zorgt ervoor dat de inhoud gelijk is aan de instructie/inoefening.	- Korte periode om de stof eigen te maken. - De opbouw van de spellingles (benoemen aan de leerlingen). - De leerkrachten maken de leerlingen bewust waarom ze iets leren. - Samenwerken tussen leerlingen tijdens verwerking. - Gebruik maken van concreet materiaal tijdens de spellingles. - De leerkracht controleert of de leerlingen de uitleg begrijpen. - De leerkracht laat de leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen.

Kansen	Belemmeringen
- Relatie met de methode; aanvulling op de methode 'Taal Actief'. - Resultaten van de CITO Spelling. - Effectieve oefenvormen inzetten. - Opbouw van de les; Automatiseren van de stappen van het lesmodel. - De leerkracht laat de leerlingen de stappen nadoen. - De leerkracht maakt de leerlingen bewust van een kritische werkhouding. - De leerkracht laat de leerlingen de genomen stappen nadoen. - De leerkracht laat de leerlingen inoefenen in tweetallen/groepjes. - De leerkracht laat de leerlingen verwoorden hoe ze strategieën toepassen. - De leerkracht laat de leerlingen elkaar helpen. - De leerkracht bespreekt de les na.	- De leerkrachten zijn enigszins op de hoogte van de leerlijn spelling van groep 4 t/m 8. - Binnen de school worden dezelfde regels gebruikt.

5.2.3 Deelvraag 3 'Hoe begeleid je kinderen met een spellingachterstand?'

In hoofdstuk 2 'De theoretische onderbouwing' is reeds antwoord gegeven op deze deelvraag.

Wel wordt er in deze paragraaf gekeken naar de resultaten van de leerlingen. In hoofdstuk 4 'Data analyseren en resultaten' is het volgende duidelijk geworden.

- 9 leerlingen zijn gestegen in niveauwaarden tussen CITO Spelling M5 en E5. Dat betekent dat procentueel gezien 42,8% van de leerlingen van de onderzoeksgroep vooruitgegaan is in resultaat voor de CITO Spelling.
- 3 leerlingen zijn gelijk gebleven in niveauwaarden tussen CITO Spelling M5 en E5. Dat betekent dat procentueel gezien 14,3% van de leerlingen van de onderzoeksgroep niet vooruit- en niet achteruit is gegaan in resultaat voor de CITO Spelling.

- 9 leerlingen gedaald in niveauwaarden tussen CITO M5 en E5. Dat betekent dat procentueel gezien 42,8% van de leerlingen van de onderzoeksgroep achteruitgegaan is in resultaat voor de CITO Spelling.

Conclusie: Deze scores laten geen duidelijke vooruitgang in resultaat zien. Wel geven de leerkrachten op het evaluatieformulier aan dat zij in de klas bij de methode gebonden dictees, tijdens de lessen en op de CITO spelling redelijk tot goed resultaat zien. Ook geeft een van de leerkrachten op het evaluatieformulier aan dat de leerlingen de stappen nog niet geheel eigen hebben gemaakt en verward raken. Twee andere leerkrachten geven aan dat de periode te kort is om al resultaat te zien. Zij verwachten dat de resultaten op de lange termijn zullen stijgen.

5.3 Slotconclusie

In de slotconclusie wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag *‘Hoe kunnen de leerkrachten de leerlingen die uitvallen bij de CITO het beste instrueren, begeleiden en remediëren op het gebied van spelling, zodat hun spellingresultaten stijgen?’*

De leerkrachten kunnen de leerlingen die uitvallen op de CITO spelling het beste begeleiden, instrueren en remediëren door het verzorgen van effectieve spellinglessen, met hierbij extra instructie- en oefentijd buiten de reguliere spellinglessen om.

De lessen spellingonderwijs zijn al sterk verbeterd in de groepen 5 op de onderzoeksschool. De lessen zijn veel effectiever en vooral het leerkrachtgedrag is hierin een belangrijke spil. In hoofdstuk 2 ‘De theoretische onderbouwing’ wordt dit leerkrachtgedrag ook al genoemd. De leerkrachten in de groepen 5 hebben duidelijk groei laten zien in hun leerkrachtgedrag.

Wanneer de leerkracht kennis heeft over:

- De categorieën die aanbod komen in hun leerjaar
- De doorgaande lijn spelling van groep 4 t/m 8
- Het proces van leren spellen
- Verschillende strategieën
- Effectieve oefenvormen
- De lesopbouw¹⁰

¹⁰ Zie bijlage 8 voor ‘Lesopbouw effectieve spellinglessen’

zou je theoretisch gezien mogen verwachten dat zij een effectieve spellingles kunnen verzorgen. In de praktijk blijkt dat het lastig is om al deze didactische kennis in een korte tijd eigen te maken. Ten slotte bestaat een effectieve spellingles niet alleen uit deze didactische kennis. Het is ook van belang dat de leerkrachten beschikken over een aantal praktische vaardigheden, zoals het kunnen toepassen van de theoretische didactische kennis in de praktijk. Daarbij komt organiseren en plannen kijken. In drie maanden tijd is niet voor alle leerkrachten mogelijk om dit eigen te maken. Het is van belang dat de leerkrachten bewust gemaakt blijven worden van hun leerkracht gedrag. Bijvoorbeeld door het bekijken van elkaars lessen met de kijkwijzer, in gesprek te gaan over de spellinglessen of door de spellinglessen gezamenlijk voor te bereiden met behulp van de lesopbouw en de methode. De stappen van de lesopbouw moeten als het ware ingeslepen worden, zodat de leerkracht uiteindelijk op de automatische piloot de effectieve spellingles kan verzorgen.

Zaken die na de praktische uitvoering van dit onderzoek structureel goed verlopen:

- Het geven van instructie; de leerkrachten maken de leerlingen bewust van het proces van leren spellen, de leerkrachten maken gebruik van verschillende strategieën.
- Verlengde instructie; de leerkrachten geven verlengde instructie aan de zwakke spellers.
- Rekening houden met verschillen tussen leerlingen; de leerkrachten verzorgen een les op 3 niveaus.
- Remediëren vanuit de methode.

Zaken die na de praktische uitvoering van dit onderzoek als actiepunten mogen worden opgevat:

- De opbouw van de spellingles; sommige leerkrachten vinden het werken met de lesopbouw lastig. Wanneer hier aandacht samen naar gekeken wordt, dan zou dit weggenomen kunnen worden. Als de stappen van de lesopbouw ingeslepen zijn, dan is de lesopbouw zelfs vakoverstijgend in te zetten. Hier valt nog veel winst te boeken.
- Het inzetten van effectieve oefenvormen; de leerkrachten geven aan het lastig te vinden om de oefenvormen structureel in te zetten. Wanneer hier met elkaar over gesproken wordt en afspraken gemaakt worden, dan zal dit gemakkelijker verlopen.
- Gebruik maken van concreet materiaal; er is gebleken dat de leerkrachten weinig tot geen gebruik maken van concreet materiaal. De onderzoeksschool wil graag OntwikkelingGerichtOnderwijs verzorgen. Concreet materiaal kan hierbij een belangrijke rol spelen.

Bovenstaande interventies van de leerkrachten hebben tot op heden effect opgeleverd in het leerlinggedrag van de leerlingen. De leerlingen zijn meer spellingbewust en passen de stappen toe in de lessen en tijdens de dictees. Bij de dictees van de methode is hierin al resultaat terug te zien. Bij de CITO Spelling er een stijging in de resultaten te zien bij 42,8% van de leerlingen. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de periode waarin gewerkt is aan het spellingonderwijs te kort is om al resultaat te zien.

5.4 Aanbevelingen

Op basis van bovenstaande conclusie worden in deze paragraaf praktische aanbevelingen gedaan van hoe dit in de praktijk gedaan kan worden. Allereerst is het belangrijk op te merken dat er anders met de methode omgegaan zal moeten worden. De relatie van een effectieve spellingles met betrekking tot de methode is niet geheel duidelijk. Deze relatie zal duidelijk moeten worden voor alle leerkrachten. Door kleine aanpassingen te maken in de methode kan de praktijk verbeterd worden. De aanbevelingen die gegeven worden kunnen naast de reguliere methode 'Taal Actief' gebruikt worden.

Aanbevelingen voor de effectieve spellingles

- Zorg voor een duidelijke lesopbouw.
- Zorg voor doelgerichte, systematische instructie m.b.v. de lesopbouw.
- Zorg voor effectieve oefenvormen.

Aanbevelingen voor de zwakke speller

- Zorg voor verlengde instructie.
- Zorg voor extra instructie- en oefentijd.
- Zorg voor herhaling.
- Zorg voor remediëring vanuit de methode.
- Zorg voor effectieve oefenvormen.
- Zorg voor het oefenen van fonologische vaardigheden.

Aanbevelingen voor de schoolbrede aanpak om spelling te leren

- Zorg voor didactische kennis op het gebied van spelling van de leerkrachten. Geef eventueel bijscholing in vergaderingen of tijdens studiedagen.
- Zorg voor goede schoolafspraken over de verschillende spellingregels.
- Zorg voor een goede doorgaande lijn op het gebied van spelling door de gehele school. Maak duidelijke afspraken met het team, bijvoorbeeld over het verbeteren van spellingfouten, ophangen van de regels tijdens dictees etc.
- Gebruik toetsresultaten van zowel de CITO, als de methode gebonden dictees om de resultaten van de leerlingen te meten.

5.5 Tot slot

Of de resultaten daadwerkelijk omhoog zullen gaan en of er na een langere periode minder zwakke spellers zullen zijn, zal vervolgonderzoek moeten uitwijzen. Hierbij wordt aanbevolen om dan te kijken naar het volgende:

- De huidige resultaten van de methode en de CITO.
- Resultaten na interventies van de leerkracht; het is daarbij aan te bevelen een aantal metingen te doen om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen. Bijvoorbeeld na acht weken en na 16 weken en nog een keer na 24 weken.
- Motivatie van kinderen voor- en na de interventies.

Hoofdstuk 6 Evaluatie

In dit hoofdstuk kijkt de onderzoeker terug op de bevindingen van het onderzoek. Heeft dit onderzoek opgeleverd wat de onderzoeker verwacht had en wat heeft het onderzoek voor de onderzoeker betekend.

6.1 Wat betekent de conclusie voor de onderzoeksschool?

Deze conclusie betekent voor de onderzoeksschool dat er op korte termijn nog geen resultaat te zien is in de CITO Spelling resultaten van de leerlingen. De leerkrachten geven hierbij aan dat ze verwachten dat dit op de lange termijn wel degelijk resultaat gaat opleveren. De leerkrachten zijn ontzettend gegroeid en er mag benoemd worden dat zij bekwaam zijn om goed spellingonderwijs te kunnen verzorgen. De leerkrachten hebben didactische kennis opgedaan van het vak Spelling en die direct kunnen toepassen in de praktijk. Hierdoor zijn de spellinglessen meer effectief geworden dan voorheen. Er zal vanuit de directie een besluit gevormd zal moeten worden of we de invulling van het spellingonderwijs gaan veranderen door de gehele school. Een doorgaande lijn binnen de school is namelijk belangrijk om goed spellingonderwijs te kunnen verzorgen. Wanneer de school een keuze maakt voor effectief spellingonderwijs met behulp van de lesopbouw, dan zal er bijscholing plaats moeten vinden. De leerkrachten zullen zowel didactisch bijgeschoold moeten worden. Daarnaast vergt het toepassen in de praktijk ook de nodige scholing. De lesopbouw is gemakkelijk te gebruiken naast de methode, alleen het vraagt wel wat van de leerkrachten.

Wanneer de gehele school werkt met de lesopbouw Effectieve spellingles is het belangrijk dat er schoolbrede afspraken gemaakt worden over de regels, strategieën, zodat er een doorgaande lijn ontstaat. Hier kunnen zwakke spellers baat bij hebben.

Kortom voor de onderzoeksschool betekent het dat er een kant en klaar (bijscholings) programma ligt om het spellingonderwijs meer effectief te maken. Of dit resultaat gaan opleveren, zal op den duur moeten uitwijzen.

6.2 Wat heeft het onderzoek opgeleverd?

Dit onderzoek heeft een aantal zaken opgeleverd. Binnen de school is er nu een leerkracht/ interne begeleider aanwezig die expert is op het gebied van spellingonderwijs. Daarnaast ligt er een (bijscholings)programma klaar die (eventueel met aanpassingen) gebruikt kan worden door de

gehele school. De expert zou deze bijscholing kunnen verzorgen, zodat er op den duur door de gehele school effectieve spellinglessen worden gegeven. Naast dit bijscholingsprogramma is er een lesopbouw ontworpen die aansluit op de methode. Deze lesopbouw is door de gehele school in te zetten. Na dit onderzoek zijn de leerkrachten van de groepen 5 meer bekwaam om goed spellingonderwijs te verzorgen. Ze hebben didactische kennis opgedaan en in de praktijk gewerkt met de lesopbouw van de effectieve spellingles. Als het ware zijn zij de ervaringsdeskundigen. Met behulp van hun kennis kan het spellingonderwijs doorgetrokken worden door de gehele school, zodat er een doorgaande lijn ontstaat. Naast de opgedane kennis van de onderzoeker en de leerkrachten, mag er ook benoemd worden dat de leerlingen kennis hebben opgedaan van het spellingonderwijs. Zij zijn meer spellingbewust en passen de stappen toe in de lessen.

6.3 Hoe heb ik het onderzoek ervaren en wat heb ik ervan geleerd?

Ik heb het onderzoek als heel dubbel ervaren om verschillende redenen. Ik heb het opzetten en het uitvoeren van het onderzoek als zeer positief ervaren. Ik ben ontzettend enthousiast en heb veel plezier beleefd aan dit onderzoek. Daarnaast merkte ik dat ik door een vijfdaagse werkweek en een nieuwe functie, niet altijd de tijd erin kon steken die ik zou willen. Ik heb hiervan geleerd om heel goed te plannen en vooruit te kijken. Daarnaast heb ik geleerd dat je je hierin kwetsbaar op mag stellen. Mijn motto was 'doorgaan tot je erbij neervalt'. Dit gaat niet altijd op. Wanneer je aangeeft dat het even niet meer gaat, dan openen zich deuren.

Gedurende het onderzoek heb ik twee fases gehad die ik als lastig heb ervaren. De eerste fase was het opstellen van de centrale onderzoeksvraag. Ik maakte de onderzoeksvraag in het begin te groot en te complex. Ik heb het onderzoek echt af moeten bakenen. Stel dat ik volgend jaar nog een onderzoek moet uitvoeren, dan zou ik het onderzoek heel compact en meetbaar houden. De tweede fase die ik lastig vond was het selecteren en het kiezen van bruikbare data. Je hebt zoveel resultaten ontvangen in een korte tijd. Ik vond het lastig om hieruit de informatie te pikken die echt van belang was voor het onderzoek. Mocht ik voor de tweede keer een onderzoek uitvoeren dan zou ik al meer vooruit denken. Ik ben nu op de hoogte van het proces en de bedoeling. Dit maakt de manier van denken gemakkelijker bij het inzetten van je methodieken.

Verder had ik gehoopt dat het onderzoek nu al stijgende resultaten zou laten zien. De uitslag van de CITO Spelling was best teleurstellend. Daar staat tegenover dat ik met eigen ogen een enorme verbetering in de spellinglessen heb gezien. De leerkrachten zijn gegroeid, hebben zichtbaar kennis opgedaan en passen deze toe in de praktijk. Wanneer je dat zo ervaart dan straalt ik van trots. Het

evaluatieformulier vertelt me ook dat ik stappen heb gemaakt in de rol van coach. Ik heb leerkrachten geobserveerd, begeleid en gecoacht. Hierbij heb ik ook minder goede punten, oftewel leerpunten, met de leerkrachten besproken. Dat was soms best spannend. Dat de leerkrachten achteraf aangeven dat ze mij als coach professioneel vonden en dat ze zich prettig bij me voelden, dat voelt goed. Tot slot voel ik me een expert op het gebied van Spellingonderwijs. Waar ik aan de start van dit onderzoek de bagage miste om goed spellingonderwijs te kunnen verzorgen, kan ik nu anderen hierin begeleiden.

6.4 Wat heeft het onderzoek betekend voor mij?

Het onderzoek heeft mij als interne begeleider én leerkracht veel opgeleverd. Ik heb gedurende dit onderzoek veel ervaring kunnen opdoen met het coachen en begeleiden van leerkrachten. Vanuit het evaluatieformulier kreeg ik over mijn rol als coach erg positieve feedback terug. Dit maakt dat ik mij meer competent voel als coach. Daarnaast voel ik me op het gebied van het spellingonderwijs na dit onderzoek expert. Leerkrachten kunnen met vragen bij me terecht en ik bezit over de bagage om deze vragen te beantwoorden.

6.5 Wat levert dit op met het oog op de toekomst?

Voor mij persoonlijk levert dit op dat ik me bekwaam voel in de rol van interne begeleider. Ik voel me er zeker bij om leerkrachten te coachen en te begeleiden. Komend jaar zal ik vier dagen in de week de functie van interne begeleider gaan vervullen. Na de uitvoering van dit onderzoek voel ik me hier heel goed bij.

Voor de school levert dit onderzoek hopelijk op de lange termijn de gewenste resultaten op. Ik hoop dat de leerlingen op de onderzoeksschool in alle parallellen weer zullen scoren binnen de norm die de inspectie stelt.

Nawoord

Ik heb met veel plezier aan dit onderzoek gewerkt. Ik vond het onderwerp ontzettend interessant. Wat ik wel lastig vond was hoeveelheid tijd die erin ging zitten. Tijd die er niet altijd is. Er zijn momenten geweest waarop ik het niet meer zag zitten. Ik merkte dat ik de praktische en uitvoering van het onderzoek erg leuk vond. Dit maakte me zeer enthousiast. De verwerkingen op papier stonden me vaak tegen. Gedurende het onderzoek heb ik aantal punten als zeer positief en prettig ervaren; zoals de observaties, het coachen en begeleiden van mijn collega's, het opdoen van kennis over het spellingonderwijs, de medewerking van mijn collega's en de LOL-begeleidingen.

Het ontvangen van feedback met mijn critical friends was erg fijn. Het opzetten van een onderzoek roept vaak vragen op. Vragen die je niet direct beantwoord krijgt vanuit je directe omgeving. Met deze vragen kon ik altijd terecht bij mijn critical friends. Zij begrepen waar ik mee bezig was en gaven me op zulke momenten praktische tips, zodat ik weer vooruit kon. Huib Geldof, mijn begeleider, is ook een goede steun geweest. Wanneer er een vraag of probleem was, wist hij hulp te bieden zodat ik weer op het goede pad terecht kwam. Claudia, Imke en Huib, bedankt voor jullie fijne samenwerking!

Ook wil ik de onderzoeksschool bedanken voor de tijd en ruimte die zij mij hebben gegeven om dit onderzoek te mogen en kunnen uitvoeren.

Verder wil ik graag mijn ouders en mijn vriendinnen bedanken, omdat zij er voor me waren, naar me luisterden en me telkens stimuleerde om door te gaan als ik het even niet meer zag zitten. Vooral in de laatste fase van het onderzoek hebben zij een belangrijke rol gespeeld. In het bijzonder wil ik mijn vriend Martijn bedanken voor zijn steun, luisterend oor en kritische bijdrage aan dit onderzoek.

Terugkijkend heb ik veel geleerd en leuke en nuttige informatie verschaft. Ik hoop dat de onderzoeksschool zich kan vinden in mijn bevindingen en er veel plezier aan zal hebben. Mijn enthousiasme voor het vakgebied Spelling is alleen maar groter geworden en ik hoop dat ik de verdere scholing binnen de school mag verzorgen. Tot slot hoop ik dan ook echt dat de resultaten op de langere termijn zullen stijgen.

Lieke van der Leeuw

Literatuurlijst

Boeken

Aarnoutse, C., Verhoeven, L. (2003): *Tussendoelen gevorderde geletterdheid. Leerlijnen voor groep 4 tot en met 8.* Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Druenen, M. van, Gijssel, M., Scheltinga, F. & Verhoeven, L. (2011). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie. Groep 5-8.* Expertisecentrum Nederlands

Harink, F. (2011). *Basisprincipes Praktijkonderzoek.* Antwerpen: Garant

Huizinga, H. (2010). *Taal en didactiek Spelling.* Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers

Tijdschriftartikelen

Bosman, A.M.T., Huygevoort, M. van & Noten, F.(2009). *Tijdschrift voor Orthopedagogiek 48: Expliciete Spellinginstructie en de Rol Van de Spellingchecker.* 47-55

Janson, D. J. (2011). *JSW, 10 juni 2011: Opbrengstgerichte Spellinglessen. Een Andere Aanpak.* 12-15

Schraven, J.L.M. (2010). *JSW, november 2010: Gereedschap. Spelling.* 50-53

Masquillier, B. *Correct Schrijven Voor het Leven, een Leven Lang Oefenen!*
Geraadpleegd 01-05-2012, op <http://ond.vsko.be/doc/vvkbao/PM/pm0703023.doc>

Oepkes, H. (2006). *JSW, november 2006: Het Diepgewortelde Verlangen Te Houden Van Spellingfouten.* 34-38.

Veenstra, T, & Korstanje, M. (2011). *JSW, 6 februari 2011: Doelgerichte Instructie. Betere Spellingresultaten.* 6-9

Veenstra, T. (2008). *JSW, mei 2008: Spellingles. Zelfstandig Fouten Maken Of Begeleide Oefening .* 12-15

Websites

CITO, primair en speciaal onderwijs, *Spelling. Voor groep 3 tot en met 8*.

Geraadpleegd op 01-05-2012, op

http://www.cito.nl/nl/onderwijs/primair%20onderwijs/alle_producten/33b64e7510da4a7f9183337b0fd5bb92.aspx

CPS, onderwijsontwikkeling en advies. *Observatielijst IGD-model Spelling*. Geraadpleegd 26-04-2012, op http://www.cps.nl/nl/Documenten/Documenten-Taal_lezen/Kijkwijzer_spelling.pdf

Cöp, J. 9 schakels van effectief onderwijs. Geraadpleegd 02-05-2012, op <http://aan-debasis.blogspot.com>

Berg, M. van den, Hereijgens C. *Kwaliteitskaart. Tips voor betere spellingresultaten*. Geraadpleegd 26-04-2012, op www.taalpilots.nl/impementatiekoffer

Berg, M. van den, Hereijgens C. *Analyse taal-en leesmethoden. Spelling. Taal Actief, spelling, derde versie*. Geraadpleegd 26-04-2012, op www.taalpilots.nl/impementatiekoffer

Bosman, A.M.T. (2004). *Spellingvaardigheid en leren spellen*. Geraadpleegd 28-04-2012, op <http://www.annabosman.eu/documents/Bosman2004a.pdf>

Janson, D. J. (december 2011). *APS Kwaliteitskaart Spelling Leren. Aanknopingspunten voor effectiever spellingonderwijs*. Geraadpleegd op 26-04-2012, op <http://www.aps.nl/NR/rdonlyres/315DE1FF-0775-439C-BA67-5C35F182A4B8/0/KwaliteitskaartspellinglerenAPS11.pdf>

Malmberg, *Uitgeverij taal- en spellingmethode Taal Actief. Iconen Spellingstrategieën*. Geraadpleegd op 02-05-2012, op <http://www.malmberg.nl/Basisonderwijs/Mijn-Malmberg/Methodes/Mijn-Taal-actief-3/Handig-bij-Taal-actief/Iconen-spellingstrategieen.htm>

SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling. *Tussendoelen Gevorderde Geletterdheid*. Geraadpleegd 27-04-2012, op <http://www.slo.nl/primair/leergebieden/ned/taalsite/lexicon/00573/>

Taalregie. *Over effectief en interactief taalonderwijs*. Geraadpleegd 26-04-2012, op www.taalregie.nl/doc/Leerlijn_tussendoelen_Spellinginterpunctie.pdf

Overigen

Leerlingvolgsysteem Parnassys

Spelling methode “Taal Actief”, derde versie

Bijlagen

1. Enquête
2. Voorbeeld Individuele verwerking enquête
3. Verwerking enquête
4. Leerlijnoverzicht groep 5 Taal Actief
5. Iconen Taal Actief – Strategieën
6. IGD model spelling
7. Lesmodel 'Effectieve spellingles'
8. Opzet van het onderzoek
9. Kijkwijzer Spellingles
10. Voorbeeld Individuele verwerking Kijkwijzer Spellingles
11. Verwerking kijkwijzer
12. Evaluatieformulier
13. Presentatie Effectief spellingonderwijs

Enquête

Toelichting

Deze enquête gaat over het spellingonderwijs.

Het doel van de enquête is het verkrijgen van een beeld van het huidige spellingonderwijs in groep 5 op de onderzoeksschool.

De enquête bestaat uit meerkeuzevragen.

Je mag bij elke vraag één bolletje aankruisen.

Veel succes bij het invullen van de enquête!

Naam:

Functie:

Datum:

Algemeen	goed	enigszins	niet	
Ik ben op de hoogte van de leerlijn spelling van groep 4 tot en met groep 8	☐	☐	☐	
Ik weet welke spellingcategorieën er in mijn leerjaar aan bod komen	☐	☐	☐	
Ik weet hoe kinderen leren spellen	☐	☐	☐	
Ik voel me bekwaam om goed spellingonderwijs te geven	☐	☐	☐	
Binnen de school worden dezelfde spellingregels gebruikt	☐	☐	☐	

Methode	altijd	vaak	af en toe	nooit
Ik ben tevreden over de spellingmethode Taal Actief	☐	☐	☐	☐
Ik volg de methode woord voor woord	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat de methode voldoende inoefening biedt	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat de methode voldoende herhaling biedt	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat de methode voldoende verrijking biedt	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat de methode voldoende verschillende werkvormen aanbiedt	☐	☐	☐	☐
Ik vind de verwerkingsopdrachten in het werkschrift zinvol	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat de methode voldoende differentiatie biedt	☐	☐	☐	☐

Ik vind het spellingsaanbod per week voldoende	☐	☐	☐	☐
--	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Dictees	altijd	vaak	af en toe	nooit
Ik ben tevreden over de frequentie van dictees bij de spellingmethode "Taal Actief"	☐	☐	☐	☐
Ik ben tevreden over de resultaten in mijn groep van de spellingmethode "Taal Actief"	☐	☐	☐	☐
Ik ben tevreden over de resultaten in mijn groep van de CITO spelling	☐	☐	☐	☐
Na het afnemen van een dictee maak ik een foutenanalyse voor alle leerlingen	☐	☐	☐	☐
Na het afnemen van een dictee maak ik een foutenanalyse voor de leerlingen die onvoldoende scoren	☐	☐	☐	☐
Ik bespreek dictees na met de leerlingen in de vorm van een diagnostisch gesprek*	☐	☐	☐	☐

* Diagnostisch gesprek = In gesprek gaan met de leerling over zijn/haar werk, om inzicht te krijgen in het denkproces van de leerling. (Wikipedia)

Instructie	altijd	vaak	af en toe	nooit
Ik maak de leerlingen bewust van wat ze gaan leren	☐	☐	☐	☐
Ik maak de leerlingen bewust waarom ze iets leren	☐	☐	☐	☐
Ik probeer een relatie te leggen tussen het doel van de les en de belevingswereld van de leerlingen	☐	☐	☐	☐
Ik bekijk samen met de leerlingen wat er al bekend is over het onderwerp	☐	☐	☐	☐
Ik geef vooraf aan wat de opbouw van de les is	☐	☐	☐	☐
Ik start de les met een auditief voorbeeld van de spellingcategorie	☐	☐	☐	☐
Ik start de les met een visueel voorbeeld van de spellingcategorie	☐	☐	☐	☐
Ik verwoord hoe je spellingproblemen aanpakt en doe dit hardop voor (modeling)	☐	☐	☐	☐
Ik laat de kinderen kennismaken met verschillende spellingstrategieën*	☐	☐	☐	☐

* Spellingstrategie = De manier die een speller gebruikt om tot de juiste schrijfwijze van een woord te komen. (Huizinga, H. 2010)

Verwerking	altijd	vaak	af en toe	nooit
Ik laat de zwakke spellers de opdrachten met een sterke speller maken	☐	☐	☐	☐
Ik laat de zwakke spellers de opdrachten maken onder begeleiding van de leerkracht	☐	☐	☐	☐
Ik laat alle leerlingen de opdrachten zelfstandig maken	☐	☐	☐	☐
Ik bespreek de les altijd na met de groep	☐	☐	☐	☐
Ik geef de leerlingen direct feedback	☐	☐	☐	☐

Ik geef feedback gericht op de gemaakte fouten (product)	☐	☐	☐	☐
Ik geef feedback op de aanpak van de leerling (proces)	☐	☐	☐	☐
Ik verbeter de fouten van de leerling bij de opdrachten in het werkschrift	☐	☐	☐	☐
Ik laat de leerlingen zelf hun fouten opzoeken en verbeteren	☐	☐	☐	☐
Ik verbeter fouten in vrije schrijfopdrachten	☐	☐	☐	☐
Ik bespreek gemaakte fouten in vrije schrijfopdrachten	☐	☐	☐	☐

Remediëring	altijd	vaak	af en toe	nooit
Ik geef pre-teaching voor spelling *	☐	☐	☐	☐
Ik geef verlengde instructie voor spelling *	☐	☐	☐	☐
Ik geef deel instructie voor spelling *	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik zwakke leerlingen voldoende kan begeleiden	☐	☐	☐	☐
Ik remedieer vanuit de methode	☐	☐	☐	☐
Ik remedieer ander, nl: ☐ Spelling in de lift ☐ Zelfstandig Spell ☐ ☐ ☐ ☐	☐	☐	☐	☐
Ik zet de computer in als hulpmiddel voor alle leerlingen	☐	☐	☐	☐
Ik zet de computer in voor zwakke leerlingen	☐	☐	☐	☐
Ik maak gebruik van computerprogramma's bij spelling: ☐ Taal Actief Spelling ☐ Ambrasoft ☐ ☐ ☐ ☐	☐	☐	☐	☐
Ik doe extra spellingactiviteiten naast de methode, nl: ☐ 5-woordendictee ☐ duo-dictee ☐ bloonen ☐ ☐ ☐ ☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb de spellingregels die aanbod komen zichtbaar in de klas hangen tijdens het spellingthema	☐	☐	☐	☐

Bijlage 2. Voorbeeld Individuele verwerking enquête

Verwerking Enquête

Toelichting Verwerking

De kleuren die zijn gebruikt bij de verwerking van de enquête komen overeen met de kleuren van het leerlingvolgsysteem Parnassys. Dit maakt dat het voor de leerkrachten en de onderzoeker, als coach, duidelijk en overzichtelijk in beeld gebracht wordt waar de leerpunten/knelpunten liggen.

		Altijd
	Goed	Vaak
	Enigszins	Af en toe
	Niet	Nooit

Naam: S.

Functie: Leerkracht groep 5

Datum: 26 januari 2012

Algemeen	goed	enigszins	niet
Ik ben op de hoogte van de leerlijn spelling van groep 4 tot en met groep 8	☐	☐	☐
Ik weet welke spellingcategorieën er in mijn leerjaar aan bod komen	☐	☐	☐
Ik weet hoe kinderen leren spellen	☐	☐	☐
Ik voel me bekwaam om goed spellingonderwijs te geven	☐	☐	☐
Binnen de school worden dezelfde spellingregels gebruikt	☐	☐	☐

Methode	altijd	vaak	af en toe	nooit
Ik ben tevreden over de spellingmethode Taal Actief	☐	☐	☐	☐
Ik volg de methode woord voor woord	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat de methode voldoende inoefening biedt	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat de methode voldoende herhaling biedt	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat de methode voldoende verrijking biedt	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat de methode voldoende verschillende werkvormen aanbiedt	☐	☐	☐	☐

Ik vind de verwerkingsopdrachten in het werkschrift zinvol	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat de methode voldoende differentiatie biedt	☐	☐	☐	☐
Ik vind het spellingaanbod per week voldoende	☐	☐	☐	☐

Dictees	altijd	vaak	af en toe	nooit
Ik ben tevreden over de frequentie van dictees bij de spellingmethode "Taal Actief"	☐	☐	☐	☐
Ik ben tevreden over de resultaten in mijn groep van de spellingmethode "Taal Actief"	☐	☐	☐	☐
Ik ben tevreden over de resultaten in mijn groep van de CITO spelling	☐	☐	☐	☐
Na het afnemen van een dictee maak ik een foutenanalyse voor alle leerlingen	☐	☐	☐	☐
Na het afnemen van een dictee maak ik een foutenanalyse voor de leerlingen die onvoldoende scoren	☐	☐	☐	☐
Ik bespreek dictees na met de leerlingen in de vorm van een diagnostisch gesprek*	☐	☐	☐	☐

* Diagnostisch gesprek = In gesprek gaan met de leerling over zijn/haar werk, om inzicht te krijgen in het denkproces van de leerling. (Wikipedia)

Instructie	altijd	vaak	af en toe	nooit
Ik maak de leerlingen bewust van wat ze gaan leren	☐	☐	☐	☐
Ik maak de leerlingen bewust waarom ze iets leren	☐	☐	☐	☐
Ik probeer een relatie te leggen tussen het doel van de les en de belevingswereld van de leerlingen	☐	☐	☐	☐
Ik bekijk samen met de leerlingen wat er al bekend is over het onderwerp	☐	☐	☐	☐
Ik geef vooraf aan wat de opbouw van de les is	☐	☐	☐	☐
Ik start de les met een auditief voorbeeld van de spellingcategorie	☐	☐	☐	☐
Ik start de les met een visueel voorbeeld van de spellingcategorie	☐	☐	☐	☐
Ik verwoord hoe je spellingproblemen aanpakt en doe dit hardop voor (modeling)	☐	☐	☐	☐
Ik laat de kinderen kennismaken met verschillende spellingstrategieën*	☐	☐	☐	☐

* Spellingstrategie = De manier die een speller gebruikt om tot de juiste schrijfwijze van een woord te komen. (Huizinga, H. 2010)

Verwerking	altijd	vaak	af en toe	nooit
Ik laat de zwakke spellers de opdrachten met een sterke speller maken	☐	☐	☐	☐
Ik laat de zwakke spellers de opdrachten maken onder begeleiding van de leerkracht	☐	☐	☐	☐
Ik laat alle leerlingen de opdrachten zelfstandig maken	☐	☐	☐	☐

Ik bespreek de les altijd na met de groep	☐	☐	☐	☐
Ik geef de leerlingen direct feedback	☐	☐	☐	☐
Ik geef feedback gericht op de gemaakte fouten (product)	☐	☐	☐	☐
Ik geef feedback op de aanpak van de leerling (proces)	☐	☐	☐	☐
Ik verbeter de fouten van de leerling bij de opdrachten in het werkschrift	☐	☐	☐	☐
Ik laat de leerlingen zelf hun fouten opzoeken en verbeteren	☐	☐	☐	☐
Ik verbeter fouten in vrije schrijfoopdrachten	☐	☐	☐	☐
Ik bespreek gemaakte fouten in vrije schrijfoopdrachten	☐	☐	☐	☐

Remediëring	altijd	vaak	af en toe	nooit
Ik geef pre-teaching voor spelling *	☐	☐	☐	☐
Ik geef verlengde instructie voor spelling *	☐	☐	☐	☐
Ik geef deel instructie voor spelling *	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik zwakke leerlingen voldoende kan begeleiden	☐	☐	☐	☐
Ik remedieer vanuit de methode	☐	☐	☐	☐
Ik remedieer ander, nl: ☐ Spelling in de lift ☐ Zelfstandig Spellen ☐ ☐ ☐	☐	☐	☐	☐
Ik zet de computer in als hulpmiddel voor alle leerlingen	☐	☐	☐	☐
Ik zet de computer in voor zwakke leerlingen	☐	☐	☐	☐
Ik maak gebruik van computerprogramma's bij spelling: ☐ Taal Actief Spelling ☐ Ambrasoft ☐ ☐ ☐ ☐	☐	☐	☐	☐
Ik doe extra spellingactiviteiten naast de methode, nl: ☐ 5-woordendictee ☐ duo-dictee ☐ bloonen ☐ bespreken van woorden die ter sprake komen bij andere lessen ☐ ☐	☐	☐	☐	☐

Ik heb de spellingregels die aanbod komen zichtbaar in de klas hangen tijdens het spellingthema	☐	☐	☐	☐
Ik heb alle spellingregels zichtbaar in de klas hangen gedurende het hele schooljaar	☐	☐	☐	☐

- * Pre teaching = instructie ter voorbereiding op de les die komen gaat
- * Verlengde instructie = extra instructie na afloop van de basisinstructie om meer en langer te oefenen
- * Deelinstructie = instructie over andere categorieën dan in de les aan de orde zijn (m.b.v. handelingsplan)

Bijlage 3. Verwerking gezamenlijke enquête

Algemeen	Startmeting			Eindmeting		
Ik ben op de hoogte van de leerlijn spelling van groep 4 tot en met groep 8	25%	75%		25%	75%	
Ik weet welke spellingcategorieën er in mijn leerjaar aan bod komen	75%		25%	75%		25%
Ik weet hoe kinderen leren spellen	25%	75%		100%		
Ik voel me bekwaam om goed spellingonderwijs te geven	100%			100%		
Binnen de school worden dezelfde spellingregels gebruikt	75%		25%	50%	50%	
Methode	Startmeting			Eindmeting		
Ik ben tevreden over de spellingmethode Taal Actief	75%		25%	100%		
Ik volg de methode woord voor woord	100%			100%		
Ik vind dat de methode voldoende inoefening biedt	75%		25%	75%		25%
Ik vind dat de methode voldoende herhaling biedt	25%	75%		25%	50%	25%
Ik vind dat de methode voldoende verrijking biedt	25%	50%	25%	50%	25%	25%
Ik vind dat de methode voldoende verschillende werkvormen aanbiedt	25%	75%		50%	50%	
Ik vind de verwerkingsopdrachten in het werkschrift zinvol	25%	75%		25%	50%	25%
Ik vind dat de methode voldoende differentiatie biedt	75%		25%	75%		25%
Ik vind het spellingaanbod per week voldoende	50%	25%	25%	25%	75%	
Dictees	Startmeting			Eindmeting		
Ik ben tevreden over de frequentie van dictees bij de spellingmethode "Taal Actief"	25%	25%	50%	75%		25%
Ik ben tevreden over de resultaten in mijn groep van de spellingmethode "Taal Actief"	100%			25%	75%	
Ik ben tevreden over de resultaten in mijn groep van de CITO spelling	75%		25%	25%	25%	50%
Na het afnemen van een dictee maak ik een foutenanalyse voor alle leerlingen	25%	75%		25%	25%	50%
Na het afnemen van een dictee maak ik een foutenanalyse voor de leerlingen die onvoldoende scoren	25%	50%	25%	100%		
Ik bespreek dictees na met de leerlingen in de vorm van een diagnostisch gesprek*	75%		25%	75%		25%

* Diagnostisch gesprek = In gesprek gaan met de leerling over zijn/haar werk, om inzicht te krijgen in het denkproces van de leerling. (Wikipedia)

Instructie	Startmeting			Eindmeting	
Ik maak de leerlingen bewust van wat ze gaan leren	75%	25%	25%	100%	
Ik maak de leerlingen bewust waarom ze iets leren	25%	75%		50%	50%
Ik probeer een relatie te leggen tussen het doel van de les en de belevingswereld van de leerlingen	50%	25%	25%	50%	50%
Ik bekijk samen met de leerlingen wat er al bekend is over het onderwerp	50%	50%		50%	50%
Ik geef vooraf aan wat de opbouw van de les is	75%	25%	25%	75%	25%
Ik start de les met een auditief voorbeeld van de spellingcategorie	50%	25%	25%	75%	25%
Ik start de les met een visueel voorbeeld van de spellingcategorie	50%	50%		75%	25%
Ik verwoord hoe je spellingproblemen aanpakt en doe dit hardop voor (modeling)	25%	75%		75%	25%
Ik laat de kinderen kennismaken met verschillende spellingstrategieën*	50%	50%		50%	50%

* Spellingstrategie = De manier die een speller gebruikt om tot de juiste schrijfwijze van een woord te komen.
(Huizinga, H. 2010)

Verwerking	Startmeting				Eindmeting			
Ik laat de zwakke spellers de opdrachten met een sterke speller maken	50%		50%		25%	75%		
Ik laat de zwakke spellers de opdrachten maken onder begeleiding van de leerkracht	25%	75%			50%		50%	
Ik laat alle leerlingen de opdrachten zelfstandig maken	100%				25%	25%	50%	
Ik bespreek de les altijd na met de groep	25%	75%			50%		50%	
Ik geef de leerlingen direct feedback	50%		50%		50%		50%	
Ik geef feedback gericht op de gemaakte fouten (product)	50%		25%	25%	50%		50%	
Ik geef feedback op de aanpak van de leerling (proces)	25%	25%	25%	25%	50%		25%	25%
Ik verbeter de fouten van de leerling bij de opdrachten in het werkschrift	50%		25%	25%	75%			25%
Ik laat de leerlingen zelf hun fouten opzoeken en verbeteren	25%	50%		25%	50%		50%	
Ik verbeter fouten in vrije schrijfopdrachten	25%	50%		25%	25%	50%		25%
Ik bespreek gemaakte fouten in vrije schrijfopdrachten	25%	25%	50%		25%	50%		25%

Remediëring	Startmeting				Eindmeting		
Ik geef pre-teaching voor spelling *	25%	25%	25%	25%	25%	50%	25%
Ik geef verlengde instructie voor spelling *	100%			25%	50%	50%	
Ik geef deel instructie voor spelling *	50%		25%	25%	25%	50%	25%
Ik vind dat ik zwakke leerlingen voldoende kan begeleiden	50%		50%		25%	75%	
Ik remedieer vanuit de methode	25%	25%	50%		100%		
Ik remedieer ander, nl: o Spelling in de lift o Zelfstandig Spellen o o o	25%	50%		25%	25%	50%	
Ik zet de computer in als hulpmiddel voor alle leerlingen	50%		25%	25%	25%	50%	25%
Ik zet de computer in voor zwakke leerlingen	50%		25%	25%	25%	75%	
Ik maak gebruik van computerprogramma's bij spelling: o Taal Actief Spelling o Ambrasoft o o o o	50%		25%	25%	50%	50%	
Ik doe extra spellingactiviteiten naast de methode, nl: o 5-woordendictee o duo-dictee o bloonen o bespreken van woorden die ter sprake komen bij andere lessen o o	25%	75%			25%	50%	25%
Ik heb de spellingregels die aanbod komen zichtbaar in de klas hangen tijdens het spellingthema	100%				100%		
Ik heb alle spellingregels zichtbaar in de klas hangen gedurende het hele schooljaar	50%		50%		25%	25%	50%
* Pre teaching = instructie ter voorbereiding op de les die komen gaat							
* Verlengde instructie =extra instructie na afloop van de basisinstructie om meer en langer te oefenen							
* Deelinstructie = instructie over andere categorieën dan in de les aan de orde zijn (m.b.v. handelingsplan)							

Bijlage 4. Leerlijnoverzicht groep 5 Taal Actief

5

Overzicht categorieën

Taal actief groep 5

Introductie

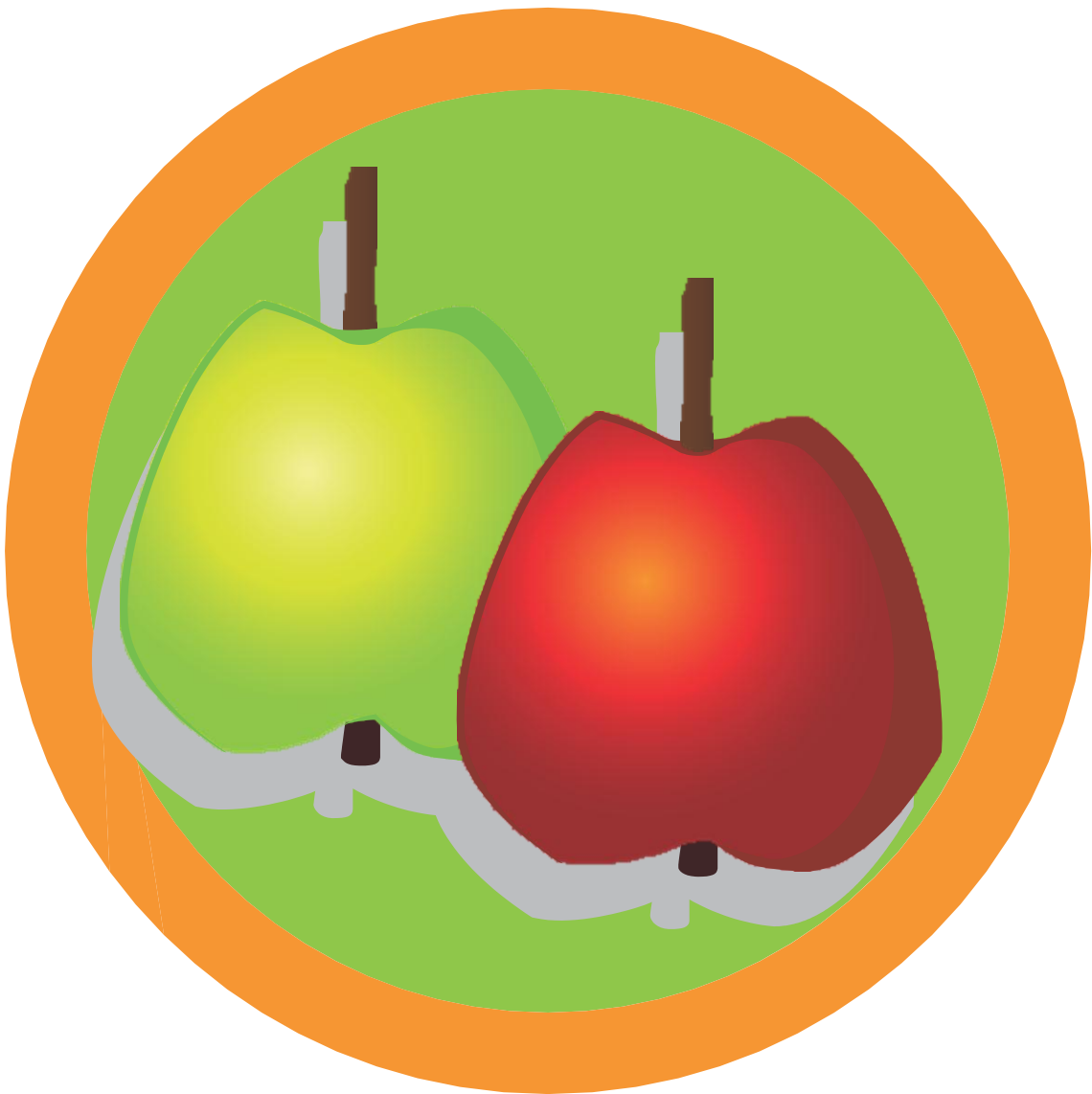
Onderstaand treft u in de eerste kolom het nummer van de categorie aan zoals die voorkomt in Taal actief 3, in de tweede kolom de omschrijving, in de derde kolom het grondwoord, in kolom 4 de groep of groepen waarin de categorie wordt aangeboden, in de vijfde kolom het thema of de thema's waarin de categorie wordt aangeboden, in de zesde kolom de woordgroep en in de laatste kolom de schrijfweg die van toepassing is.

Cat.	Omschrijving	Grondwoord	Groep	Thema's	Woordgroep	Schrijfweg
6	Woorden die beginnen met f of v				Luisterwoorden (oor)	
6a	f Woorden die beginnen met f	fluit	3			Ik hoor f aan het begin. Ik schrijf f.
			4	2		
			5	1		
6b	v Woorden die beginnen met v	vis	3			Ik hoor v aan het begin. Ik schrijf v.
			4	2		
			5	1		
7	Woorden die beginnen met s of z				Luisterwoorden (oor)	
7a	s Woorden die beginnen met s	som	3			Ik hoor s aan het begin. Ik schrijf s.
			4	3		
			5	2		
7b	z Woorden die beginnen met z	zon	3			Ik hoor z aan het begin. Ik schrijf z.
			4	3		
			5	2		
8	Woorden met sch of schr				Luisterwoorden (oor)	
8a	sch Woorden met sch	school	3			Ik hoor sg. Ik schrijf sch.
			4	3		
			5	2		
9	Woorden met ng of nk				Luisterwoorden (oor)	
9a	ng Woorden met ng	tong	3			Ik hoor n. Ik schrijf ng.
			4	4		
			5	2 en 3		
9b	nk Woorden met nk	bank	3			Ik hoor ngk. Ik schrijf nk.
			4	4		
			5	3		
10	Woorden met aar, eer, oor, uur of eur				Luisterwoorden (oor)	
10a	aar Woorden met aar	jaar	3			Ik hoor aar. Ik schrijf aar.
			4	4		
			5	1		
10b	eer Woorden met eer	heer	3			Ik hoor eer. Ik schrijf eer.
			4	4		
			5	1		
10c	oor Woorden met oor	oor	3			Ik hoor oor. Ik schrijf oor.
			4	4		
			5	1		
10d	uur Woorden met uur	uur	3			Ik hoor uur. Ik schrijf uur.
			4	4		
			5	1		

Cat.	Omschrijving	Grondwoord	Groep	Thema's	Woordgroep	Schrijfregel
11	Woorden met aai, ooi of oei				Luisterwoorden (oor)	
11a	aai Woorden met aai	kraai	3 4 5	3 1		Ik hoor aaj. Ik schrijf aai.
11b	ooi Woorden met ooi	kooi	3 4 5	3 1		Ik hoor ooij. Ik schrijf ooi.
11c	oei Woorden met oei	boei	3 4 5	3 1		Ik hoor oeij. Ik schrijf oei.
13a	Woorden met ch of cht ch Woorden met ch	pech	3 4 5	5 3	Weetwoorden (lamp)	Ik leer deze woorden uit mijn hoofd.
13b	cht Woorden met cht	lucht	3 4 5	5 3 en 4		
14	Woorden met ei of ij				Weetwoorden (lamp)	Ik leer deze woorden uit mijn hoofd.
14a	ei Woorden met ei	reis	3 4 5	5 4		
14b	ij Woorden met ij	ijs	3 4 5	6 5		
15	Woorden met au(w) of ou(w)				Weetwoorden (lamp)	Ik leer deze woorden uit mijn hoofd.
15a	au Woorden met au	saus	4 5	5 5		
15b	auw Woorden met auw	pauw	4 5	5 5		
15c	ou Woorden met ou	hout	3 4 5	6 5		
15d	ouw Woorden met ouw	touw	3 4 5	6 5		
16a	i Woorden met i die klinkt als ie	liter	5	6	Analogiewoorden (appels)	Ik hoor ie. Ik schrijf i.
29a	e Woorden met stomme e	de	4 5	5 3	Analogiewoorden (appels)	Ik hoor u. Ik schrijf e.
30	Woorden die beginnen met be, ge of ver					
30a	be Woorden die beginnen met be	bezoek	4 5	6 4		Ik hoor bu. Ik schrijf be.
30b	ge Woorden die beginnen met ge	getal	4 5	6 4		Ik hoor gu. Ik schrijf ge.
30c	ver Woorden die beginnen met ver	verkeer	5	4		Ik hoor vur. Ik schrijf ver.
32a	te Woorden die eindigen op te	ziekte	5	7	Analogiewoorden (appels)	Ik hoor tu. Ik schrijf te.

Cat.	Omschrijving	Grondwoord	Groep	Thema's	Woordgroep	Schrijfweg
33a	ig Woorden die eindigen op ig	jarig	5	5 en 6	Analogiewoorden (appels)	Ik hoor ug of eg. Ik schrijf ig.
34a	lijk Woorden die eindigen op lijk(s)	vrolijk	5	6	Analogiewoorden (appels)	Ik hoor luk, lik of lek. Ik schrijf lijk.
43	Verkleinwoorden					
43a	je Verkleinwoord op je	huisje	4 5	7 7	Regelwoorden (boek)	Ik hoor ju. Ik schrijf je.
43c	tje Verkleinwoord op tje	broertje	4 5	7 7		Ik hoor tju. Ik schrijf tje.
43e	etje Verkleinwoord op etje	ringetje	5	7		Ik hoor utju. Ik schrijf etje.
44a	d Woorden met eind d of midden d die klinkt als t	hond	4 5	7, 8 en 9 6 en 7	Regelwoorden (boek)	(Schema) Ik hoor t aan het eind. Ik maak het woord langer. Ik hoor te(n). Ik hoor de(n). Ik schrijf t. Ik schrijf d.
44b	d Woorden met eind d of midden d die klinkt als t (verlengen niet mogelijk)	niemand	5	6 en 7	Weetwoorden (land)	Ik leer deze woorden uit mijn hoofd.
45	Meerlettergrepige woorden met gesloten lettergreep				Regelwoorden (boek)	
45a	Woorden met gesloten lettergreep	dokter	4 5	8 8		Ik hoor aan het eind van de klankgroep een medeklinker. Ik schrijf op wat ik hoor.
45b	Meervouden met gesloten lettergreep	fietzen	4 5	8 8		Achter het enkelvoud komt en. Ik hoor aan het eind van de klankgroep een medeklinker. Ik schrijf op wat ik hoor.
46	Woorden met open lettergreep				Regelwoorden (boek)	
46a	open lettergreep aan het eind	sla	4 5	8 8		Ik hoor aan het eind van de klankgroep een lange klank aa, oo of uu. Ik schrijf a, o of u.
46b	Open lettergreep in het midden	jager	4 5	9 en 10 8 en 9		Ik hoor aan het eind van de klankgroep een lange klank aa, ee, oo of uu. Ik schrijf a, e, o of u.
46c	Meervouden met open lettergreep	apen	4 5	9 8		Achter het enkelvoud komt en. Ik hoor aan het eind van de klankgroep een lange klank aa, ee, oo of uu. Ik schrijf a, e, o of u.
46d	Open lettergreep waarbij sprake is van een korte klank	adres	5	8		Kies uit deze twee regels. – Ik hoor aan het eind van de klankgroep een lange klank aa. Ik schrijf a. – Ik hoor aan het eind van de klankgroep een korte klank. Ik schrijf op wat ik hoor.

Cat.	Omschrijving	Grondwoord	Groep	Thema's	Woordgroep	Schrijfregel
47	Verdubbelingsregel				Regelwoorden (boek)	
47a	Woorden met verdubbeling van medeklinker	bakker	4 5	9 9		Ik hoor aan het eind van de klankgroep een korte klank a, e, i, o of u. Ik schrijf twee dezelfde medeklinkers. Achter het enkelvoud komt en.
47b	Meervouden met verdubbeling van medeklinker	ballen	4 5	10 9		k hoor aan het eind van de klankgroep een korte klank a, e, i, o of u. Ik schrijf twee dezelfde medeklinkers.
47c	Verbuiging met verdubbeling medeklinker	dikke	5	9		Ik hoor aan het eind van de klankgroep een korte klank a, e, i, o of u. Ik schrijf twee dezelfde medeklinkers.
48	Woorden met tweetekenklank in open lettergreep				Regelwoorden (boek)	
48a	Woorden met tweetekenklank	keuken	4 5	10 9		Ik hoor aan het eind van de klankgroep een tweetekenklank. Ik schrijf op wat ik hoor.
48b	Meervouden met tweetekenklank	boeken	4 5	10 9		Achter het enkelvoud komt en. Ik hoor aan het eind van de klankgroep een tweetekenklank. Ik schrijf op wat ik hoor.
49a	s Woorden met meervoud op s	sleutels	4 5	10 10	Regelwoorden (boek)	Achter het enkelvoud komt s.
50	Woorden waarbij f verandert in v of s verandert in z				Regelwoorden (boek)	
50a	ve(n) Woorden waarbij f verandert in v	duiven	5	10		In de lange vorm verandert f in v.
50b	ze(n) Woorden waarbij s verandert in z	huizen	5	10		In de lange vorm verandert s in z.
51a	Vergrotende en overtreffende trap	dikker - dikst	5	10	Regelwoorden(boek)	Ik hoor ur. Ik schrijf er. Ik hoor st. Ik schrijf st.
52a	Woorden met meervoud op eren	kinderen	5	10	Regelwoorden (boek)	Achter het enkelvoud komt eren. Ik hoor uru. Ik schrijf eren.
59	Samenstellingen				Regelwoorden (boek)	
59a	zonder tussenletters	omhoog	5	10		Ik schrijf op wat ik hoor

net-als-woorden

regelwoorden

weetwoorden

luisterwoorden

Bijlage 6. IGD-model spelling

	Observatielijst IGDI-model Spelling	Leerkracht Groep
---	--	---

1. Start les

- 0 terugblik op voorgaand werk
(welke categorie en aanpak/strategie is de vorige keer aan de orde geweest?) Bespreek het voorgaande werk op basis van correctie
- 0 vat voorkennis samen

2. Oriëntatie les

- 0 onderwerp en lesdoel aangeven
(welke categorie en aanpak / strategie komt aan de orde?)
- 0 geef lesoverzicht

3. Presentatie/uitleg

- 0 geef concrete voorbeelden van woorden uit de categorie
- 0 denk hardop
- 0 demonstreer de strategie (luister/weet/ook zo/ regel)
- 0 leg uit

4. (In)Oefening van de strategieën en samenwerkend leren

- 0 laat de leerlingen onder uw begeleiding oefenen (toepassing van de strategie aanpak)
- 0 kinderen passen de strategie hardop denkend toe
- 0 geef korte en duidelijke opdrachten
- 0 stel veel vragen vanuit denken-delen-uitwisselen

5. Zelfstandig of in duo's toepassen van strategieën

- 0 zorg ervoor dat de leerlingen onmiddellijk kunnen beginnen
- 0 zorg ervoor dat de inhoud gelijk is aan de voorafgaande lesfase
- 0 maak kinderen bewust van een kritische werkhouding
- 0 laat leerlingen weten dat hun werk wordt gecontroleerd
- 0 laat leerlingen elkaar helpen (tweetallen, groepjes)
- 0 geef extra toepassingsopdrachten aan goed presterende leerlingen
- 0 **Verlengde instructie** (minimaal 10 minuten) voor zwakke spellers
Pas hierbij modelleren toe:
 - 0 Fase 1: doe voor (demonstreer de strategie)
 - 0 Fase 2: begeleid (uitvoeren van de strategie)
 - 0 Fase 3: toepassend door de leerlingen, controle van de leerkracht

6. Evaluatie

Terugkoppeling/feedback (gedurende elke lesfase)

- 0 Laat leerlingen vertellen wat ze geleerd hebben
(categorie en strategie worden benoemd)
- 0 Laat leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen
- 0 Controleer of de lesdoelen bereikt zijn (hele groep of in kleine groepjes)

7. Periodieke terugblik

inhoudelijke afronding van de les, zowel voor de instructiegroep als voor de groep die zelfstandig werkt

- 0 Geef procesfeedback
- 0 Geef feedback op netheid en correct werken
- 0 Geef veel aanmoediging
- 0 Plaats de les in de context van een lessenreeks

Bijlage 7. Lesopbouw effectieve spellingles

Fase 1 = voor alle leerlingen

Fase 2 = differentiatie; zwakke spellers & gemiddelde/goede spellers

Fase 3 = differentiatie; zwakke spellers & gemiddelde/goede spellers

Fase 4 = voor alle leerlingen

Fase 1 = Start

- De leerkracht blikt terug op de voorgaande les(sen).
- De leerkracht maakt de leerlingen bewust van wat ze gaan leren.
- De leerkracht maakt de leerlingen bewust waarom ze dat leren.
- De leerkracht legt een relatie tussen het doel van de les en de beleavingswereld van de kinderen.
- De leerkracht bekijkt samen met de leerlingen wat er al bekend is over het onderwerp.
- De leerkracht geeft aan wat de opbouw van de les is.

Fase 1 = Instructie

- De leerkracht start de les met een auditief voorbeeld van een woord uit de te leren spellingcategorie
- De leerkracht maakt de leerling bewust van het proces van leren spellen, door de volgende stappen te bespreken:
 1. De leerkracht zegt het grondwoord van de te leren categorie hardop voor
 2. Verdeel het woord in klanken of in klankgroepen
 3. Benoem de moeilijkheid in het woord
 4. Bedenk hoe je het probleem kan oplossen (m.b.v. één of meerdere oplossingsstrategie(ën))
 5. Schrijf het woord op
 6. Controleer het woord
- De leerkracht doet de stappen hardop voor.
- De leerkracht laat de leerlingen de stappen nadoen.
- De leerkracht laat de leerlingen de genomen stappen verwoorden.
- De leerkracht geeft concrete voorbeelden van woorden uit de categorie.
- De leerkracht laat verschillende strategieën aan bod komen.

Zo ja, welke (vanuit de theorie):

1. Elementaire spellinghandeling = je schrijft wat je hoort
2. Klankclusterstrategie = je schrijft wat je hoort; vaste klanken onthouden
3. Woordbeeldstrategie = weetwoorden; wat betekent het woord
4. Analogiestrategie = net als woorden, vergelijken met een ander woord
5. Regelstrategie = aanleren van de regel

6.Hulpstrategie = gebruik maken van geheugensteuntjes/hulpregels

Zo ja, welke (vanuit de methode Taal Actief)

Symbol	Spellingstrategie
Oor	Luisterwoorden: - Klankzuivere woorden - Bijna-klankzuivere woorden
Lamp	Weetwoorden (inprenten)
Twee appels	Analogiewoorden (net zoals)
Boek	Regelwoorden

- De leerkracht legt uit, waarbij de uitleg gericht is op het lesdoel.
- De leerkracht zorgt voor interactie tijdens de instructie.
- De leerkracht maakt gebruik van concreet materiaal (verhaal, filmpje, krant etc.)
- De leerkracht biedt de lesstof op verschillende manieren aan (auditief, visueel).
- De leerkracht houdt rekening met verschillen tussen kinderen.
- De leerkracht controleert of de leerlingen de uitleg begrijpen.

Fase 1 = Inoefening

- De leerkracht laat de leerlingen onder begeleiding inoefenen.
- De leerkracht laat de leerlingen in tweetallen/groepjes inoefenen.
- De leerkracht laat de leerlingen verwoorden hoe ze de strategieën toepassen.
- De leerkracht zorgt voor interactie.

Fase 2+3 = Verwerking

- De leerkracht zorgt ervoor dat de inhoud gelijk is aan de instructie/inoefening.
- De leerkracht maakt de leerlingen bewust van een kritische werkhouding.
- De leerkracht laat de leerlingen elkaar helpen.
- De leerkracht laat de leerlingen samenwerken in tweetallen/groepjes.
- De leerkracht geeft verlengde instructie.

Onderdeel van Fase 2 = Verlengde instructie

- De leerkracht herhaalt de instructie in kleine stapjes.
- De leerkracht doet elke denk stap hardop voor.
- De leerkracht herhaalt de verschillende strategieën.
- De leerkracht controleert of de leerlingen het begrijpen.
- De leerkracht geeft voorbeelden, maar weidt niet uit.

Fase 4 = Evaluatie/feedback (gedurende elke lesfase)

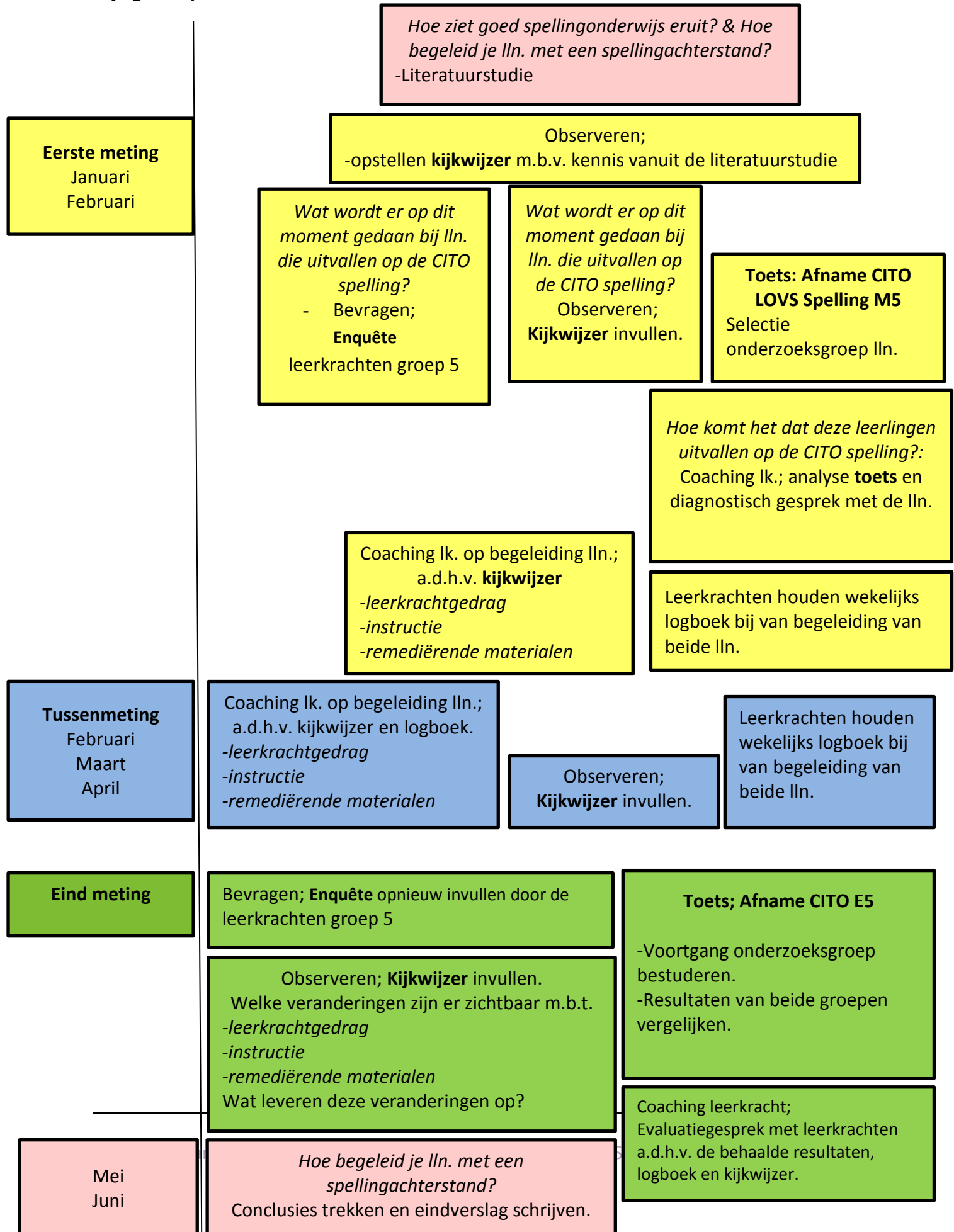
- De leerkracht geeft directe feedback op de aanpak.
- De leerkracht laat de leerlingen vertellen wat ze geleerd hebben.

- De leerkracht laat de leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen.
- De leerkracht controleert of de lesdoelen bereikt zijn.

Fase 4 = Afsluiting

- De leerkracht bespreekt de les na.

Bijlage 8. Opzet van het onderzoek

Kijkwijzer Spellingles

Toelichting

Deze kijkwijzer is een instrument, dat je kunt inzetten bij een observatie van een spellingles. Aan de hand van de kijkwijzer krijg je een beeld van het leerkrachtgedrag tijdens een spellingles. Het doel van de kijkwijzer is de leerkracht bewust maken van zijn/ haar leerkrachtgedrag. Met behulp van de kijkwijzer kun je de leerkracht coachen om zo te komen tot goed spellingonderwijs.

Start	+	+/-	-
De leerkracht blikt terug op de voorgaande les(sen)			
De leerkracht maakt de leerlingen bewust van wat ze gaan leren			
De leerkracht maakt de leerlingen bewust waarom ze dat leren			
De leerkracht legt een relatie tussen het doel van de les en de belevingswereld van de kinderen			
De leerkracht kijkt samen met de leerlingen wat er al bekend is over het onderwerp			
De leerkracht geeft aan wat de opbouw van de les is			
Instructie			
De leerkracht start de les met een auditief voorbeeld van een woord uit de te leren spellingcategorie			
De leerkracht maakt de leerling bewust van het proces van leren spellen, door de volgende stappen te bespreken: 1. De leerkracht zegt het grondwoord van de te leren categorie hardop voor 2. Verdeel het woord in klanken of in klankgroepen 3. Benoem de moeilijkheid in het woord 4. Bedenk hoe je het probleem kan oplossen (m.b.v. één of meerdere oplossingsstrategie(ën)) 5. Schrijf het woord op 6. Controleer het woord			
De leerkracht doet de stappen hardop voor			
De leerkracht laat de leerlingen de stappen nadoen			
De leerkracht laat de leerlingen de genomen stappen verwoorden			
De leerkracht geeft concrete voorbeelden van woorden uit de categorie			

De leerkracht laat verschillende strategieën aan bod komen Zo ja, welke: 1. Elementaire spellinghandeling = <i>je schrijft wat je hoort</i> 2. Klankclusterstrategie = <i>je schrijft wat je hoort; vaste klanken onthouden</i> (bijv. aai, ooi, oei, eeuw, ieuw, uw, eer, oor, eur, nk) 3. Woordbeeldstrategie = <i>weetwoorden; wat betekent het woord</i> (bijv. ou/au ei/ij) 4. Analogiestrategie = <i>net als woorden, vergelijken met een ander woord</i> 5. Regelstrategie = <i>aanleren van de regel</i> 6. Hulpstrategie = <i>gebruik maken van geheugensteuntjes/hulpregels</i>			
De leerkracht legt uit, waarbij de uitleg gericht is op het lesdoel			
De leerkracht zorgt voor interactie tijdens de instructie			
De leerkracht maakt gebruik van concreet materiaal (verhaal, filmpje, krant etc.)			
De leerkracht biedt de lesstof op verschillende manieren aan (auditief, visueel)			
De leerkracht houdt rekening met verschillen tussen kinderen			
De leerkracht controleert of de leerlingen de uitleg begrijpen			
Inoefening			
De leerkracht laat de leerlingen onder begeleiding inoefenen			
De leerkracht laat de leerlingen in tweetallen/groepjes inoefenen			
De leerkracht laat de leerlingen verwoorden hoe ze de strategieën toepassen			
De leerkracht zorgt voor interactie			
Verwerking			
De leerkracht zorgt ervoor dat de inhoud gelijk is aan de instructie/inoefening			
De leerkracht maakt de leerlingen bewust van een kritische werkhouding			
De leerkracht laat de leerlingen elkaar helpen			
De leerkracht laat de leerlingen samenwerken in tweetallen/groepjes			
De leerkracht geeft verlengde instructie			
Verlengde instructie			
De leerkracht herhaalt de instructie in kleine stapjes			
De leerkracht doet elke denk stap hardop voor			
De leerkracht herhaalt de verschillende strategieën			
De leerkracht controleert of de leerlingen het begrijpen			
De leerkracht geeft voorbeelden, maar weidt niet uit			
Evaluatie/feedback (gedurende elke lesfase)			
De leerkracht geeft directe feedback op de aanpak			
De leerkracht laat de leerlingen vertellen wat ze geleerd hebben			
De leerkracht laat de leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen			
De leerkracht controleert of de lesdoelen bereikt zijn			
Afsluiting			
De leerkracht bespreekt de les na			

Bijlage 10 Individuele verwerking Kijkwijzer Spelling

Naam leerkracht: N.

Datum: 08-02-2012

Les: Thema 6, les 2

Categorie: woorden die eindigen op –lijk (grondwoord = vrolijk)

Uitleg kleuren

De kleuren die zijn gebruikt bij de verwerking van de enquête komen overeen met de kleuren van het leerlingvolgsysteem Parnassys. Dit maakt dat het voor de leerkrachten en de onderzoeker, als coach, duidelijk en overzichtelijk in beeld gebracht wordt waar de leerpunten/knelpunten liggen.

	+	Gezien
	+/-	Deels gezien
	-	Niet gezien

Opmerkingen:

- De schriften worden vooraf uitgedeeld.
- Leerlingen mogen vooraf niet in het schrift kijken. Het schrift blijft dicht.
- Flipchart is direct op het digibord zichtbaar; start visueel.
- Een aantal leerlingen starten direct, zonder instructie. Deze leerlingen kijken zelf het werkschrift na. De andere leerlingen volgen de instructie. Er is geen verlengde instructie. Deze leerlingen leveren hun werkschrift in bij de leerkracht. De leerkracht kijkt dit schrift na.
- De leerkracht blik niet terug op de vorige les. Ze legt wel een link met de beleavingswereld van de lln. door naar het ankerverhaal terug te pakken. Vanuit dit verhaal geeft ze voorbeelden. Daarnaast koppelt de leerkracht tijdens de instructie naar de methode natuur. Genaamd "Natuurlijk".
- De leerkracht spreekt over klapjes i.p.v. klankgroepen.
- De leerkracht maakt de leerlingen bewust van andere moeilijkheden in een woord.
- Tijdens de instructie doet de leerkracht de stappen hardop voor. Ze laat de leerlingen woorden noemen. De leerlingen benoemen de moeilijkheid in het woord hardop en verdelen de woorden in klankgroepen. De leerkracht maakt gebruik van verschillende strategieën; woordbeeldstrategie (wat betekent het? Zin mee maken) Analogiestrategie (vergelijken met een ander woord.) en de hulpstrategie (geheugensteuntjes; A3 op het bord)
- Tijdens verwerking loopt de leerkracht rond. Ze wijst de leerlingen op fouten en geeft de leerlingen tips.

Start	+	+/-	-
De leerkracht blikt terug op de voorgaande les(sen)			
De leerkracht maakt de leerlingen bewust van wat ze gaan leren			
De leerkracht maakt de leerlingen bewust waarom ze dat leren			
De leerkracht legt een relatie tussen het doel van de les en de beleavingswereld van de kinderen			
De leerkracht bekijkt samen met de leerlingen wat er al bekend is over het onderwerp			
De leerkracht geeft aan wat de opbouw van de les is			
Instructie			
De leerkracht start de les met een auditief voorbeeld van een woord uit de te leren spellingcategorie			
De leerkracht maakt de leerling bewust van het proces van leren spellen, door de volgende stappen te bespreken:			
7. De leerkracht zegt het grondwoord van de te leren categorie hardop voor			
8. Verdeel het woord in klanken of in klankgroepen			
9. Benoem de moeilijkheid in het woord			
10. Bedenk hoe je het probleem kan oplossen (m.b.v. één of meerdere oplossingsstrategie(ën))			
11. Schrijf het woord op			
12. Controleer het woord			
De leerkracht doet de stappen hardop voor			
De leerkracht laat de leerlingen de stappen nadoen			
De leerkracht laat de leerlingen de genomen stappen verwoorden			
De leerkracht geeft concrete voorbeelden van woorden uit de categorie			
De leerkracht laat verschillende strategieën aan bod komen Zo ja, welke:			
7. Elementaire spellinghandeling = <i>je schrijft wat je hoort</i>			
8. Klankclusterstrategie = <i>je schrijft wat je hoort; vaste klanken onthouden</i> (bijv. aai, ooi, oei, eeuw, ieuw, uw, eer, oor, eur, nk)			
9. Woordbeeldstrategie = <i>weetwoorden; wat betekent het woord</i> (bijv. ou/au ei/ij)			
10. Analogiestrategie = <i>net als woorden, vergelijken met een ander woord</i>			
11. Regelstrategie = <i>aanleren van de regel</i>			
12. Hulpstrategie = <i>gebruik maken van geheugensteuntjes/hulpregels</i>			
De leerkracht legt uit, waarbij de uitleg gericht is op het lesdoel			
De leerkracht zorgt voor interactie tijdens de instructie			
De leerkracht maakt gebruik van concreet materiaal (verhaal, filmpje, krant etc.)			
De leerkracht biedt de lesstof op verschillende manieren aan (auditief, visueel)			
De leerkracht houdt rekening met verschillen tussen kinderen			
De leerkracht controleert of de leerlingen de uitleg begrijpen			
Inoefening			
De leerkracht laat de leerlingen onder begeleiding inoefenen			
De leerkracht laat de leerlingen in tweetallen/groepjes inoefenen			
De leerkracht laat de leerlingen verwoorden hoe ze de strategieën toepassen			
De leerkracht zorgt voor interactie			

	Verwerking			
	De leerkracht zorgt ervoor dat de inhoud gelijk is aan de instructie/inoefening			
	De leerkracht maakt de leerlingen bewust van een kritische werkhouding			
	De leerkracht laat de leerlingen elkaar helpen			
	De leerkracht laat de leerlingen samenwerken in tweetallen/groepjes			
	De leerkracht geeft verlengde instructie			
	Verlengde instructie			
	De leerkracht herhaalt de instructie in kleine stapjes			
	De leerkracht doet elke denk stap hardop voor			
	De leerkracht herhaalt de verschillende strategieën			
	De leerkracht controleert of de leerlingen het begrijpen			
	De leerkracht geeft voorbeelden, maar weidt niet uit			
	Evaluatie/feedback (gedurende elke lesfase)			
	De leerkracht geeft directe feedback op de aanpak			
	De leerkracht laat de leerlingen vertellen wat ze geleerd hebben			
	De leerkracht laat de leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen			
	De leerkracht controleert of de lesdoelen bereikt zijn			
	Afsluiting			
	De leerkracht bespreekt de les na			

Bijlage 11 Verwerking Kijkwijzer

De kleuren die zijn gebruikt bij de verwerking van de kijkwijzer komen overeen met de kleuren van het leerlingvolgsysteem Parnassys. Dit maakt dat het voor de leerkrachten en de onderzoeker, als coach, duidelijk en overzichtelijk in beeld gebracht wordt waar de leerpunten/knelpunten liggen. De tabel hieronder geeft weer waar de kleuren voor staan in de verwerking van de kijkwijzer.

	+	Gezien
	+/-	Deels gezien
	-	Niet gezien

			Leerkracht F	Leerkracht L	Leerkracht N	Leerkracht S
START	De leerkracht blikt terug op voorgaande lessen	Startmeting				
		Tussenmeting				
		Eindmeting				
	De leerkracht maakt de leerlingen bewust van wat ze gaan leren	Startmeting				
		Tussenmeting				
		Eindmeting				
	De leerkracht maakt de leerlingen bewust waarom ze dat leren	Startmeting				
		Tussenmeting				
		Eindmeting				
	De leerkracht legt een relatie tussen het doel van de les en de belevingswereld van de kinderen	Startmeting				
		Tussenmeting				
		Eindmeting				
	De leerkracht bekijkt samen met de leerlingen wat er al bekend is over het onderwerp	Startmeting				
		Tussenmeting				
		Eindmeting				
	De leerkracht geeft aan wat de opbouw van de les is	Startmeting				
		Tussenmeting				
		Eindmeting				

			Leerkracht F	Leerkracht L	Leerkracht N	Leerkracht S
INSTRUCTIE	De leerkracht start de les met een auditief voorbeeld van een woord uit de te leren spellingcategorie	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht maakt de leerling bewust van het proces van leren spellen	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht doet de stappen hardop voor	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht laat de leerlingen de stappen nadoen	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht laat de leerlingen de genomen stappen verwoorden	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht geeft concrete voorbeelden van woorden uit de categorie	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht laat verschillende strategieën aan bod komen	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht legt uit, waarbij de uitleg gericht is op het lesdoel	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				

De leerkracht zorgt voor interactie tijdens de instructie	Startmeting				
	Tussenmeting				
	Eindmeting				
De leerkracht maakt gebruik van concreet materiaal (verhaal, filmpje, krant etc.)	Startmeting				
	Tussenmeting				
	Eindmeting				
De leerkracht biedt de lesstof op verschillende manieren aan (auditief, visueel)	Startmeting				
	Tussenmeting				
	Eindmeting				
De leerkracht houdt rekening met verschillen tussen kinderen	Startmeting				
	Tussenmeting				
	Eindmeting				
De leerkracht controleert of de leerlingen de uitleg begrijpen	Startmeting				
	Tussenmeting				
	Eindmeting				

			Leerkracht F	Leerkracht L	Leerkracht N	Leerkracht S
INOEFENING	De leerkracht laat de leerlingen onder begeleiding inoefenen	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht laat de leerlingen in tweetallen/groepjes inoefenen	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht laat de leerlingen verwoorden hoe ze de strategieën toepassen	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht zorgt voor interactie	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
			Leerkracht F	Leerkracht L	Leerkracht N	Leerkracht S
VERWERKING	De leerkracht zorgt ervoor dat de inhoud gelijk is aan de instructie/inoefening	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht maakt de leerlingen bewust van een kritische werkhouding	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht laat de leerlingen elkaar helpen	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht laat de leerlingen samenwerken in tweetallen/groepjes	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht geeft verlengde instructie	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				

			Leerkracht F	Leerkracht L	Leerkracht N	Leerkracht S
VERLENG DE INSTRUCTIE	De leerkracht herhaalt de instructie in kleine stapjes	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht doet elke denk stap hardop voor	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht herhaalt de verschillende strategieën	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht controleert of de leerlingen het begrijpen	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht geeft voorbeelden, maar weidt niet uit	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				

			Leerkracht F	Leerkracht L	Leerkracht N	Leerkracht S
EVALUATIE/FEEDBACK	De leerkracht geeft directe feedback op de aanpak	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht laat de leerlingen vertellen wat ze geleerd hebben	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht laat de leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				
	De leerkracht controleert of de lesdoelen bereikt zijn	Startmeting				
		Tussenmetin				
		Eindmeting				

					Leerkracht F	Leerkracht L	Leerkracht N	Leerkracht S
AFSLUITING	De leerkracht bespreekt de les na	Startmeting						
		Tussenmeting						
		Eindmeting						

Bijlage 12. Evaluatieformulier

Evaluatieformulier

Toelichting

De afgelopen maanden hebben jullie meegewerkt aan een onderzoek Spellingonderwijs op de onderzoeksschool.

Jullie hebben op verschillende manieren, in diverse vormen, kennis kunnen opdoen over het vakgebied Spelling. Door middel van scholing in de vorm van een presentatie en het kritisch bekijken van videobeelden van een spellingles, maar ook door observaties in de klas tijdens spellinglessen en coachingsgesprekken.

Tijdens dit traject is naar voren gekomen dat nabespreken en evalueren een belangrijke rol speelt in een effectieve spellingles. Ook feedback op het proces en op het product zijn belangrijk¹¹. Dit geldt niet alleen voor spelling, maar ook voor dit onderzoek. Om te achterhalen wat het onderzoek heeft opgeleverd wil ik jullie vragen om het evaluatieformulier zo eerlijk mogelijk in te vullen. Het is een anonieme evaluatie, dus je hoeft nergens je naam in te vullen.

Het evaluatieformulier bestaat uit vragen waar bij je kunt kiezen uit de cijfers 1 tot en met 4.

Cijfer 1	Niet goed
Cijfer 2	Redelijk goed
Cijfer 3	Goed
Cijfer 4	Zeer goed

Hoe zijn de volgende onderdelen ervaren?

Inhoud (Hoe heb je de gekozen onderwerpen/ behandelde theorie ervaren?)	1	2	3	4
Inhoudelijke kennis (Heb je ervaren dat je kennis hebt opgedaan over het spellingonderwijs?)	1	2	3	4
Relatie met de praktijk (Hoe sluit de inhoud aan bij de praktijk? Is deze inzetbaar in de praktijk?)	1	2	3	4
Relatie met de methode (Hoe sluit de inhoud aan bij de methode? Is deze inzetbaar bij de methode?)	1	2	3	4
De effectiviteit van de werkvormen (Hoe zijn de werkvormen bruikbaar in de praktijk? Levert het resultaat op?)	1	2	3	4
Resultaten van de leerlingen (Hoe passen de leerlingen de stappen toe in CITO, de les én methode gebonden dictees?)	1	2	3	4
Deskundigheid van de coach (Had de coach kennis van zaken? Kon de coach je vragen beantwoorden?)	1	2	3	4
Betrokkenheid van de coach (Denk aan gewekt vertrouwen, warmte en inzet)	1	2	3	4
Kwaliteit van de communicatie met de coach (Denk aan duidelijke afspraken, coachingsgesprekken, presentatie scholing etc.)	1	2	3	4
Professionaliteit van de coach	1	2	3	4

¹¹ Druenen, M. van, Gijssels, M., Scheltinga, F. & Verhoeven, L. (2011). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie*. CPS, onderwijsontwikkeling en advies. *Observatielijst IGD-model Spelling* – Berg, M. van den, Hereijgens C. *Kwaliteitskaart. Tips voor betere spellingresultaten*. Janson, D. J. (december 2011). *APS Kwaliteitskaart Spelling Leren*.

(Hoe heb je de professionaliteit van de coach in het algemeen ervaren?)				
---	--	--	--	--

Totaaloordeel van het onderzoek Spellingonderwijs

	1	2	3	4
--	---	---	---	---

Wat had het traject (nog) beter kunnen maken?

Wat had de coaching (nog) beter kunnen maken?

Overige opmerkingen

Bedankt voor jullie medewerking!

Bijlage 13 Presentatie Effectief spellingonderwijs

Dia 1

Grouwe gebaunen, louwe thee,
holadio, holadié,
word je broer dominee?
Heel gemakkelijk, zo'n dictee.

Jan vermeid het komitee,
holadio, holadié,
en de mijd bleikt heel tevén,
wat gemakkelijk, zo'n dictee.

Heremejee... ik heb een twee.
A.u. - o.u. - a.u.w.,
o.u.w. of dubbel-ee,
word je broer moet met d.t.,
wat een smerig rot-dictee.

En 't zijn niet alleen dictees
waar ik hier op school voor vrees:
ook elk opstel dat ik schrijf
staat van roole strepen stijf.

Streep toch niet zo veel, meneer,
anders durven wij niet meer,
blijven wij ons leven lang
zelfs voor brieven schrijven bang.

A.u. - o.u. - a.u.w.,
o.u.w. of dubbel-ee,
d. of t. of d.t. -
stop ermee - stop ermee!

Willem Wilmink

Dia 2

Effectief spellingonderwijs

- Algemeen
- Opbouw effectieve spellingles
- Analyse Methode Taal actief
- Instructie, remediëring en begeleiding

Dia 3

Algemeen

- Doorgaande lijn binnen de school
- Kerndoelen spelling groep 5
- Spelling categorieën groep 5

Dia 4

-Algemeen-
Doorgaande lijn binnen de school

- Gebruik door de gehele school dezelfde regels en termen.
- Hang de regels, geheugensteuntjes en spellingcategorieën zichtbaar op.

hond

jager

vrolijk

Dia 5

-Algemeen-
Kerdoelen spelling groep 5

Tussendoelen gevorderde geletterdheid

leerlijn 1: lees- en schrijfmotivatie
 leerlijn 2: technisch lezen
leerlijn 3: spelling en interpunctie
 leerlijn 4: begrijpend lezen
 leerlijn 5: strategisch schrijven
 leerlijn 6: informatieverwerking
 leerlijn 7: leeswoordenschat
 leerlijn 8: reflectie op geschreven taal

Zie bijlage 1

Dia 6

-Algemeen-
Leerlijn 3: Spelling en interpunctie

Middenbouw

3.1. Kinderen zijn in staat klankzuivere woorden correct te spellen.
 3.2. Ze kennen de spelling van woorden met homofonen (ei-ij, au-ou, g-ch)
 3.3. Ze passen de gelijkvormigheidsregel toe (hond-honden, kast-kastje)
 3.4. Ze passen de analogieregel toe (hij zoekt, hij vindt)
 3.5. Ze kunnen eenvoudige interpunctie duiden en toepassen: gebruik hoofdletters, punt, vraagteken en uitroepetekens.
 3.6. Ze kunnen hun spelling- en interpunctiefouten onderkennen en corrigeren.

Zie bijlage 1

Dia 7

-Algemeen-
Spelling categorieën groep 5

- Wie kan er een spellingcategorie noemen, die je tegenkomt in groep 5?
- Bij welke spellingstrategie horen deze woorden?

Symbol	Spellingstrategie
Oor	Luisterwoorden: - Klankzuivere woorden - Bijna-klankzuivere woorden
Lamp	Weetwoorden (inprenten)
Twee appels	Analogiewoorden (net zoals)
Boek	Regelwoorden

- Bekijken bijlage 2

Dia 8

Opbouw effectieve spellingles

Tijdopbouw	Inhoud
Fase 1 0 – 10 minuten	Hela jaargroep a. Introductie nieuwe les b. Terugblik (voorafgaande les) c. Oriëntatie op het doel van de les d. Uitleg/ instructie e. Samen oefenen
Fase 2 10 – 25 minuten	Zwakke spellers Extra uitleg en verlengde begeleidende instructie. Gemiddelde/Goede spellers Zelfstandige verwerking basistoef en eventueel verrijkingstof, gevolgd door feedback.
Fase 3 25 – 40 minuten	Zwakke spellers Zelfstandig werken: - Basistoef - Herhalings-/verrijkingstof - Feedback Gemiddelde/Goede spellers Zelfstandige verwerking basistoef en eventueel verrijkingstof, gevolgd door feedback.
Fase 4 40 – 45 minuten	Hela jaargroep a. Evaluatie b. Terug- en vooruitblik

Dia 9

Opbouw effectieve spellingles
De Boschuil -Fase 1- duur: 10 minuten

Introductie

- De leerkracht zegt de spellingcategorie hardop voor.
- De leerkracht legt een relatie met de belevingswereld van de leerlingen.

Terugblik

- De leerkracht bekijkt samen met de leerlingen wat al bekend is over het onderwerp.

Doel

- De leerkracht benoemt wat de leerlingen gaan leren en waarom.
- De leerkracht vertelt de opbouw van de les.
- De leerkracht hangt de spelling categorie op het bord.

Instructie

- De leerkracht geeft instructie a d.h.v. flipchart spelling P5.
- De leerkracht doet de strategieën hardop denkend en stapsgewijs voor.
- De leerkracht laat de leerlingen de strategieën hardop voordoen.
- De leerkracht stelt vragen aan de leerlingen.

Samen oefenen =

- De leerlingen bedenken zelf woorden binnen de categorie.
- De leerlingen passen de strategie in tweetalen hardop denkend voor.
- De leerlingen verwoorden hoe ze aan het antwoord gekomen zijn.

Dia 10

Opbouw effectieve spellingles
De Boschuil -Fase 2- duur: 10 minuten

Zwakke spellers → verlengde instructie

- De leerkracht herhaalt de instructie in kleine stapjes.
- De leerkracht doet elke denkstap hardop voor
- De leerkracht herhaalt de verschillende strategieën.
- De leerkracht controleert of de leerlingen het begrijpen.
- De leerkracht laat de leerlingen zelf strategieën toepassen en hardop verwoorden.

Gemiddelde/ Goede spellers → zelfstandige verwerking

- De leerlingen maken de opdrachten in het werkschrift.
- De leerlingen maken de klaaropdracht of verrijksstof.
- De leerlingen krijgen tussentijds feedback van de leerkracht.

Dia 11

Opbouw effectieve spellingles
De Boschuil -Fase 3- duur: 10 minuten

Zwakke spellers → zelfstandige verwerking

- De leerkracht geeft aan welke opdrachten de leerlingen moeten maken.
- De leerlingen mogen elkaar vragen stellen/ samenwerken.
- De leerkracht geeft feedback op de aanpak van de leerlingen.

Gemiddelde/ Goede spellers → zelfstandige verwerking

- De leerlingen maken de opdrachten in het werkschrift.
- De leerlingen maken de klaaropdracht of verrijksstof.
- De leerlingen krijgen tussentijds feedback van de leerkracht.

Dia 12

Opbouw effectieve spellingles
De Boschuil -Fase 4- duur: 5 minuten

Evaluatie

- De leerkracht laat de leerlingen vertellen wat ze geleerd hebben.
- De leerkracht laat de leerlingen vertellen wat goed ging, wat minder goed en wat ze de volgende keer anders gaan doen.
- De leerkracht controleert of de lesdoelen bereikt zijn.

Terug- en vooruitblik

- De leerkracht bespreekt wat de leerlingen geleerd hebben en hoe dit aansluit op de volgende les.

Dia 13

Analyse methode Taal actief

- Te weinig remediërslessen
- Herhaling eerder aangeboden spelling categorieën; ook uit voorgaande jaren
- Zwakke spellers extra oefenmomenten buiten reguliere spelling lessen
- Inprenten woorden, dictee in tweetallen en elkaar controleren, dagelijks 5 woordendictee
- Spellingcategorieën ophangen in de klas
- Leerkracht verwijst naar spellingcategorieën in klas
- Niet aangeboden spelling categorieën CITO

Bron: Berg, M. van den, Herijegens, C. (n.d.). Analyse Taal actief 3^e versie, spelling. <https://www.donapass.nl/mw/menstatoetradier/inhoud/spellenstellen>

Dia 14

Instructie, remediëring en begeleiding

- Proces van leren spellen
- Spelling strategieën
- Inprenten van woorden
- Effectieve werkvormen
- Feedback
- Remediëren vanuit de methode
- Meer instructie- en oefentijd voor de zwakke spellers

Dia 15

-Instructie, remediëring en begeleiding-
Proces van leren spellen

- De leerkracht zegt het grondwoord van de te leren categorie hardop voor
- Verdeel het woord in klankgroepen
- Benoem de moeilijkheid in het woord
- Bedenk hoe je het probleem kan oplossen; regels toepassen en strategieën toepassen
- Schrijf het woord op
- Controleer het woord

Dia 16

-Instructie, remediëring en begeleiding-
Spelling strategieën

Elementaire spellinghandeling
Je schrijft wat je hoort.

Klankclusterstrategie
Je schrijft wat je hoort; vaste klanken onthouden
(bijvoorbeeld aai, oei, eeuw, ieuw, uw, eer, oor, eur, nk)

Woordbeeldstrategie
Weetwoorden; wat betekent het woord
(bijvoorbeeld ou/au ei/ij)

Analogiestrategie
Net als woorden, vergelijken met een ander woord

Regelstrategie
Het aanleren van de regel

Hulpstrategie
Gebruik maken van geheugensteuntjes/hulpregels

Dia 17

-Instructie, remediëring en begeleiding-
Effectief inprenten van woorden

- De leerkracht zegt het woord hardop voor
- De leerling denkt na over het woord
- De leerkracht laat het woord zien
- De leerling benoemt de moeilijkheid in het woord
- De leerkracht laat het woord verdwijnen
- De leerling schrijft het woord op
- De leerkracht laat het woord opnieuw zien
- De leerling kijkt het woord na en spreekt het hardop uit

Dia 18

-Instructie, remediëring en begeleiding-
Effectieve werkvormen

- Oefenen van fonologische vaardigheden
- Categorieboekje
- 5- woordendictee
- Computerprogramma "Taal Actief"

Dia 19

-Instructie, remediëring en begeleiding-
Effectieve werkvormen

- Werkvorm inprenting

Dia 20

-Instructie, remediëring en begeleiding-
Effectieve werkvormen

- Werkvorm duo dictee

Dia 21

Feedback

- De leerkracht geeft feedback gedurende alle fasen van de spellingles.
- De leerkracht geeft feedback op het proces.
- De leerkracht geeft directe feedback.
- De leerkracht geeft feedback op netheid en correct werken.
- De leerkracht geeft veel aanmoediging.

Dia 22

Dia 23

Bronnen

- Druenen, M. van, Gijzel, M., Scheltinga, F. & Verhoeven, L. (2011). Protocol Leesproblemen en Dyslexie. Groep 5-8. Expertisecentrum Nederlands
- Huijzinga, H. (2010). Taal en didactiek Spelling. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers
- Janson, D. J. (2011). JSW,10 juni 2011: Opbrengstgerichte Spellinglessen. Een Andere Aanpak. 12-15
- Berg, M. van den, Herijegens, C., Janson, D. (n.d.): Kwaliteitskaart spelling – Tips voor betere spellingresultaten. Geraadpleegd op 10 januari 2012, op <http://www.taalkolts.nl/implimentatiekoffer/inhoud/spellenstellen>
- Berg, M. van den, Herijegens, C. (n.d.): Analyse Taal actief 3^e versie, spelling.
- Geraadpleegd op 10 januari 2012, op <http://www.taalkolts.nl/implimentatiekoffer/inhoud/spellenstellen>

Presentatie door: Lieke van der Leeuw
Datum : 01-03-2012
